

CÉLZOTT PREVENCIÓ

SZAKIRODALMI ÖSSZEFOGLALÓ

Készítették:
Sebestyén Edit (szerk)
Nádas Eszter
Kun Gábor
Vadász Piroska
Varga Dániel

Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet

TÁMOP 5.4.1.

TARTALOMJEGYZÉK

I. Bevezetés.....	4
I.1. A szakirodalmi összefoglaló háttere, célja	4
I.2. A három terület kiválasztásának indoklása	5
I.3. A kutatómunka folyamata	7
I.3.1. Források	7
I.3.2. Feldolgozási szempontok	8
II. Kiemelt területek áttekintése	9
II.1. Bevásárlóközpontokban létesített prevenciók programok	9
II.1.1. Specifikus témaindoklás, helyzetelemzés	9
II.1.1.1. Bevezetés	9
II.1.1.2. Jelenleg működő hazai programok	11
Pécs	11
Budapest, Csepel	14
Budapest, Pólus Center	16
Nyíregyháza	18
Békéscsaba	19
Debrecen	20
Kecskemét	21
Tatabánya	22
Győr	23
II.1.1.3. Nemzetközi kitekintés – külföldi programok	25
II.1.2. Szabályozó anyagok a területen	27
II.1.2.1. Hazai szabályozó anyagok	27
II.1.2.2. Nemzetközi szabályozó anyagok	29
II.1.3. Javaslatok hazai szabályozó anyagok kialakításához	30
II.1.4. Egyéb javaslatok az adott területhez kapcsolódó jövőbeni kutatásokhoz, fejlesztésekhez	34
II.2. Lakótelepeken, egyéb városrészekben csellengők számára működtetett prevenciók programok	35
II.2.1. Specifikus témaindoklás, helyzetelemzés	35
II.2.1.1. Bevezetés	35
II.2.1.2. Jelenleg működő hazai programok	41
II.2.1.3. Nemzetközi kitekintés – külföldi programok	51
II.2.2. Szabályozó anyagok a területen	54
II.2.2.1. Hazai szabályozó anyagok	54
II.2.2.2. Nemzetközi szabályozó anyagok, jogszabályok	55
II.2.3. Javaslatok hazai szabályozó anyagok kialakításához	56
II.2.4. Egyéb javaslatok az adott területhez kapcsolódó jövőbeni kutatásokhoz, fejlesztésekhez	60
II.3. Zenés-táncos szórakozóhelyeken megvalósított programok	61
II.3.1. Specifikus témaindoklás, helyzetelemzés	61
II.3.1.1. Bevezetés	61
II.3.1.2. Jelenleg működő hazai programok	66
II.3.1.3. Nemzetközi kitekintés – külföldi programok	68
II.3.2. Szabályozó anyagok a területen	72
II.3.2.1. Hazai szabályozó anyagok	72
II.3.2.2. Nemzetközi szabályozó anyagok	74
II.3.3. Javaslatok hazai szabályozó anyagok kialakításához	75
II.3.3.1. A fenntartó/tulajdonos felé irányuló szabályozás	76
II.3.3.2. A szakmai szolgáltató felé irányuló szabályozás	77
II.3.3.3. Kulcsszereplők közötti együttműködésre vonatkozó javaslatok	81
II.3.4. Egyéb javaslatok az adott területhez kapcsolódó jövőbeni kutatásokhoz, fejlesztésekhez	81
IV. Általános javaslatok – összefoglalás	82

V. A szakmai konzultáció során megfogalmazott észrevételek, javaslatok	83
IV.1. Általános javaslatok	83
IV.2. Az egyes kiemelt területekre vonatkozó javaslatok	83
IV.2.1. Bevásárlóközpontokban létesített prevenciós programok.....	83
IV.2.2. Lakótelepeken, egyéb városrészekben csellengők számára működtetett prevenciós programok	83
IV.2.3. Zenés-táncos szórakozóhelyeken megvalósított programok	83
Hivatkozások.....	84
Melléletek.....	91
I. Bevásárlóközpontokban létesített hazai és nemzetközi prevenciós programok	93
1. sz. Melléklet – Bevásárlóközpontokban létesített hazai programok.....	94
2. sz. Melléklet – Bevásárlóközpontokban létesített nemzetközi programok	98
II. Lakótelepeken, egyéb városrészekben létesített hazai és nemzetközi prevenciós programok	99
3. sz. Melléklet – Lakótelepeken, egyéb városrészekben létesített hazai programok	100
4. sz. Melléklet – Lakótelepeken, egyéb városrészekben létesített nemzetközi programok.....	102
III. Zenés-táncos szórakozóhelyeken megvalósított hazai és nemzetközi prevenciós programok	108
5. sz. Melléklet - Zenés-táncos szórakozóhelyeken programokat megvalósító szervezetek adatai /73/	109
6. sz. Melléklet - Zenés-táncos szórakozóhelyeken programokat működtető szervezetek tevékenysége 2009-ben.	110
7. sz. Melléklet – Zenés-táncos szórakozóhelyeken megvalósított nemzetközi programok	111
Hatékony prevenciós munka	116
ÖSSZEFOGLALÓ	116
8. sz. Melléklet – Mi működik a prevencióban?	117

I. Bevezetés

I.1. A szakirodalmi összefoglaló háttere, célja

A drogmegelőzési munka három irányvonal mentén tagolható. Az első csoportot az „Általános prevenció” körébe tartozó programok alkotják. A második csoportba a „Célzott prevenció” körébe sorolható programok kerülnek, míg a harmadik terület a „Javallott prevenció” programjait foglalja magába.

A „Drogpolitika számokban” című kiadvány, mely a Nemzeti Stratégia 10 éves időtartamának lejártával összegezte a magyar helyzetet, a prevenció kapcsán is megfogalmaz megállapításokat /1/. Az összegzés szerint „egyértelműen megállapítható, hogy a prevenció beavatkozások számbelileg és minőségileg is jelentős fejlődésen mentek át az eltelt évek során”. A szerző azonban felhívja a figyelmet a hiányosságokra is, miszerint „a színterek, akcióterületek egyenetlenül fejlődtek” (186. oldal), esetlegesen a programfinanszírozás, az értékelési kultúra nem a kellő intenzitással fejlődött, valamint a programok akkreditációja még nem kidolgozott.

A tapasztalatok azt jelzik, hogy minden javulás ellenére a minőségi elmozdulásra minden területen szükség lenne. Kiemelten fontos a célzott megelőzési munka fejlődését elősegíteni, támogatni, és néhány konkrét fejlesztéssel utat és egyben példát mutatni a szakemberek számára az e területen rejlő lehetőségek jövőbeli kiaknázásához, valamint a valós igényekre, szükségletekre való reagáláshoz.

E szakirodalmi összefoglaló ennek a munkának egy lépésként háttéranyagot kíván nyújtani három terület fejlesztéséhez a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet európai uniós támogatású kiemelt projektjének¹, azon belül is „A kábítószer-probléma kezelésével összefüggő szolgáltatások fejlesztése” elnevezésű kábítószerügyi pillérének keretén belül.

A célzott prevenció feladata

A célzott prevenció beavatkozások a teljes populációnak csak egy sajátos módon körülhatárolt részét célozzák meg, nevezetesen azokat a személyeket, csoportokat, amelyek bizonyos sajátosságaik okán különösképpen veszélyeztetettnek tekinthetők... A veszélyeztetett csoportok számos szempont alapján azonosíthatóak, történhet ez az azonosítás a biológiai, pszicho-szociális, szociális, vagy környezeti kockázati tényezők mentén – amennyiben a tudományos kutatás bizonyítottan oki kapcsolatot mutatott ki az adott tényező megléte és a probléma-viselkedés kialakulása között – a programok által megcélzott alcsoportok definiálása pedig történhet az életkor, nem, családi háttér, lakóhely (magas drogérzékenységű, vagy alacsony jövedelmű környékek), stb. alapján. A célzott prevenció beavatkozások egy alpopuláció egészére irányulnak, függetlenül a tagjai egyéni veszélyeztetettségétől, ugyanis az adott csoport a szerhasználat tekintetében nagyobb kockázatnak van kitéve, mint az átlagpopuláció.” /2/ (2. oldal)

E területen viszonylag kevés program jelenik meg hazánkban. Éppen ezért az alábbi szakirodalmi összefoglaló három kiválasztott szintéren megvalósuló célzott prevenció munkára koncentrál.

---

¹ „Szociális szolgáltatások modernizációja, központi és területi stratégiai tervezési kapacitások megerősítése, szociálpolitikai döntések megalapozása” TÁMOP 5.4.1. Kiemelt projekt

Ezek:

1. Bevásárlóközpontokban létesített prevenciós programok;
2. Lakótelepeken, egyéb városrészekben csellengők számára létesített prevenciós programok;
3. Zenés-táncos szórakozóhelyeken megvalósított programok.

Ezen összefoglaló e három terület vonatkozásában gyűjti össze és összegzi a hazai és nemzetközi gyakorlati tapasztalatokat, a hazai és nemzetközi szabályozó anyagokat, továbbá megfogalmazza javaslatait azzal a céllal, hogy szakmai alapot nyújtson e meghatározott prevenciós területek későbbi minőségi fejlesztéséhez.

E szakirodalmi összefoglalóban feltüntetett javaslatok szakmai konzultáció keretében megvitatásra kerülnek hazai szakemberek körében, és a közösen kialakított, végleges javaslatrendszer alapján a tervek szerint egy következő munkacsoport szakmai szabályozó anyagokat készít a három területhez, melyek reméljük, hozzájárulnak majd a hazai célzott prevenciós gyakorlatok minél szélesebb körben történő szakmai fejlesztéséhez.

I.2. A három terület kiválasztásának indoklása

A célzott prevenció mint terület kiválasztása indokolt a projekt kábítószerügyi pillére általános és konkrét célkitűzéseinek szempontjából is, amelynek keretén belül e kutató munka megvalósult. Az e területhez sorolt programok azok, ahol a célcsoport szükségleteit tekintve leginkább előtérbe kerülnek a szociális ellátórendszer különböző elemei is oly módon, hogy a megcélzott kockázati csoport tagjaival való foglalkozás során olyan problémák kerülhetnek felszínre, melyek megoldása az ellátórendszer egyéb intézményeinek/szakembereinek hatás- ill. kompetenciakörébe tartozhat (pl. Nevelési Tanácsadó, Családsegítő Szolgálat, Gyermejjóléti Szolgálat, Drogambulancia stb.). Így a programok egy jelzőrendszer elemeként is működhetnek, és betölthetik azt a funkciót, hogy a problémát felismerve összekapcsolják az egyént és a megfelelő intézményt, de legalábbis segíthetik a kapcsolatfelvételt, elérést és hozzáférést, mely az integrált ellátások megvalósulása tekintetében kulcsfontosságú elem.

A kiemelt területek kiválasztásának szempontjai

Természetesen számtalan programfajta/célcsoport kiválasztható lett volna. Mérlegelve a lehetőségeket, három, adott szintekhez kapcsolódó programtípusok kiválasztását tartottuk célszerűnek a vizsgálathoz, melyek a színteret látogatók jellegzetességeiből adódóan nagy valószínűséggel egy kockázati csoportot céloznak meg:

I. Az első a kifejezetten kevés számban, de már működő, kutatások által bizonyítottan szükséges, előzetesen kipróbált (pilot tested), a tapasztalatok alapján formált, innovatív, speciális színtérhez kötődő célzott prevenciós programtípus:

- Plázákat/bevásárlóközpontokat látogató, leginkább ott csellengő, a kutatások alapján a drogfogyasztás szempontjából veszélyeztetettebb fiatalok számára helyben működtetett célzott prevenciós programok. Itt rendelkezésre állt két mintaprogram (Plázákban, bevásárló központokban működő Alternativa című program és az OBNB pályázati programjának keretén belül bevásárlóközpontokban megvalósított bűnmegelőzési fókuszú programok.)

Az e területhez kapcsolódó szakmai irányvonalak kidolgozása és közreadása elősegítheti a „pláza program” országos elterjesztését, így szinte a kezdetektől azonos szakmai irányvonalak mentén indíthatók a programok az egyes helyszíneken.

II. A második az első pontban kiválasztott speciális programnál elterjedtebb célzott prevenciós programtípus, mely szintén közösségi térben valósul meg, és amely átfogó céljaiban, tartalmában, szolgáltatásaiban hasonlíthat a „pláza programra”, azonban a megvalósítás színtere „hétköznapiabb”, bármely településen (központibb település részen) megvalósítható, így ott is, ahol nincsenek bevásárlóközpontok/plázák:

- Lakótelepek (fiatalok szempontjából) központinak tekintett helyein vagy egyéb jellegzetes városrész/településrész központinak tekintett helyein működő programok csellengő, többnyire marginalizálódott fiatalok számára, akik számtalan problémával küzdhetnek, például szegénységben élő családok gyerekei, alkoholista szülők gyermekei, iskolából kimaradó, tanulási problémával küzdő fiatalok, mely alapján a szerhasználat szempontjából veszélyeztetettnek tekinthetők. Itt nem jelöltünk ki konkrét mintaprogramot, hanem többféle, de mégis hasonló irányú kezdeményezés, konkrét program tapasztalataira építkeztünk.

Az e területhez kapcsolódó szakmai irányvonalak kidolgozása és közreadása elősegítheti e programok további terjedését, valamint azonos szakmai személet meghonosodását, elősegítve a szolgáltatások minőségének, hatékonyságának javítását, a leginkább adekvát szolgáltatási megoldások kiválasztását.

További érv volt e terület vizsgálatba bevonására az is, hogy az első programtípus nagy számú elterjedésére sosem számíthatunk annak jellegzetessége okán, hiszen az csak nagyobb bevásárlóközpontokban/plázákban valósulhat meg, ami csak kevés számú nagyvárosban található, továbbá a tapasztalatok alapján egy eléggé költséges program, így további akadályokba ütközhet a széles körű bevezetés, elterjesztés.

III. A harmadik a hosszú távú tapasztalatokkal rendelkező, speciális szintéren működő, kutatási eredmények által szintén bizonyítottan szükséges programtípus..

- Zenés-táncos szórakozóhelyeken, e helyeket látogató fiatalok számára megvalósított célzott prevenciós programok. Itt sem jelöltünk ki egy konkrét mintaprogramot, hanem hasonló irányú kezdeményezések, programok tapasztalataira építkeztünk.

Célcsoport tekintetében itt leginkább olyan fiatalokat megcélzó programokra gondolunk, akik körében még nincs jelen a rendszeres drogfogyasztás, legfeljebb alkalmasszerűen fogyasztanak drogot, így a cél valóban a drogfogyasztás kialakulásának, illetve ha az már alkalmasszerűen jelen van, annak rendszeressé válásának megelőzése. Jelenleg több, hasonló céllal működő szolgáltatás van a területen. Éppen ezért lenne szükséges a helyi kezdeményezéseket hosszú távon szerzett tapasztalatokra támaszkodó, egyetértésen nyugvó szakmai mederbe irányítani.

További indoklások

A prevenció szempontjából egyéb csoportok is figyelmet érdemelnének Magyarországon, melyekre fókuszálva további célzott ill. javallott prevenciós programokat fejleszthetnénk, és melyek kapcsán szintén kidolgozhatók lennének szakmai irányelvek.

A társadalmi kirekesztődés szempontjából jól azonosítható, „leszakadó” csoportok /3/ mint az

- állami gondoskodásban élők,
- büntetés-végrehajtási intézetből kikerültek,
- az illegális munkaerőpiacon érvényesülni próbáló leszakadók,
- hajléktalanok,
- krízisszállóra került fiatal anyák,
- tartós munkanélküliek,
- prostituáltak

szintén alkothatják különböző prevenciós programok célcsoportjait. Körükben is nagyobb az esély a drogfogyasztás szempontjából deviáns magatartás kialakulására.

E projekt kapacitásai azonban nem tették lehetővé, hogy ennyiféle csoportra ható programokkal foglalkozzunk. Továbbá kifejezetten olyan területekre és célcsoportokra kívántunk koncentrálni, ahol *még nem* a szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés, az elérés és kapcsolat kialakítás elősegítésének *elsődleges szükségessége dominál*, ahol nem a segítőrendszer, a „gondoskodást” nyújtó szolgálatok megerősítése, és az egyénre- és életszakaszra szabottabb szolgáltatási formák megjelenése kell, hogy fő hangsúlyt kapjon a különböző beavatkozások során, mely szempontokat/javaslatokat szintén Rácz /7/ fogalmazta meg kutatási eredményei alapján e csoportokat megcélzó lehetséges intervenciók kapcsán. Természetesen a fentiek megjelenhetnek szükségletként az általunk kiválasztott területek esetén is mint fentebb már jelzésre került, azonban nem ez az elsődleges célja (csupán része lehet) a projekt által vizsgált programoknak. Egy másik szempont, hogy e fenti célcsoportokra kifejlesztett programok egy része inkább a javallott prevenció körébe tartozna, melyek egyénre szabott jellegük miatt költségesek, és nincsenek is jelen igazán még Magyarországon, így tapasztalatokkal is kevésbé rendelkezünk.

Az állami gondozottak csoportja olyan a fent felsoroltakból, akik projektcéljaink tekintetében releváns csoportot jelenthettek volna, vannak is kezdeményezések, szükségleteket indikáló kutatások, azonban e projekt kereteibe nem fért már bele ez a lehetséges prevenciós célterület vizsgálata.

I.3. A kutatómunka folyamata

I.3.1. Források

A kutatómunka során megpróbáltuk feltérképezni a három területhez tartozó legfontosabb – lehetőleg értékelt – hazai és nemzetközi programokat. (Az értékelt programok a hazai területen nagyon ritkák, viszont a nemzetközi adatbázisokban alapkövetelmény.)

A kutatómunka során támaszkodtunk hazai és nemzetközi folyóiratokban, egyéb publikációkban, valamint internetes felületen megjelent programleírásokra, pályázati programokhoz kapcsolódó programbeszámolókra, kutatási jelentésekre, valamint egyéb dokumentumokra, melyek a szabályozási kérdéskörhöz kapcsolódhattak (pl. jogszabályok, pályázati kiírások).

A nemzetközi szakirodalmi keresés a szerzők számára elérhető, a tanulmányok teljes szövegéhez hozzáférést biztosító adatbázisokban történt (az EISZ-en elérhető adatbázisok – PsycInfo, Medline, Science Direct, Web of Science), továbbá európai és nemzetközi jó gyakorlatokat bemutató adatbázisokban (pl. EDDRA, NREPP), drogprevencióval foglalkozó nemzetközi szervezetek honlapjain (pl. Pompidou group, NIDA) és általános internetes keresőprogramokkal (pl. Google).

A programok ismertetésének mélysége tekintetében sajnos eléggé változó lett a kép annak függvényében, hogy milyen részletességű írásos összefoglalók voltak hozzáférhetők számunkra. Így van olyan program, amely csak néhány mondatban, és vannak, amelyek sokkal nagyobb részletességgel kerültek bemutatásra. Továbbá a viszonylag szűk időkorlát miatt előfordulhat, hogy kimaradtak bizonyos hazai programok a gyűjtésből, ezért reméljük, hogy a szakmai konzultáció lehetőséget ad majd arra is, hogy akár a nemzetközi, akár a hazai hasznos program példák körét tovább bővítsük.

A nemzetközi színtérhez kapcsolódóan viszont értelemszerűen lehetetlen volt a teljességre törekedni, így csak egy nemzetközi kitekintés valósulhatott meg: próbáltunk minél több, különféle, valamilyen szempontból speciális programot összegyűjteni, szabályozó anyagot fellelni.

I.3.2. Feldolgozási szempontok

E projektem – melynek első lépése ez a szakirodalmi összefoglaló volt – középpontjában a minőségi fejlesztés áll. Ennek vonatkozásában számtalan célterületet megnevezhetnénk, de jelen összefoglalóban csak a szűken vett szakmai területre (vagyis a kliens és a segítő viszonyára, a köztük lévő segítő kapcsolat mikéntjére, mennyiségére és minőségére, a program szolgáltatásainak elemeire) koncentráltunk. Ennek okán számos, a programok működését befolyásoló speciális területet, mint például a menedzsment, a pénzügyi gazdálkodás, marketing tevékenység területét nem érintettük.

A gyűjtött programokat és szabályozó anyagokat minden esetben egy rövid helyzetelemzés által felvázolt kontextusba illesztettük. Elemzésünk során fontos szempont volt számunkra, hogy a feltárt programok milyen céllal, milyen célcsoport számára, milyen szolgáltatásokkal működnek, és milyen szakmai szabályozó anyagok mentén végzik a munkájukat? Mit mutatnak a tapasztalatok? Hogyan, milyen szakmai elvek mentén lehet hatékonyan és hatásosan felépíteni az egyes programokat? Milyen mértékig lehet figyelembe venni a célcsoporton belül jelentkező specifikumokat?

A gyűjtött szakmai szabályozó anyagok tekintetében a kérdés elsősorban az volt, hogy léteznek-e egyáltalán szabályozók akár külföldön, akár Magyarországon, és mi az, ami hazai viszonylatban is hasznos lehet, amivel a meglévő hazai kör bővíthető, fejleszthető, továbbá a programok tapasztalatai alapján milyen szintű és tartalmú útmutatások bizonyulhatnak hasznosnak.

A felhasznált irodalmakat, internetes forrásokat egy külön fejezetbe gyűjtöttük „Hivatkozások” címszó alatt. Az összefoglaló könnyebb olvashatósága érdekében a szövegben csak a hivatkozások sorszámát tüntettük fel.

Már korábban említésre került az időtényező. A munkacsoport számára viszonylag rövid idő állt rendelkezésre az áttekintés elvégzéséhez, mely nagymértékben befolyásolta az elkészült anyag tartalmát, részletezettségét. Éppen ezért tartjuk kulcsfontosságúnak, hogy az anyag megvitatása során minél több további programötlet, szakmai javaslat megfogalmazódjon, melyek összesítésével még teljesebbé tehető ez az összefoglaló a következő munkacsoport számára.

II. Kiemelt területek áttekintése

II.1. Bevásárlóközpontokban létesített prevenciós programok

II.1.1. Specifikus témaindoklás, helyzetelemzés

II.1.1.1. Bevezetés

2009 decemberében a magyar Országgyűlés határozatával elfogadta az új Nemzeti Drogstratégiát, amely a korábbi, 2000-2009 közötti stratégiának szerves folytatása. Az új stratégia a 2010-2018 közötti időszakot öleli fel, erre az időszakra határozza meg az elérendő célokat, jelöli ki a problémák kezelésének útját. A stratégia szemléleti keretében kifejti, hogy a droghasználat megelőzésére irányuló beavatkozásoknak figyelembe kell venni a megelőzés szintereit és célcsoportjait egyaránt. A stratégiát végigkísérő három prevenciós kategória egyike a célzott vagy más néven szelektív prevenció, amely egy olyan alpopulációra irányuló prevenció, amely a szerhasználat tekintetében nagyobb kockázatnak van kitéve, mint az átlag populáció. A megelőzés szinterei között – hét másik szinttel egyetemben – említi a stratégia a szabadidő-eltöltés helyszíneit mint a prevenciós tevékenységek lehetséges színterét. Ehhez a színtérhez kapcsolódóan az alábbi célkitűzéseket emeli ki a célzott prevenció területén:

- fiatalok által látogatott szintereken (például bevásárlóközpontok, fesztiválok stb.) jól hozzáférhető prevenciós szolgáltatások létesítése és működtetése,
- felkereső munka támogatása,
- a célcsoport sajátosságaihoz illeszkedő, velük együtt kialakított programok kialakítása. /4/

Bevásárlóközpontok Magyarországon

A rendszerváltás utáni Magyarországon a piaci változásokkal párhuzamosan társadalmi és kulturális változások sora is bekövetkezett. Ezek az átalakulások az idősebb korosztály mellett a felnövekvő generációt is érintették/érintik. A fogyasztásra buzdító felhívások több formában jelentek meg, így többek között a – még mindig folyamatban lévő – szuper-, hipermarketek, bevásárlóközpontok, plázák² építésével. /5/. Az első klasszikus értelemben vett bevásárlóközpont Magyarországon az 1996-ban, Budapesten épült Duna Pláza volt, a maga 42 000 négyzetméterével; szintén ebben az évben épült meg a budapesti Pólus Center, 56 000 négyzetméteren. /7/

A bevásárlóközpont fogalma közel sem egységes; a Magyar Bevásárlóközpontok Szövetsége, és a Központi Statisztikai Hivatal 2003-as tanulmányukban olyan építészeti egységes, kereskedelmi célra tervezett, épített, közösen üzemeltetett és működtetett komplexumként határozzák meg, amely egy adott vonzáskörzet ellátására szolgáló, különböző típusú és különböző méretű üzletek, szolgáltató létesítmények szerves egysége. Definíciójuk szerint a bevásárlóközpontok alapvetően kiskereskedelmi célt szolgálnak, de bennük egyéb szolgáltató (pl. vendéglátó) és a szabadidő eltöltését szolgáló szórakoztató létesítmények (pl. mozi, sportolásra szolgáló hely) is helyet kaphatnak. /8/ Düll és munkatársai /9/ tanulmányukban, illetve tanulmánykötetükben beszámolnak az úgynevezett grueni alapelvekről (Victor Gruen építész tervei alapján épült 1954-ben az első igaz shopping mall az USA-ban). Ezen elvek szerint úgy kell kialakítani az épületeket, hogy azok a fogyasztási rekreációt szolgálják. Ezek alapján fontos, hogy a pláza köztéri funkciókat is betöltsön, de a deviáns viselkedést igyekezzon falain kívül tartani. A közösségi, családi programok szervezésének hátterében is az a

² A pláza szó eredeti jelentése piactér; Magyarországon a fogalmat a bevásárlóközpont szinonimájaként használják, elterjedése a Pláza Centers Csoportnak köszönhető, akik ezen létesítményeket kezdték el működtetni. /6/

szándék áll, hogy minél több ideig megpróbálják ott tartani őket. A Grueni alapelvek között – már a '60-as években – szerepelt a látogatók viselkedésének befolyásolásának szándéka. /5, 9/ A bevásárlóközpontokban, plázákban minden a fogyasztói vágyak és igények, vásárlási szokások kielégítését szolgálja. Ezen kívül viszont a pláza egyben egy társas program, lehetőség a szabadidő újszerű felhasználására is. /12/

A hetvenes-nyolcvanas években „kulcsos gyerek”-ként emlegetett csellengő tizenévesek, kamaszok lassan felfedezték a bevásárlóközpontokat, plázákat, felfedezték pozitívumaikat (nyáron hűvös, télen meleg, szól a zene, lehet nézelődni), és elkezdtek azokat találkozóhelyekként használni. A csellengés, kószálás jelensége áthelyeződött a lakótelepi parkokból, játszótérrekről a plázák „biztonságos” közegébe. A párokban vagy csoportosan nézelődő, mászkáló fiatalok ugyanakkor ugyanazokkal a problémákkal küzdenek, mint a korábbi évek gyerekei. /5, 7/

Prevenációs program a bevásárlóközpontokban – Az Alternatíva program

Az úgynevezett Alternatíva program a „Fények és árnyak” - Rizikótényezők, prevenciós szükségletek és lehetőségek” című NKFP 1B/2002 számú Széchenyi-projektjének keretében 2005-ben, Magyarországon indult kezdeményezés, amely kifejezetten a plázák ifjúságára koncentrál. A program beindulását hosszas vizsgálati fázis előzte meg /11/, amely során kiderült, hogy a plázát gyakran látogató fiatalok nagyobb valószínűséggel próbálják ki a illegális és legális szereket, és mutatnak depressziós és értékvesztésre utaló tüneteket, mint a plázát ritkábban, vagy egyáltalán nem látogató társaik. Kiderült továbbá, hogy a fiatalok támogatnák azt, hogy a bevásárlóközpontban ifjúsági iroda nyíljon (ezt már több korábbi tanulmány is következtetésül vont le – pl. Terényi-Szabó /12/).

A mára már több helyszínen megvalósult projekt elsődleges célja, hogy

- a plázában csellengő, 13-18 éves (máshol 14-25 éves) fiatalokat megszólítsa;
- hogy iskolán kívüli idejüket a kószálás helyett strukturáltabban, szervezettebben tölthessék el,
- tudjanak kihez fordulni, ha problémáik vannak, és
- az élet bármely területével kapcsolatban feltett kérdéseikre választ is kapjanak.

A program célja továbbá, hogy

- a támogatásra, segítségre szoruló (olykor kábítószer-vagy egyéb függőségi problémákkal küzdő) gyerekek, fiatalok problémáit felismerjék, adott esetben tovább tudják őket irányítani a megfelelő szakemberekhez. Valamint, hogy
- szabadidejüket egy hangulatos, általuk is kedvelt térben, kortársak jelenlétében, de némileg strukturált programokkal (például önismereti-, és csoportfoglalkozások, filmklub, jóga, beszélgetés, kézműveskedés stb.), vagy egyszerűen csak tréccseléssel, lazítással, társasjátékozással, ismerkedéssel töltsék.

A program beindítása végül – az eredeti elképzeléshez képest majd 20 tervezett pláza-program beindítása helyett – csupán két plázában – a budapesti Pólus Centerben³ és a kertvárosi Pécs Plázában – vált lehetségessé; a többi plázával való előzetes egyeztetés, személyes felkeresés, tanulmányok felmutatása sem vezetett eredményre. Fél éves működés után az akkor megalakult

³ A Pólus Center Budapest XV. kerületében található, Magyarország egyik legkorábban épült plázája. A természetes fény nélküli, sötét, levegőtlen pláza látogatói többnyire a környékbeli – nagyrészt lakótelepen élő – lakók. A pláza fiatalok egy igen nagy csoportjának (30-40 fő) szolgál napi szórakozóhelyül.

Alternatíva Alapítvány⁴ vette át a tanácsadó irodák üzemeltetését a Nemzeti Drogmegelőzési Intézet szoros támogatásával /5, 9, 11, 13/.

Hazánkban a program teljesen előzmények nélküli volt, ezért a tapasztalatokat folyamatosan dokumentálták, és ma is dokumentálják az ottani dolgozók, segítők, akik többségükben 20 és 30 év közötti, felsőoktatásban tanuló vagy már végzett, leginkább segítő szakmában elhelyezkedett, vagy ott elhelyezkedni kívánó fiatal.

Az Alternatíva program fejlesztése során kiemelt hangsúlyt fordítottak a szakemberek arra, hogy különbséget tegyenek a „plázaprogram” és az akkor már évek óta működő Ifjúsági Irodák⁵ működési célja között. Ez utóbbiak információnyújtás mellett (albérleti lehetőségek, támogatások, szabadidős programok, továbbtanulási-képzési lehetőségek, szálláslehetőségek stb.) gyakran foglalkoznak tanácsadással (Pszichológiai-életvezetési tanácsadás, jogi tanácsadás továbbtanulási tanácsadás, egészségügyi tanácsadás - AIDS, drog), illetve egyéb szolgáltatások nyújtásával. Ilyen például több budapesti fő közlekedési csomóponti aluljáróban található tanácsadó iroda: Flórián téri aluljáró, Csanády utcai aluljáró, vagy például az Iránytű Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda. (lásd 3. sz. Mellékletben). Az Alternatíva program ezzel szemben egyfajta szabadidő eltöltési lehetőségként jelenik meg, melynek során indirekt módon nyílik alkalom a fiatalok számára fontos segítségnyújtás igénybevételére. A tapasztalatok továbbá arra készítették az Alternatíva program megvalósítóit az évek során, hogy szolgáltatásukat mint alacsonyküszöbű szolgáltatást is regisztrálják, mely a szükségletekre épített tevékenységek jellegeből fakad.

Az elmúlt két évben a bűnmegelőzési szakterület a bűnmegelőzési munka egyik lehetséges színtereként is nevesítette a bevásárlóközpontok területét, és célcsoportként jelölte meg az abban csellengő fiatalokat, és egyben pályázati programjával segítette e speciális helyszínhez illeszkedő modell-programok kidolgozását.

II.1.1.2. Jelenleg működő hazai programok

Az alábbiakban két típusú programot mutatunk be. Az egyik csoport az Alternatíva program bázisán, annak szakmai elképzelései mentén működő programokat foglalja magába. A második csoport az ettől függetlenül működő, bűnmegelőzési célzatú programokat mutatja be. A programok bemutatásához a programok szakmai beszámolóiból idézünk.

1. Az Alternatíva program tapasztalataira építkező programok

Az eltelt évek során forráshiány miatt bár nem sikerült az eredetileg tervezett számú szolgáltatás elindítása, azonban pályázati programok segítették új helyek működésének elindítását, valamint a kísérleti programok közül egy még mindig működik Pécsen, igaz új helyszínen.

Pécs

Az INDIT Közalapítvány által működtetett Alternatíva a kísérleti program kezdete óta várja a plázában csellengő fiatalokat. 2009-ig a Pécs Pláza fogadta be a szolgáltatást, mely Pécs kertvárosában működik. 2010-től azonban a pécsi ÁRKÁD bevásárlóközponttal összeköttetésben lévő Forrás Központ

⁴ www.alternativa-alapitvany.hu

⁵ http://www.palyanet.hu/index.php?heading_id=102

vált a szolgáltatás helyszínévé egy, mind a közterületen csellengők, mind a bevásárlóközpontban csellengők által jól megközelíthető helységben.

Amellett, hogy a pécsi Alternatíva Ifjúsági Iroda minden olyan fiatalt vár szolgáltatásaival, akik magukénak érzik a helyet, olyan alacsonyküszöbű intézményként is működik, ahol három alacsonyküszöbű szociális jellegű szolgáltatást vehetnek igénybe a változást igénylő, addiktológiai problémával küszködő kliensek, azok kortársai, hozzátartozói, közvetlen szociális környezetük. A szolgáltatások célja: az addiktológiai problémával rendelkezők, valamint közvetlen környezetük elérése, fogadása, aktuális problémájának kezelése, valamint járulékos ártalmainak csökkentése, a változás elindítása és segítése.

A hely által nyújtott szolgáltatások sajátos módszerei, eszközei, eljárásai alkalmasak az igénybevevők súlyosabb testi-lelki károsodásainak, szociális és egyéb veszteségeinek megelőzésére, aktuális állapotának szinten tartására, javítására, valamint további szolgáltatások igénybevételének motiválására. A hely és így egyben a szolgáltatások könnyű elérhetőségéből adódóan a szakemberek bíznak abban, hogy a szolgáltatások kiemelt szerepet játszhatnak a nehezen elérhető, vagy a más egészségügyi és szociális ellátásokban nem részesülő célcsoportok megtalálásában, bevonásában.

A megkereső tevékenység bázis intézménye a bevásárlóközpont egyik üzlethelysége, amely olyan belsőépítészeti elemekkel került kialakításra, hogy az a célpopuláció ízlésvilágához közel álljon. Tehát maga a bázisintézmény és annak infrastruktúrája is (telefon, számítógép, irodai eszközök) az ellátási területen van, és a szolgáltatás biztosítása is itt történik.

A bázisintézmény, az Alternatíva Ifjúsági Iroda nem fekszik központi helyen a bevásárlóközponton belül, azonban könnyen megtalálható. A környezet inger-gazdag; törekvés van arra, hogy a bent történetek eseménydúsak legyenek, és főként forgalmas, sokak által látogatott legyen az iroda, amit a felszerelési tárgyakkal, játékokkal, szolgáltatásokkal lehet elérni. Nagy jelentősége van a megfelelő berendezés megválasztásának, az ülőbútoroknak, az iroda fiatalos és mégis intim hangulatának. Cél, hogy a fiatalok a gyakori látogatás során közvetlen kapcsolatot alakítsanak ki a személyzettel. Ezt követően várhatjuk, hogy életvezetési gondjaikkal, személyes problémáikkal kapcsolatosan megnyíljanak.

A formai megvalósítás tükrözi a kialakított hely által nyújtott programok szellemiségét, a szolgáltatások sokszínűségét, a programokba való bekapcsolódás, az egyes szolgáltatások igénybevételének különböző „állomásait”, annak fokozatos lehetőségét.

Az Alternatívát megközelítve az *első „szint”* a bejárat, „találka” rész külső elemeiben nem üt el a pláza környezetétől. Ez az a tér, ahol találkahelyet kialakítva mindenki előfordulhat, így olyan is, aki nem kíván „beljebb” menni. A *második „szint”* már fokozatosan eltérő színvilágú, itt működnek a nem szakmai jellegű, teljes nyitva tartás alatt nyújtott, ún. „behívó” szolgáltatások (pl. társasjátékok). Itt már található olyan alkalmatosság, ahova le lehet ülni („hempergő” rész), be lehet kapcsolódni az ALTERNATÍVA belső életébe, használni lehet a különböző, nem szakmai szolgáltatásokat. A *harmadik „szint”* a legbelső, nem látható tér, amely biztosítja az egyéni esetkezelés lehetőségét, személyes jellegű beszélgetéseket.

A bázis intézmény építési környezete egyidejűleg módszertani eszközként is felfogható. Azaz behívó funkciója révén a megkereső tevékenységet erősíti, ugyanakkor számos pszicho-szociális beavatkozás kiindulópontja és keret is egyben. Egy olyan keretet biztosít, melyben a szakember tudása, felkészültsége diffúzív módon igyekszik beavatkozási lehetőségeket kialakítani. Itt megemlíthető, hogy „spontán” nyitott csoport szituációk, konzultációs helyzetek jöhetnek létre, illetve generálhatók tudatosan többek között egy kezdetben pusztán ártalomcsökkentő tevékenységnek felfogható helyzetből (pl.: ingyenes meleg tea biztosítása).

A program első évében a tervezett, nyitott csoportok szervezésére igen nagy hangsúlyt fektettek, azonban a kezdeti viszonylagos sikerek után be kellett látni, hogy az ilyen, előre meghirdetett csoportok nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Ez több okkal magyarázható: egyrészt nem állt rendelkezésre külön csoport szoba, így aki azon nem kívánt részt venni, annak el kellett hagynia az Alternatívát a csoport foglalkozások természetéből fakadóan. Ugyanakkor ez nem volt összeilleszthető az alacsonyküszöbűség Alternatívában egyébként megvalósuló szabályaival. Másrészt az adott populáció alapvetően ellenállást fejt ki minden szervezett és kötelező erejű (pl.: a programokon nem részt vevőknek el kell hagynia az Alternatívát) rendezvényen. Ezek az ellenállások idővel leküzdhetők, azonban a látogatók fluktuációja miatt ez viszonylag hosszadalmas feladat, ami viszont a tervezett csoportfoglalkozásokra hatott kedvezőtlenül.

Ezekből a tapasztalatokból következően 2008-tól lényegében az előre tervezett, meghirdetett kvázi zárt csoportok megszűntek, és helyüket teljesen átvették a spontán szituatív csoportok, illetve havonta más-más tematika mellett indukált kvázi spontán csoportok. Ezzel egyidejűleg, éppen a csoportfoglalkozások átstrukturálása, illetve az egyéni esetkezelések számának megnövekedése miatt az esetmegbeszélő csoportok a team megbeszélések mellett egyre nagyobb hangsúlyt kaptak. A résztvevők száma átlagosan 4-8 fő között mozgott, egy-egy téma megbeszélése, feldolgozása 20 perctől 90 percig tartott.

A tapasztalatok szerint az igénybe vett szolgáltatások inkább prevenciós és pszichoszociális hangsúlyúak, mint ártalomcsökkentők. Sok esetben a segítő beszélgetés konzultációvá alakul, megjelenik a szociális, illetve mentálhigiénés intézményekbe történő delegálás szükségessége, ez azonban gyakran igen nehéz és hosszadalmas, mivel alacsony küszöbű szolgáltatás lévén maximálisan tekintettel kell lenni az önkéntességre és az anonimitásra.

Leginkább 12-17 éves kamaszok látogatják az irodát, az idősebb korosztályt jelenleg kisebb arányban tudják elérni. A szakemberek szerint más típusú, dinamikusabb megkereső programra lenne szükség. (Az Úránvárosban beindított Éjjeli Kikötő projekt tűnik ebből a szempontból ígéretesnek, továbbá az új helyen ismételten nagy szerep jutna a kísérleti szakaszban kidolgozott „plázacirkáló” funkciónak, melynek célja lenne, hogy a segítők a pláza kiterjedt területén megtalálják a csellengő, lézengő fiatalokat, és „becsalogassák” őket az Alternatívába, azonban ezt a bevásárlóközpont menedzsmentje jelenleg nem engedélyezi). /14/

Hétköznapiakon átlagban 8 - 15 fő látogat el a helyre, míg hétvégeken 20 - 25 fő körüli látogatottság jellemző. A kliensek családi háttere kapcsán elmondható, hogy elsősorban egyszülős családokban élnek. Néhány családnál anyagi, megélhetési gondok is megjelennek.

A szolgáltatást igénybevevők életkori sajátosságaikból adódóan elsősorban önismereti, érzelmi kérdések kerülnek fókuszba. (Mindenekelőtt a kapcsolatok – családi, baráti, szerelmi -, kialakításának, megélésének tapasztalatai.) Évek óta megfigyelhető tendencia az agresszió kezelésének nehézségei. Életvitelükben egyre inkább megjelenik a legális szerek gyakori, ill. az illegális szerek alkalmi használata.

Az Alternatíva további működése a tapasztalatok alapján továbbra is indokolt, szükséges Pécssett. Fontos eredménynek tartják a helyi szakemberek, hogy a fiatalok a helyet sajátjukénak érzik, az Alternatíva találkozóhellyé vált számukra.

Csepelen 2008 februárja óta működik az ALTERNATÍVA PROGRAM a Csepel pláza területén a Kompánia Alapítvány jóvoltából. A nyitással egyidőben a Pólus Center területén bezárt az Alternatíva iroda, mely a kezdetektől működött, és részt vett a kísérleti szakaszban is.

A Csepel Pláza mint az Alternatíva program egyik lehetséges színtere már a kezdeti programtervezés (2005) során is szóba került, azonban akkor még a Pláza vezetése részéről nem mutatkozott fogadókészség. Idő közben a csepeli Családsegítő Központ is szeretett volna egy, elsősorban fiatalok részére nyújtandó szolgáltatást biztosítani a plázában. A pláza ezt támogatandó a Családsegítő Központ részére biztosított volna egy információs pultot. A pult felállítását más programokkal szemben azonban a Családsegítő Központ fenntartója, vagyis a helyi önkormányzat kevésbé támogatta, így arra végül is nem került sor. 2008-ban a Csepel Pláza fiatal vezetésének érdeklődését felkeltette az Alternatíva program, amikor is megindultak a tárgyalások.

A programot a Kompánia Alapítvány működteti. „A Kompánia Alapítvány célja a fiatalok veszélyeztetettségének csökkentése, a mentálhigiénés egészségfejlesztés, az önismereti és kapcsolati kultúra fejlesztése – elsősorban oktatási, kortársközösségi eljárások fejlesztése és alkalmazása révén. Az Alapítvány fő tevékenysége az iskolai egészségfejlesztési-, drogprevenciós programok megvalósítása, illetve a programokban közreműködő kortárssegítők speciális, szervezeten belüli képzése, szakmai kompetenciájuk fejlesztése. 2008-ban új szolgáltatásként vállalta fel a Csepel Plázában egy új alacsonyküszöbű drog-prevenciós szolgáltatás kialakítását. Az „Alternatíva” program célja, hogy a drog-prevenciós tevékenységet alacsonyküszöbű szolgáltatásként ott nyújtsa az azt igénybevevő gyermekek és fiatalok számára, ahol a kutatási adatok szerint nagyobb számban szabadidejüket töltik, tehát a bevásárlóközpontokban.”⁶

Miért pont Csepel?

A fiatakorúak aránya a fővárosi átlagnál magasabb a XXI. kerületben (2 %-al). 2007-ben 696 gyermek került gondozásba, közülük 99-et védelembe kellett venni, 145 gyermek kapcsán pedig egyéb hatósági intézkedésre került sor. A kerületben 2007-ben 2025 család (3336 gyermek) részesült rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban. 2007-ben Csepelen 108 fő fiatakorú személyt vontak gyanúsítottként eljárás alá (ez 145%-os növekedést jelent az előző évhez képest), és a kiskorú sértettek szám 102 fő volt.

A program elsődleges célcsoportja a Plázában, annak környékén csellengő, zömében marginalizálódó réteghez tartozó fiatalok, fiatal felnőttek (12-24 év). A célcsoportban különböző kultúrához, szubkultúrához tartozók is megjelennek. Körükben a bűnelkövetővé-, áldozattá válás veszélye egyszerre fennáll. Potenciális létszámuk 100-120 főre tehető. Elérésük közvetlenül ifjúságsegítőkön, kortárs segítőkön, közvetett módon kerületi ellátórendszeren keresztül történik.

A csepeli helyiség kialakítása során a pécsi helyszín kapcsán is előtérbe helyezett szempontokat vették figyelembe, melyek még a kísérleti szakaszban kerültek kidolgozásra. A tér kialakítása, a berendezés mind-mind a speciális célközönség igényei szerint alakult, oly módon, hogy az vonzó, becsalogató legyen, és funkcionálisan lehetővé tegye a különböző szolgáltatások nyújtását.

A Program a Csepel Pláza első emeletén, központi üzlethelyiségben (közel 80 m²) kapott helyet. A kialakítására másfél hónap ált rendelkezésre. A korábbi tapasztalatokat alapul véve a hely struktúrája az egyes elkülönítendő funkcióknak megfelelően három részre tagoltan került kialakításra:

---

⁶ www.kompania.hu

- fogadótér (a fiatalok figyelemfelhívása, fogadása, kézműves foglalkozások)
- közösségi tér (csoportfoglalkozások, közösségi együttlét, filmklubok)
- beszélgető szoba (négy szemközti beszélgetések, munkatársak személyes tere).

A bútorzatot, felszerelést részben a Pólus Centerben korábban működött Alternatíva programtól örökölték, valamint új beruházásból és a kollégák kreatív munkájának eredményeként sikerült összeállítaniuk. A fizikai környezet kialakítása során nem csupán a szakmai funkciók leválasztása, hanem a fiatalos környezet is cél volt.

A nyújtott szolgáltatások köre a megnyitás óta változott, alakulva a lehetőségekhez és az igényekhez, palettája összességében bővült.

Ezek 2009-ben az alábbiak voltak:

- érdeklődés,
- továbbírányítás,
- konzultáció/tanácsadás,
- életvezetés segítése,
- jogi információadás,
- álláskeresési tanácsadás,
- klubszerű foglalkozás (kézműves-, film-, játék-, egyéb klub),
- szociális/egészségügyi ellátás szervezése,
- melegedő/pihenő funkció,
- józanodás,
- elsősegély,
- krízisintervenció,
- információnyújtás, egyéb.

Szolgáltatásuk szintén regisztrálva van alacsonyküszöbű szolgáltatásként is.

Az Alternatíva mint találkahely a nyitás óta eltelt idő folyamán egyre nagyobb hangsúlyt kapott a fiatalok körében (ez kihatott a program biztonságos működtetésére is).

A program sikerességét nem csupán a kliensforgalom, hanem a programban töltött idő is jól tükrözi. 2008-ban 10 hónapnyi működés során összesen több mint 4000 órát töltöttek a fiatalok a program keretei között. 2009 első negyedében például ez a szám már 1610 óra volt. A napi munkában egyre inkább a magas kontaktusszám dominál, melyből azonban sajnos csak kevés tartós kapcsolat alakul ki (napi 15-20 kontakt, így egy hónapban 500-600! kapcsolatfelvétel is történhet).

Az Alternatíva program működése a Csepel Plázát látogató fiatalok számára egy biztos találkozási, segítségnyújtási pontot jelent. A fiatalok érdeklődésének középpontjába került a program. Egyedül és csoportosan egyaránt látogatják, szolgáltatásait igénybe veszik. A fiatalokkal való kapcsolatfelvétel több csatornán és többféle módon folyik. Jellemzően egymásnak ajánlják a programot, de nem ritka, hogy egyedül keresi fel a fiatal az Alternatívát. A program szolgáltatásait a mára jól kiépült helyi intézményi kapcsolati háló is használja. Ebben elsődleges partner a Csepeli Szociális Szolgálat. Azon fiatalok számára, akik speciális, az alacsonyküszöbű működési módból adódóan nem kielégíthető igényekkel rendelkeznek, célirányosan adekvát ellátást biztosító intézmények szolgáltatásait ajánlják, szervezik. A Csepeli Szociális Szolgálat ezen a területen is elsődleges partner, különös tekintettel a gyermekvédelmi törvény hatálya alá eső ügyekre. /15/

A csepeli helyszín látogatói elsősorban csepeli, ill. pesti fiatalok. Szocio-demográfiai jellemzőik: a családi háttér mint védőfaktor alig, vagy egyáltalán nincs jelen életükben, tanulási nehézségek,

alacsony iskolázottság, devianciák jelenléte jellemzi őket. A program működtetésének egyik nehézsége, hogy egy állandó stáb kialakítását nem tudják elérni, az új munkatársak beilleszkedése időigényes, sok energiát von el a napi munkától. Az irodát látogató fiatalok összetételéből fakadóan nem könnyű a szabályok, keretek betartatása, amit nehezít, hogy a látogatók túlnyomó többsége fiú. Az irodát látogatók között kialakult egy állandó, ám „kemény mag”. A velük való munka nehéz, elsősorban a fegyelmezésre kerül a hangsúly, nehéz folyamatos vagy tematikus programokra bevonni őket. Így a szolgáltatások közül főként az érdeklődés, beszélgetés, filmklub működtethető. Tematikus elemként a „Plázadás-program” indult el, amely – hisz főként roma fiatalok látogatják az irodát –, a roma szerep, identitás megéléséről, problémáiról szól. /16/

Budapest, Pólus Center

Mint azt már fentebb említettük, az Alternativa program kísérleti szakaszában a pécsi helytel egy időben Budapesten is kialakításra került egy iroda, mégpedig a Pólus Centerben, a XV. kerületben. 2008-ban az iroda ugyan bezárt, azonban érdemes röviden áttekintenünk az ottani tapasztalatokat. Ezek a tapasztalatok azért is különösen fontosak, mert ez a helyszín volt az egyik célhelyszíne a modellprogram kialakításának, az Alternatívák működésének alapelveit az itteni munka is nagymértékben meghatározta. /103/

Az „Alternativa” program célja itt is az volt, hogy a drogprevenciós tevékenységet, alacsonyküszöbű szolgáltatásként ott nyújtsa az azt igénybevevő 14-18 éves gyermekek és fiatalok számára, ahol a kutatási adatok szerint nagyobb számban szabadidejüket töltik: a bevásárlóközpontokban.

A program az ellátási piramis „alapvonalában” nyújtott prevenciós szolgáltatást, olyan helyszínen, ahol a fiatalok nagy számban fordulnak elő, és szabadidejükből sok időt itt töltenek el. Ezáltal lehetőség nyílt terápiás kapcsolatokkal még nem rendelkező kliensekkel való kapcsolatfelvételre, és – szükség esetén – a fiatalok ellátási rendszerben tovább irányítására is.

Az alábbiakban bemutatjuk a szolgáltatás első éveiben azonosított és kialakított funkciókat, melyek jelenleg a pécsi és a csepeli munkát meghatározzák:

- a.) „Váróterem” funkció: A prevenciós helyre betérő kliensek anonim módon részt vehettek a helyen folyó programokban, igénybe vehették a szolgáltatásokat. Saját elhatározásuk alapján léptek kapcsolatba a prevenciós helyen dolgozó szakemberekkel, illetve kezdeményezhették az egyéni vagy csoportos foglalkozásokon való részvételt. Amennyiben a személyes kapcsolatfelvételt nem igényelték, úgy minden formális aktus nélkül kiléphettek a programból. A szakemberek – nyitott, odafigyelő magatartással és programokkal – ösztönözték a klienseket a személyes kapcsolatfelvételre. Ez az időszak, amelyet a kliensek a „váróteremben” töltöttek – személyiségtől, problémától függően – nagyon eltérő lehetett, de fontos szempont, hogy azon fiatalok számára, akik tartósan nem kívánták igénybe venni a hely szolgáltatásait, világossá tették a továbblépés szükségességét, akkor is ha ez adott esetben a programból való kilépést jelentette.
- b.) „Rendező pályaúdvár” funkció: Amennyiben a kliens igényelte, és nyitott volt a személyes kapcsolatfelvételre, a szakemberek bevonták a fiatalot a helyben futó programokba, a működő csoportok munkájába, illetve igény esetén egyéni konzultációt kezdeményeztek. Ezek eredményeként tisztázható volt, hogy a kliensnek szüksége van-e további ellátásra, az ellátó rendszerbe való beillesztésre. Ez esetben a szakember ajánlatot tett a kliens számára a szükséges szolgáltatás felkérésére.

A gyakorlati tapasztalatok szerint a két funkció megvalósulása közötti arány igen fontos volt, az eredményes munka egyik alapfeltétele. Ha a „rendező pályaudvar” funkció nem működik megfelelően, túl sokan lesznek a „váróteremben”, ahova aztán nem férnek be az újonnan érkezők. Ugyanezzel az eredménnyel járhat, ha a „váróteremben” azért töltenek hosszabb időt a kliensek, mert ott olyanok tartózkodnak, akik nem kívánnak személyes kapcsolatot létesíteni a szakszemélyzettel, ez esetben vagy a kapcsolatteremtés „gyengélkedik”, vagy már többen megérették arra, hogy kiléptessék őket a programból.

A Pólus Center Alternatívájának látogatói

Korosztályi összetételüket illetően két nagy korcsoport jelent meg. A „törzsvendégek” körébe tartozó 16-18 éves fiúk, ill. lányok, akik az ALTERNATÍVA megnyitása óta – 2005 októbere – hosszú ideig látogatták a központot. Mellettük azonban megjelent egy 12-14 éves korcsoport – amelyben a fiúk voltak felülreprezentáltak –, akik egyre gyakrabban látogattak el a „helyre”.

Családi hátterüket tekintve elsősorban egyszülős családokban élő (sok esetben elvált szülőkkel rendelkező) fiatalok jelentek meg.. Néhány családnál anyagi, megélhetési gondok is jellemzőek voltak. Lakókörnyezetükben, baráti, ismeretségi körükben fellelhető az illegális szerek – elsősorban a marihuána – alkalmi használata.

A jellemző problémakörök a következők voltak: életkori sajátosságaikból adódóan elsősorban önismereti, érzelmi kérdések kerültek fókuszba. Elsősorban a társas kapcsolatok kialakításának, megélésének tapasztalatai, önértékelési problémák kerültek felszínre. Fontos volt a különböző érzelmi behatások értelmezése, az azokra adott reakció, a konfliktushelyzetek felismerése és kezelése. Ilyen helyzetek például: „új arc” kerül a társaságba, iskolai osztályba, illetve szerelem, féltékenység.

A fiatalabb korosztályban találkoztak az iskolakerülés problémájával, tanulási nehézségekkel, agresszív viselkedéssel (verekedés az iskolában). A megoldási módokat segítő személyiségfejlesztő, -építő játékokat alkalmaztak.

Fontos eredmények

- Az „ALTERNATÍVA” jól megtervezett arculata, belső kialakítása - a pécsi és csepeli helyekhez hasonlóan - erőteljes vonzerő volt a fiatalok számára. A gyakorlat azt mutatta, hogy nincs szükség ún. cirkáló munkatársakra (szociális munkás) a központba való „becsalogatásra”. Szinte senki sem ment el az iroda előtt anélkül, hogy legalább néhány másodpercig ne szemlélné azt!
- Hétköznapiakon átlagban 8-15 fő látogatott oda, míg hétvégeken 10-20 fő körüli látogatottság volt a jellemző.
- Az ALTERNATÍVA működése visszaigazolta létrehozásának szükségességét. Fontos eredmény, hogy a fiatalok a helyet itt is sajátjukénak érezték, találkozóhellyé vált számukra, valamint, hogy néhány szülő is megerősítette a stáb tagjait; jó ötletnek tartják az „ALTERNATÍVA”-t, hasznosnak ítélik munkájukat.

Nyíregyházán a NyírPlázában 2009 áprilisától Alternatíva Ifjúsági Szintér néven működött a program (TÁMOP 5.2.5. pályázati program támogatásával).

A NyírPláza szórakoztató és bevásárlóközpont 2000-ben nyitotta meg kapuit Nyíregyháza belvárosa és a legnagyobb lélekszámú külvárosi lakótelepe közé ékelődve. Látogatottságát mintegy 70 üzletre, többtermes mozira, bowling klubra, kaszinóra és játéktérre alapozza. Időről időre különböző látogató-vonzó programokat is szerveznek, s viszonylag jól állja a versenyt az időközben a belváros szívében megnyíló Korzó üzletházzal szemben. Bár arra nézvést nincs felmérés, hogy a fiatalok körében melyik hely a kedveltebb, a szabad terek eloszlása, illetve a NyírPlázába koncentrálódó szórakozóhelyek jelenléte arra enged következtetni, hogy a tipikus „plázázás” inkább a Nyír Plázára jellemző, különösen a délutáni, esti órákban.

Az Alternatíva Ifjúsági Szintér kialakításával és megnyitásával a helyi szakemberek olyan érték- és kultúra közvetítő hely teremtését tűzték ki célul maguk elé, mely a megcélzott korcsoport számára – elsősorban alulról szerveződő programokon keresztül – szociális, lelki és közösségi támaszt nyújthat.

A szintér arculatának kialakításakor itt is szempont volt a kreativitás, a fiatalosság.

Szolgáltatásainak gerincét az állandó – tervszerűen megvalósuló – programok alkották. A legkedveltebb állandó programjaik a látogató fiatalokkal való közös ötletelésekből születtek:

- *Információs bázis:* A fiatalok az Alternatívába való belépéskor az „ücsörgő” térben elhelyezett információs pultnál teázgatás közben azonnal értesülhetnek regionális és országos információkról. Az információ-szolgáltatást a fiatalok körében igen népszerű folyóirat-sarok egészítette ki.
- *Kreatív klub:* A kreatív klubot alulról szerveződő kezdeményezésként maguk a fiatalok működtették, heti rendszerességgel. A változatos foglalkozások alapvetően kreatív, kézműves tevékenységekre irányultak – a süteménydíszítés, kőszoborkészítés, ékszerkészítés stb. –, az összetettebb tevékenységeket a Kép-Zene-Szó programba „vitték” inkább. Az elmélyült tevékenységek közben a közösség is formálódik, komoly témák kerülhetnek felszínre, nem egy alkalommal a tevékenység segítő beszélgetéssé alakult.
- *Filmklub:* Induláskor esetlegesen működött, mindig az éppen megjelenő fiatalok igényei szerint. Ahogyan telt az idő, a fiatalok egyre gyakrabban tértek be célzatosan, így az Alternatívások már előre tervezhették a filmeket. Különböző időpontokban, más-más érdeklődésű csoportok jártak filmklubra, így változatos repertoárt lehetett összeállítani, a rajzfilmekről a történelmi filmekben át a természetfilmekig. A programon általában 3-6 fő középiskolás korú fiatal vett részt. A vetítések után „spontán” beszélgetések alakultak, melyeket az Alternatíva szakemberei vezettek.
- *Társasjáték „sarok”:* A társasjátékok nem csupán a számítógépek és játéktérnek világának alternatívájaként jelent meg, de a hasonló érdeklődésű kortársakkal való kapcsolatfelvétel, az ismerkedés egyik kitűnő eszközévé is vált.
- *Kép-Zene-Szó kiállítás sorozat:* Havonta megújuló programsorozat, melyben fiatalok mutathatták be alkotásaikat, műveiket, saját képességeiket. E kiállítás során olyan fiatalok léptek fel, akik tehetségesnek érezték magukat a Képzőművészetben (Kép), a Zene világában (Zene) és a Szépművészetben (Szó) – vagy olyanok, akiket társaik érezték tehetségesnek, és az Alternatívás programok során kaptak bátorságot a megmutatkozásra. A programsorozat eddigi alkalmi, a kiállítás-megnyitók és az egy hónapos állandó

- kiállítások egyértelműen azt bizonyították, hogy az önkifejező alkotói tevékenység napjainkban is a fiatalok egyik legkedveltebb formája a szabadidő értékes eltöltésére.
- *Titkok Kamrája*: A szolgáltatás „segítő” része, a négy szemköztí beszélgetések, tanácsadások helyszíne. Ezt a helyiséget a vártól gyakrabban látogatták a fiatalok. A foglalkozások témáját főként párkapcsolati problémák és szülő- gyerek konfliktusok adták, de akadt olyan is, akinél gyász feldolgozása (szülő elvesztése) volt a téma, illetve olyan is, aki szorongás csökkentése céljából az autogén tréning elsajátítása miatt fordult az irodához. A megjelentek között nagyjából fele-fele arányban voltak, akik konkrétan csak egyéni tanácsadásra jöttek és azok, akik bekapcsolódtak egyéb tevékenységekbe is az Alternatívában.
  - *Önismereti játékok*: Eleinte spontán szerveződő jelleggel, több alkalommal végeztek önismereti célú csoportfoglalkozást az egyéni foglalkozáson résztvevőkkel, melynek során az Alternatívában lévő, a fiatalokkal való kapcsolatfelvételre használt eszközök (pl. társasjátékok, filmek, kreatív eszközök stb.) nagyon hasznosnak bizonyultak.

Bevált az az ötlet is, hogy délelőtti nyitva tartás és együttműködés keretében egy civil szervezet „használta” (Civil Pont) az irodát, mely szintén fiataloknak nyújt szolgáltatásokat-továbbtanulás, munkakeresés stb., így összekapcsolták és kiegészítették az eredeti programot.

A program induláskor gyors felfutás volt tapasztalható, amely a 2009-2010-es tanév kezdetére érte el a csúcst, több mint 250 látogatóval. Ezt követően az érdeklődés lassú kifulladásra volt tapasztalható. A program folytatásakor erre a helyzetre megfelelő választ kell találni – és erre az Egyesület készül is, új, nagymintás szükségletfelméréssel, a programok megújításával, valamint stáb felfrissítésével (tagok bővítése, szervezetfejlesztő tréning-sorozat, önkéntesek toborzásának új stratégiája).

A helyi szakemberek véleménye szerint láthatóan az eddigi sikeres programok megtartása mellett a nyíregyházi Alternatíva fejlődésében két utat kell bejárni. Egyfelől át kell lépni a küszöböt, ami a pláza sétálóterének rendszeres meghódítását, a céltalanul csellengő fiatalok hatékonyabb megszólítását jelenti. Másfelől a már betérők számára fokozott mértékben biztosítani kell a személyre szabott programokat, amelyek meglévő szükségleteikre reagálnak – e téren be kell vezetni a folyamatos szükségletfelmérést. /17/

Békéscsaba

A Békéscsabán elindult Alternatíva Ifjúsági Műhely (TÁMOP 5.2.5. pályázati program támogatásával) programról viszonylag kevés információ áll rendelkezésre. A program a nyíregyházi irodához hasonlóan itt is 2009 áprilisában indult. A szakmai program fejlesztéséhez személyes találkozó megszervezésre is sor került a két szakmai munkacsoport között.

A Csaba Pláza kedvelt hely a fiatalok körében, így a megnyitást követően rövid időn belül megjelentek érdeklődő fiatalok. A csabai irodában is időnként problematikus a szabályok keretek betartatása, s ez főként abból adódik, hogy lehetőséget adnak a „jó tanuló, jó sportoló” fiatalok mellett a „problémás” fiatalok bevonódására is.

A 2010. márciusi beszámoló alapján a következő foglalkozások voltak elérhetőek a fiatalok számára:

- Vár-játék foglalkozás
- Kézműves foglalkozások
- Dramatikus, önismereti csoportfoglalkozás
- Kortársképzés

- Esti Sportprogram keretében „Cso-cso” bajnokság
- A munkatársak által tartott foglalkozások
  - Egy-más közt”
  - „Az Alternatíva Bajnoka!”
  - Film-klub, sakk-klub
  - Activity-party
  - Rómi bajnokság
  - Amőba verseny
  - Karaoke
  - Mini kosár bajnokság.

A Projektzáró nap 2010. március 30-án került megszervezésre, ahol elbúcsúztatták a munkatársakat, valamint ötletbörzét tartottak a jövőbeni lehetőségekről. /18/

Debrecen

Debrecenben már az Alternatíva program kísérleti szakaszában szerették volna a helyi szakemberek elindítani a programot a Debrecen Plázában, azonban ez a próbálkozás sikertelen volt. Évekkel később a TÁMOP 5.2.5. pályázati program adott lehetőséget az "Open Doors" - a fiatalok alternatív konzultációs és szolgáltató centrumának létrehozása a Debrecen Plázában című program kidolgozásához és elindításához. Itt is sajnos kevés információ állt rendelkezésre a helyről.

A program főbb szolgáltatásai az alábbiak voltak:

- *Egyéni konzultáció életvezetési kérdésekben* – (életvezetési problémák, szülőkkal való kapcsolat, családtól, otthontól való elszakadás, új közösségbe illeszkedés zavarai, tanulási problémák, együttélési nehézségek, pályaválasztással kapcsolatos kérdések, perspektívatlanság, életcél hiánya, konfliktuskezelés, párkapcsolati problémák, szexuális élettel kapcsolatos gondok, önértékelési problémák, drogfogyasztással kapcsolatos kérdések, kapcsolatteremtési nehézségek). A tanácsadás (konzultáció) alacsonyküszöbű szolgáltatásnak minősült, ami azt jelenti, hogy az egészségügyi ellátások igénybevételétől eltérően, a fiatalok személyigazolvány, TAJ kártya, valamint orvosi beutaló nélkül fordulhatnak a szakemberekhez. Az egyéni konzultáción megjelent fiataloknál az életvezetési problémák csökkenő, az alkoholproblémával és a szerhasználattal hozzájuk forduló fiatalok száma az eltelt időben emelkedő tendenciát mutatott.
- *Személyiségfejlesztő csoport drog- és alkoholproblémával küzdő fiatalok részére* - Heti 2 órában került megtartásra a csoport. A csoportos foglalkozás keretében az önismeret fejlesztése, a személyiség megerősítése, kreatív, erőszakmentes konfliktuskezelés elsajátíttatása, az asszertív kommunikáció kapott hangsúlyt.
- *Kreatív csoport* - A klubot hetente, képzőművészetben jártas szociális szakember vezetésével szervezték.
- *Esetkezelés, terápiás kapcsolatra felkészítés, pszicho-szociális tanácsadás* (tanulástechnikai tanácsadás, szexológiai tanácsadás).
- *Filmklub* havonta 2-3 alkalommal.
- *Élmény centrikus zenecsoprt* heti 1 alkalommal.

Egyéb, bevásárlóközpontban működtetett bűnmegelőzési célzatú programok

A fenti programokhoz hasonlóan bevásárlóközpontokban kerültek elindításra az OBmB (Országos Bűnmegelőzési Bizottság) pályázata által támogatott programok Kecskeméten, Győrött és Tatabányán. A pályázati program 3. komponensének célja: "Pláza programok": a bevásárlóközpontok közösen használt – fizikai és szociális – tereinek többirányú kihasználása.

Ezek a programok függetlenek az „Alternatíva kezdeményezéstől”, azonban a programok tapasztalatai – megvalósítási helyszínük azonossága és célcsoportjuk hasonlósága okán – szintén relevánsak számunkra. /19/

Kecskemét

A kecskeméti „Malom-Társalgó” című projekt /20/ partneri együttműködésben valósult meg (Bács-Kiskun Megyei Igazságügyi Hivatal; Kecskeméti Rendőrkapitányság; Főplébániai Karitasz Alapítvány Rév Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat; Malom Központ) 2008. november 15. - 2009. május 15. között.

Az 1997. évi XXXI. tv. (Gyvt.) meghatározza azon hatóságok, szervezetek szakmai alapon történő együttműködését, mely során a gyermek-és fiatalkorúakkal kapcsolatban felmerült veszélyhelyzetet észlelve, vagy annak kialakulását megelőzően információkat szolgáltatnak a megfelelő hatáskörű és illetékességű hatóságok, szervezetek felé. A program szakmai-hivatali vázának első pillérét a Kecskeméti Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály Megelőzési és Áldozatvédelmi Alosztálya által indított, rendőrhatalósági és civil szereplőkkel kivitelezett ifjúság- és gyermekvédelmi nappali, iskolaidőben történő járőrözés adta, mely Kecskemét városában, egyebek között a bevásárlóközpont épületében is zajlott. A program szakmai ágát az ORFK által indított "Egy rendőr-egy iskola" program is erősítette, bevonva az oktatásban résztvevőket (pedagógusokat/gyermekeket, felelősöket és tanulókat). Ezekhez az ágakhoz kapcsolódott a főpályázó Twist Olivér Gyermek-és Ifjúságvédelmi Egyesület által ügyleti rendben működtetett, alacsonyküszöbű szolgáltatást nyújtó társalgó-klubtér, mely a mi szempontunkból a leginkább releváns projektünk. Üzemeltetése péntek- szombat esti órákban zajlott. A szakemberek ügyleti tevékenységével megvalósuló szabadidős program elsődleges célcsoportja kiskorúak, fiatalkorúak (12-17 év között), kiterjesztve fiatal felnőtt korúak egyéni, formális és informális csoportjai számára is.

Középpontban a bűnözés szempontjából talán legveszélyeztetettebb célcsoport állt, az iskolából magántanulói státuszba helyezett, sok szabadidővel rendelkező, vagy a tanköteles korban lévő, frusztrált, teret, "kifutási", sikerélmény lehetőséget kereső bukdácsoló/éviszméltő, jellemzően sodródó problémás fiatal, illetve ezek csoportosulásai, akik számára a családi és intézményi ellenőrzések lehetőségei egyaránt beszűkültek.

A program alulról jövő kezdeményezésként, közösségi bűnmegelőzésként funkcionált, mely a szociális ellátás, az oktatás, a gyermek- és ifjúságvédelem, igazságügyi-büntetésvégrehajtási területén dolgozó szakemberek holisztikus, rendszerszemléletű felismerésén alapult.

A program elsődleges célja volt a gyermek- és fiatalkorúak védelme, áldozattá válásuk lehetőségének csökkentése, közterületeken gyermek- és fiatalkorúak által elkövetett jogsértések visszaszorítása, a csellengő gyermekek felkutatása, tanintézetükbe történő visszajuttatása a nappali ifjúsági járőrszolgálat, a Kecskemét Városi Rendőrkapitányság szakmai programja civil segítői bevonása által, valamint a szülők és a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjainak értesítése.

A program másodlagos célja a bűnmegelőzés volt. A gyermekvédelem széles rétegei, szakmai partnerek bevonásával bűnmegelőzési jelzőrendszer működtetése és rendszeres szakmai fórumok életre hívása, a fiatalok számára a környezettudatos életmód erősítése. A főpályázó egyesület különösen nagy gondot fordított a környezet védelmének fontosságára, hiszen gyakran szervez erdei iskolai programokat általános iskolás gyermekek számára.

A projekt komplexitásra törekedett. Jellegzetessége, hogy a lebonyolításának helyszínét, szociális terét egy forgalmas bevásárlóközpont promóciós területe adta. A kereskedelmi egység működésére vonatkozó szabályok a társalgó programjára nézve is irányadóak voltak. A főpályázó civil szervezet koordinációs tevékenységet látott el a gyermekvédelemmel foglalkozó intézmények és szakemberek között.

A tervezett tevékenység rendszer középpontjába egy olyan szociális információs szolgáltatási rendszer kialakítása került, mely alapvetően a városban élő, a plázát gyakran felkereső fiatalok iskolán kívüli szabadidejének hasznos eltöltésére szolgált.

A projektről további részletes információ a következő linken található:

<http://www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=1756&lang=hu>

Tatabánya

A "Kék-Fehér" Ifjúsági, Információs és Szolgáltató Ház bűnmegelőzési modell projekt /21/ 2008. november 30. napján kezdte meg működését a tatabányai OMEGA Pláza 1. emeletén található irodájában. Létrehozója a Komárom-Esztergom Megyei Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálat. A projekt 2009. májusban fejeződött be.

Együttműködő partnerek voltak:

- Komárom-Esztergom Megyei Rendőrkapitányság Bűnmegelőzési Osztály
- Petőfi Tömegsport Egyesület
- Tatabányai Többcélú Kistérségi Társulás Egyesített Szociális Intézmények Családsegítő Szolgálat és Gyerekjóléti Központ
- Mosolygós Gyermekekért Alapítvány
- Tatabányai Utcai Szociális Segítők Egyesülete
- Közép-dunántúli Regionális Munkaügyi Központ Tatabányai Kirendeltsége
- Tatabánya Megyei Jogú Város Bűnmegelőzési és Közbiztonsági Bizottsága
- Tatabánya és Kistérsége Bűnmegelőzési Társulás és Egyesület.

Az eltelt 5 és fél hónap alatt 606 fő járt az Információs Házban, 113 telefonos érdeklődő volt, 141 fiatal számára tudtak sportolási lehetőséget biztosítani, 97 fő járt egyéni és csoportos foglalkozáson a pszichológusnál. Mindösszesen 957 fő.

A látogatók jelentős része, mintegy 35% álláskereső tanácsadásra érkezett. 10-15% valamilyen szenvedélybetegségével kapcsolatban kereste meg a házat. A pszichológus tanácsadásán megjelentek az összforgalom 15-20%-át tették ki. A fennmaradó 30% továbbtanulási, életvezetési tanácsok, valamint szabadidő hasznos eltöltése miatt jött be.

Az információs- és szolgáltató ház vállalt feladatai közé tartozott a munkaerő piaci és pályaorientációs tanácsadás és tréning, amely elsősorban egyéni esetkezelés formájában zajlott, továbbá a pszichológiai tanácsadás, valamint csoportos tréningek szervezése és lebonyolítása.

A projekt ideje alatt a pláza területén mozgó fiatalok mellett az ország és a megye gazdasági helyzete változásának hatására egyre több olyan kliens is megjelent, aki eddig Tatabányán dolgozott, és a válság hatására munkanélkülivé vált. A program során körvonalazódott, hogy a hozzájuk fordulók nem vállalták munkaerő piaci problémáikat csoportosan; egy-két kivételtől eltekintve mindenki egyéni esetkezelésre tartott igényt. Sokan érdeklődtek a külföldi munkavállalás szabályairól és lehetőségeiről.

A munkaerő piaci- és pszichológiai tanácsadás mellett fontos tevékenység volt még pályázatok meghirdetése:

1. Rajzpályázat, melyet a szenvedélybetegségek elleni programjuk keretében írtak ki drog, alkohol, játékszenvedély kategóriában, három korcsoportban /6-10, 11-14, 15-18/.
2. Vers és novellairó pályázat "Erőszak az utcán" programja keretében kiírt pályázatra 18 darab pályamunka (14 db vers, 4 db novella) érkezett.
3. Húsvéti Kupa Labdarúgó Torna, melyet általános iskolák felső tagozatainak és középiskolásoknak írtak ki a Tatabánya Városi Szabadidősport Egyesület támogatásával.

A projektről további részletes információ a következő linken található:

<http://www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=1682&lang=hu>

Győr

A "Veled-Érted" bűnmegelőzési modell projekt /22/ létrehozója, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület Nyugat-dunántúli Régió Központja szintén 2008. november 30. napján kezdte meg működését Tatabánya OMEGA Pláza 1. emeletén található irodájában

A projekt célcsoportjának a szabadidejüket a plázákban, vagy azok környékén töltő 12-18 éves fiatalokat tekintették.

Együttműködő szervezetek voltak:

- ÁNTSZ Nyugat-Dunántúli Regionális Központ
- ÁRKÁD GYŐR
- GYMS Megyei Rendőr – Főkapitányság (GYMSMRFK)
- Gyermekjóléti Központ (GYJK)
- Gyermek Ház (GYH)
- Széchenyi István Egyetem Szociális Munkás Tanszék (SZIE)
- Prohászka Ottokár Orsolyita Köznevelési Központ (PO)
- NYME Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolai Kar: Rekreatív és Egészségfejlesztő Intézet, Szociális Képzési Intézet
- Kossuth Lajos Általános Iskola
- Krúdy Gyula Középiskola
- Szabadhegyi Köznevelési Központ, Magyar - Német Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium
- Pálffy Miklós Kereskedelmi Szakképző Iskola.

Célkitűzés volt, hogy hosszú távú együttműködés alakuljon ki a projekt partnerei között, amelynek következtében a célcsoport hasznos szabadidő eltöltésére ösztönözhető, ezáltal csökkentve a gyermek – és fiatalok bűnözés előfordulását.

A célok elérése érdekében tréningeken készítették fel a projekt munkatársait, hogy a programok megvalósításához megfelelő ismerettel rendelkezzenek. A tréninget követően került sor a célcsoport toborzására, amely tevékenységet a projekt során folyamatosan végeztek. A program elején és végén egy egynapos, szabadidős napot tartottak, ahol bemutatták programjukat, záráskor felmutatható eredményeiket. A program egyik eleme volt egy információs pont működtetése is, valamint a projekt során heti rendszerességgel alternatív szabadidős foglalkozásokat tartottak a célcsoport igényeinek megfelelően, kortárs segítők részvételével a Győr Plázában létrehozott Szintér elnevezésű klubhelyiségben.

Átfogó cél volt a fiatalok bűnözés előfordulásának csökkentése, és az áldozattá válás megelőzése. Konkrét cél volt egy modell értékű jelzőrendszer kialakítása az együttműködő szervezetek között, továbbá, hogy a célcsoport tagjait érdekeltté tegyék a hasznos szabadidő eltöltésére.

A program alapfilozófiája, hogy a hasznos szabadidő eltöltésével közvetetten csökkenthető a fiatalok bűnözés és az áldozattá válás, hisz a tevékenységeket úgy alakították ki, hogy a célcsoport kontrollált helyen és módon töltheti el a szabadidejét. Második fontos elem, hogy a toborzásban és a lebonyolításban kortárs segítők önkéntesekre támaszkodtak annak érdekében, hogy a célcsoportot hatékonyabban bevonják programjaikba. Végül, de nem utolsó sorban lényeges volt az interszektoriális együttműködés, melynek keretében az ifjúsághoz különböző módon kapcsolódó szervezetek megoszthatták egymással tapasztalataikat, és közös munkát végezhetnek.

A programban tehát alapvetően a partnerszervezetek együttműködésén alapulóan az alternatív szabadidő eltöltés népszerűsítése valósult meg, amelyben kulcsszerepet töltöttek be a kortárssegítő önkéntesek. A toborzást és a felkészítő képzést követően került sor a helyiség avatására nagy volumenű nyitó rendezvény keretében, majd ezt követte további két nagyobb sportrendezvény. A klubhelyiségben folyamatos kortárs segítői ügyelet mellett zajlottak heti rendszerességgel a Police Klubok, és a kreatív, illetve önismereti foglalkozások. A Szintérben lehetőség volt csocsózásra, karaokera, és társasjátékok kipróbálására is. A foglalkozásokat a rendőrség szakemberei, a Gyermek Ház munkatársai és szociálpedagógus hallgatók tartották.

Az elvégzett munkáról, eredményekről folyamatos tájékoztatást nyújtottak a sajtó képviselői felé. A toborzó munkát változó intenzitással (egy-egy nagy rendezvény kapcsán nagyobb propaganda), de a projekt egész ideje alatt folytatták: iskolák megkeresése, plakátok kiragasztása, szórólapozás, személyes megszólítás, kihelyezett osztályfőnöki óra stb.

Az önkéntesek munkáját folyamatos koordináció, motivációs munka, csapatépítés és szupervízió kísérte. A projektben közreműködő szervezetek között napi kapcsolat volt, illetve kéthetente partneri egyeztetéseket tartottak, ahol mindig más szervezet volt a vendéglátó. A program zárásaként értékelő napot szerveztek a projekt partnereinek és az önkénteseknek. Itt alkalom nyílt a „hogyan tovább?” átgondolására, és a tanulságok összegzésére is. A szélesebb nyilvánosság számára egy záró, értékelő kiadványt készült DVD melléklettel, mely a projekt során készült kisfilmeket tartalmazza.

A projektről további részletes információ a következő linken található:

<http://www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=1431&PHPSESSID=0fa929d25274e11ee383db60dcca72f3>

II.1.1.3. Nemzetközi kitekintés – külföldi programok

Nemzetközi szakirodalmi keresésünk során nem sikerült olyan tanulmányokat azonosítani, melyek kimondottan bevásárlóközpontokban megvalósított drogprevenciós célú programok hatékonyságát vizsgálták, bármilyen szinten. A keresés így általában, bármilyen forrásban megemlített, bevásárlóközpontokban megvalósított programok, illetve az ilyen programokkal kapcsolatos ajánlások, útmutatók keresésére korlátozódott. A további keresések során sem sikerült sem az európai, sem a nemzetközi drogprevenció területén bevásárlóközpontban, mint nevesített helyszínen megvalósított programokat azonosítani, kivéve a német nyelvterületet és Ausztráliát.

Ennek oka lehet, hogy Magyarországon a bevásárlóközpontok fejlődése a rendszerváltás okán eltérő volt, mint Nyugat-Európában, hiszen az újdonság erejével hatottak ezek az új, külsejében és szolgáltatásaiban is színvonalas helyek. E mellett jellemzően a különböző városrészek központjaiba telepítették őket, melynek következtében bárki által jól, könnyen megközelíthetőek. A csellengő fiatalok számára hiánypótló szerepet is betöltenek, hiszen kevés olyan hely létezik, mely igazán meg tudja szólítani ezt a célcsoportot, és számukra vonzó berendezésében, belső hangulatában is. Talán ezek is magyarázhatják azt, hogy nálunk problematikussá vált a csellengés ezeken a helyeken. Erre válaszként születtek meg a fenti magyarországi programok.

A nemzetközi szinten bevásárlóközpontban megvalósított németországi alacsonyküszöbű megkereső szolgáltatáson kívül ausztrál példákat sikerült azonosítani. Az ausztrál projekteknek nem csupán valamilyen ifjúsági klub működtetése a célja: a projektek a valódi közösségi teret igyekeznek kialakítani, így a megvalósított tevékenységek több területre terjednek ki, mint például a biztonsági szolgálat képzése, közösségi terek kialakítása, szolgáltatások nyújtása, ifjúsági munka megvalósítása. Az azonosított tanulmányok más területeken, más szemszögből vizsgálták ezeket a projekteket.

Az egyik ausztrál tanulmány egy 2000-ben végzett kutatás /23/ eredményeit tárgyalja, melynek célja az ifjúsági és közösségi központok kapcsolatainak feltárása volt Queensland és Victoria államok bevásárlóközpontjaiban. A projekt további célja az ifjúság számára nyújtott szociális és befogadó terek és szolgáltatások proaktív kialakítása gyakorlatának megismerése, és annak bebizonyítása volt, hogy ez a megközelítés nemcsak hasznos közösségi tereket nyújt, de valódi hasznót is teremt a rezsiköltségek csökkentése és a vásárlás növekedése által. A kutatók első körben több bevásárlóközpontot meglátogattak Queensland és Victoria államban, majd kettőt kiválasztottak, ahol alaposabban vizsgálták, végül egyben (Festival Faire Cairn-ban) végeztek számos megfigyelést és interjút. A kiválasztott bevásárlóközpont a vizsgált bevásárlóközpontokhoz képest is nagyobb hangsúlyt fektetett a közösség tagjainak bevonására. A bevásárlóközpont és a helyi önkormányzat jó kapcsolatának köszönhetően több városi szolgáltatás megjelenhetett a bevásárlóközpontban (pl. alternatív iskola, könyvtár, közösségi rádióállomás, ifjúsági és közösségi klub). A bevásárlóközpontban vizsgált tapasztalataik alapján a szerzők összefoglalják, hogy a menedzsment milyen folyamatok segítségével volt képes erős közösségi részvételt, bevonódást kialakítani. Többek között a következő tapasztalatokat emelték ki következtetésükben:

- fontos a közeli kapcsolat kialakítása a közösségi szervezetek, a helyi lakosok és az állami intézmények között;
- a bevásárlóközpont mint közösségi tér kialakításában lényeges a közösségi találkozási pontok (mind az építészeti kialakítást, mind a „nyílt” terek felhasználását tekintve) kialakítása;

- a szociális befogadás és a „vendégváró” attitűd érzete többféle intézkedés alkalmazásával elősegíthető, ilyen például a versenyek támogatása, vagy a helyi iskolákat bevonó események, vagy területek olcsó, vagy ingyenes felajánlása helyi csoportoknak kiállítások, események megvalósításához.

Egy 2002-ben megjelent tanulmány /24/ a fiatalok bevonására irányuló, nyugat Sydney bevásárlóközpontjaiban megvalósított ifjúsági projektek bemutatása, valamint működésük sikerességének értékelése volt. Az öt projekt értékelése alapján hét olyan – az ifjúsági szolgáltatások és a bevásárlóközpontok együttműködésére irányuló – pontot azonosítottak, melyek elengedhetetlenek a nyilvános helyen megvalósítandó projektek sikeréhez.

Ezek a következők voltak:

- világos, egyértelmű projekt célkitűzések, tisztázott, hogy ez hogyan érinti az érdekeltet (stakeholders);
- minden érdekelt bevonása;
- a legfontosabb érdekeltnek időt kell fektetniük a munkakapcsolatok kialakítására és fenntartására;
- hivatalos, írásos megegyezéseket kell kötni intézményi szinten;
- az érdekelt kapacitásának feltárása,
- kapacitásfejlesztés, és –megosztás;
- kommunikációs struktúrák és elfogadható kommunikációs formák kialakítása a fiatalok bevonásával;
- a folyamatok és eredmények áttekintése és
- annak figyelemmel követése, hogy azok valóban kapcsolódnak egymáshoz.

Úgy tűnik, Németországban is ugyanolyan problémákkal állnak szemben a csellengő, városban kószáló fiatalok tekintetében, mint hazánkban. Egy 2008-as online folyóirat cikke berlini fiatalokat mutat be, akik idejük egy jelentős részét szintén a bevásárlóközpontokban töltik, elmondásuk alapján hasonló tevékenységekkel, mint a magyar „plázázók” (biztonsági emberek bosszantása, nézelődés, beszélgetés stb.) /25/

A sozialraum.de egy 2009 februárja óta évente kétszer megjelenő német online folyóirat. A 2010-es év első kiadásában jelent meg Birte Brinkmann és Daniel Wittinger tanulmánya /26/: „Der Sozialraum „Einkaufszentrum“ als pädagogisches Arbeitsfeld: „Wir sind das größte Jugendhaus in Leonberg!“” (A bevásárló központ szociális tere, mint pedagógiai munkaterület: „Leonberg legnagyobb ifjúsági központja vagyunk!”), egy leonbergi (Stuttgart melletti) úgynevezett Leo-Centerről (pláza), amelyben „indoor utcai megkereső programok” zajlanak gimnazista korú fiatalok számára. Leonberg egy 45.000 fős város, Stuttgart közelében az egyik legnagyobb. A hetvenes években épült ki egy nagy, akkor modernnek számító centruma: két hatalmas lakóteleppel, egy parkkal, egy uszodával, és Dél-Németország egyik első bevásárló központjával. A bevásárlóközpont környékén 4 iskola található, így az egy fontos találkozó-pontja a fiataloknak.

A tanulmány szerint a leonbergi ifjúsági munka azért működik olyan hatékonyan, mert a szolgáltatók egymással kapcsolatban állnak, és rendszeresen találkoznak különböző projektek kapcsán.

Magát a Leo-Centerben működő szolgáltatást a bevásárlóközpont menedzsmentje kezdeményezte a helyi ifjúsági szervezetekkel közösen.

A konkrét tevékenységek a következők:

1. Alacsonyküszöbű szolgáltatásként működő megkereső szolgáltatás – „Indoor streetwork”: a mindig jelen lévő pedagógust mint vendéget tekinti, nem mint nevelő személyzetet (mint az iskolában, vagy az ifjúsági házakban), így teret, és időt adva a fiataloknak a meghallgatásra. A fiatalok állítják össze a játékszabályokat, és ők döntenek el, mennyire engedik be a személyes terükbe a segítő személyzetet. Ugyanakkor a házirendet nem csak a fiatalok hozzák létre, például a dohányzás és az alkoholfogyasztás eleve tilos az indoor-találkozóhelyen. Mivel a pedagógusok nem a bevásárlóközpont alkalmazottai, így a házirend betartására sem kötelezhetik a fiatalokat, csupán figyelmeztethetik erre őket. Ezáltal azonban a pedagógusok sokszor kerülnek közvetítős szerepbe, a bevásárlóközpont személyzete és a fiatalok közé, hiszen a fiatalok rendszeresen feszegetik a határokat.

2. Játék-pedagógia – „Leo Action”: a játékpedagógiai elemek havonta egyszer kerülnek megrendezésre (kézműves foglalkozások, játékok) a „Spielen statt rumhängen” (lógás helyett játék) mottóval, amit egy külső szervezet biztosít a plázában kószáló fiataloknak. A játék céljai a következők: a gyerekek és fiatalok számára hozzáférhetővé tenni a játékot, a játékon keresztül fejleszteni és tanulni, felvenni a kapcsolatot a dolgozókkal, elkezdni a beszélgetést, amit aztán adott esetben folytatni lehet komolyabban is.

3. Élménypedagógia – különböző akciók és projektek: az élménypedagógia eredetileg a természethez kötődik, mégis a legfontosabb eleme maga az élmény-szerzés, tehát plázákban is alkalmazható. Például gyereknapi kapcsán a bevásárlóközpontban található játékbolttal közösen játék szervezése a gyerekeknek, fiataloknak.

A nemzetközi programok a 2. sz. Mellékletben található táblázatos összesítésben.
--

II.1.2. Szabályozó anyagok a területen

II.1.2.1 Hazai szabályozó anyagok

A bevásárlóközpontokban létesített prevenciós programok vonatkozásában közvetlen, univerzális szabályozó anyagot nem ismerünk.

Az Alternatíva program kísérleti szakaszában azonban megfogalmazásra kerültek a fizikai kialakítás és a szakmai tartalom és működtetés szempontjából kulcsfontosságú iránymutatások, valamint összegzésre kerültek a kísérleti szakasz tapasztalatai.

Ezek a szakmai útmutatások az alábbi publikációban kerültek kifejtésre részletesen:

Kun B., Kovacsics L., Felvinczi K., Fábián R., Vadász P., Erdélyi I., Sebestyén E., Buda B., Demetrovics Zs. (2009): „ALTERNATÍVA”: Múlt, jelen, jövő. Előzetes elképzelések és megvalósulás. In: Demetrovics Zs., Paksi B., Düll A. (szerk.): Pláza, ifjúság, életmód. Egészségképzési vizsgálatok fiatalok körében. 2009. L'Harmattan Kiadó, Budapest (157-200. o)

A útmutatás a tapasztalatok fényében az alábbi területekre terjed ki:

- Bevezetés
  - Fiatalok és a plázák világa
  - Hazai eredmények: az elővizsgálatok legfontosabb tapasztalatai
  - Egészségfejlesztési és alacsony küszöbű programok a bevásárlóközpontokban

- Az „Alternatíva” program beindításának feltételei
  - A program szakmai tartalmának kialakítása
  - Kapcsolatfelvétel a plázákkal
  - A helyszín
- Az „Alternatíva” program
  - A segítők
  - A program külső megjelenésének és kereteinek kialakítása
    - Az iroda felépítése
    - Nyitva tartás
    - Keretek és házirend
  - A program szolgáltatásaival és látogatóival kapcsolatos tapasztalatok összegyűjtésének módszere
  - A programban nyújtott szolgáltatások
  - A program látogatói
  - A tapasztalatok összegzése
- Alternatíva a jövőben – lépések egy szolgáltató hálózat kialakítása felé
  - Külső megjelenés
  - Nyitva tartás
  - A szolgáltatás jellege
  - A segítők
  - Belső és külső kapcsolattartás

A jelenlegi, az Alternatíva program alapelveiből kiinduló szolgáltatások, valamint a TÁMOP pályázat szakmai elvárásai (lásd lejjebb) is ezen útmutatásokról indulnak ki, ezekre a tapasztalatokra építenek.

Közvetett módon számos további szabályozó anyag vonatkozik azokra a szolgáltatókra, melyek ezen a speciális területen nyújtják szolgáltatásaikat.

Ezek a szabályozó anyagok felsorolás szintjén az alábbiak:

Jogszabályok:

- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról⁷, Községi ellátások 65/A. §
- 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- 321/2009. (XII. 29.) Korm. rendelet a szociális szolgáltatók és intézmények működésének engedélyezéséről és ellenőrzéséről
- 226/2006. (XI. 20.) Korm. rendelet a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények ágazati azonosítójáról és országos nyilvántartásáról
- 191/2008. (VII. 30.) Korm. rendelet a támogató szolgáltatás és a közösségi ellátások finanszírozásának rendjéről – pályázat esetén kötelező dokumentumok
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

⁷A törvényt az Országgyűlés az 1992. december 30-i ülésnapján fogadta el. A kihirdetés napja: 1993. január 27. . Hatályos: 1996. 01. 01.

- 259/2002. (XII. 18.) Korm. rendelet a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatótevékenység engedélyezéséről, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi vállalkozói engedélyről

Irányelvek:

- Szakmai ajánlás A SZENVEDÉLYBETEGEK RÉSZÉRE NYÚJTOTT ALACSONYKÜSZÖBŰ SZOLGÁLTATÁSOK RÉSZÉRE. FSZH, Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet Addiktológiai Szakértői Munkacsoport. Budapest, 2008.

Egyéb szabályozó anyagok:

- I. PÁLYÁZATI FELHÍVÁS a Társadalmi Megújulás Operatív Program Gyermekek és fiatalok integrációs programjai c. pályázati felhívás c) Kábítószerügyi komponenséhez. Kódszám: TÁMOP-5.2.5/08/1/C
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - A. A TÁMOGATÁS CÉLJA ÉS HÁTTERE
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - C1. Támogatható tevékenységek köre
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - E1. Monitoring mutatók
  - 15. Szükségletfelmérés útmutató_TÁMOP-5.2.5.-c_ kábítószerügyi
  - 17. TÁMOP-5.2.5.-c_kábítószerügy_módszertani_specifikáció - 17. számú melléklet, A Plázákban működő ALTERNATIVA irodák működési módjáról /arculat és szakmai tartalom/
  - 18. TÁMOP-5.2.5.-c) kábítószerügy_kérdőív
- I. PÁLYÁZATI FELHÍVÁS a Társadalmi Megújulás Operatív Program Gyermekek és fiatalok társadalmi integrációját segítő programok c. pályázati felhívásához a konvergencia régiók területén B) Ifjúságügyi és Kábítószerügyi komponenséhez. Kódszám: TÁMOP-5.2.5.B-10/2
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - A2. Részcélok
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - C1. Támogatható tevékenységek köre
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - C1.2. Választható, bírálatnál előnyt jelentő kapcsolódó tevékenységek, szolgáltatások
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - C1.3. Speciális elvárások az egyes tevékenységekkel kapcsolatban
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - E1. Monitoring mutatók
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - F7. Fogalomjegyzék
  - 15.2 sz. melléklet Szükségletfelmérés útmutató_kábítószerügyi
  - 23.1. sz. melléklet Heti statisztika minta B
  - 23.2. sz. melléklet Szakmai segédlet drogügy
  - 23.3. sz. melléklet Drog alternatíva adatlap

II.1.2.2. Nemzetközi szabályozó anyagok

A nemzetközi szakirodalom áttekintése során nem sikerült bevásárlóközpontokban megvalósítandó, drogprevenációs célzattal működő szolgáltatások megvalósításával kapcsolatos szabályozóanyagokat azonosítani. Ennek elsősorban abban látjuk az okát, hogy más országokban nem jellemző a drogprevenációs célú beavatkozások bevásárlóközpontokban való megvalósítása (lásd 1.2).

Az ausztrál projektekkal kapcsolatban találtunk egy tanulmányt /27/, amely a fentebb bemutatott tapasztalatok alapján nyújt egyfajta útmutatást (guide) a helyi önkormányzatok számára, a bevásárlóközpontok menedzsmentje, vagy fejlesztési cégek által bevásárlóközpontok átalakítására, vagy megnagyobbítására beadott terveik megvitatásához. Az útmutató elsődleges célja, hogy

segítséget nyújtson az önkormányzatoknak abban, hogy a fiatalok szükségletei a legnagyobb mértékben biztosítva legyenek a bevásárlóközpontok fejlesztése során.

II.1.3. Javaslatok hazai szabályozó anyagok kialakításához

A javasolt szabályozó anyag típusa

A hazai célzott prevenciós szolgáltatások - mint azt Paksi (2008)⁸ kutatásából megtudhattuk - igen szerteágazóak. A bevásárlóközpontokban létesített prevenciós programok csak az egyik szűk szeletét adják ezeknek a programoknak. A működő programok számából adódóan (5+3 program) nem látjuk indokoltnak, hogy magas szintű szabályozó anyagok szülessenek ezen prevenciós programok szakmai működtetésére vonatkozóan.

Véleményünk szerint a jelenleg indokolt szakmai szabályozó anyagok szintje a módszertani levél szintjéig terjedhet. Az ennél magasabb szintű szakmai szabályozó anyagok, feltételezzük, inkább gátolnák, mint elősegítenék a bevásárlóközpontokban létesítendő programok elterjedését, a meglévő programok működését.

Konkrét javaslatok

A szakmai szabályozó anyag elkészítésekor a szakemberek tekintsék át és vegyék figyelembe

- a fent idézett jogszabályokat,
- irányelveket,
- az Alternatíva program tapasztalatai alapján készített korábbi útmutatásokat,
- egyéb, ezen anyagban felvázolt tapasztalatokat.

A szakmai szabályozó anyag segítse a meglévő és jövőbeni programgazdákat programjuk

- megtervezésében,
- továbbfejlesztésében és
- megvalósításában.

A szakmai szabályozó anyag adjon támpontokat a következőkhöz:

1. Előzetes helyzetfelmérés, tájékozódás

Az egyes szolgáltatások beindításának szükségessége fontos, hogy ne csak vélekedéseken alapuljon. A szóba jöhető bevásárlóközpont, az ottani közönség feltérképezése kulcsfontosságú a tárgyalások elindítása előtt. Minthogy egy elég drága szolgáltatásról van szó a helyiség várhatóan magas bérleti díja miatt, csak abban az esetben létesüljön szolgáltatás, ha valóban olyan jellegű a hely, ahol vannak csellengő fiatalok, akik betérhetnek a szolgáltató helyre. Nem az a cél, hogy a bevásárlóközpontba bevonzzuk a fiatalokat, akik egyébként nem látogatják azt rendszeresen.

⁸ A nem iskolai szintű prevenciós programok feltérképezése. A kutatást a Budapesti Corvinus Egyetem Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet Viselkedéskutató Központja végezte, a Szociális és Munkaügyi Minisztérium (pályázati azonosító: KAB-KT-07-0028) és a Nemzeti Drog Fókuszpont támogatásával.

A szabályozó anyag adjon javaslatokat a helyzettfelmérő technikákra, mint pl. megfigyelés, interjúk végzése a plázában fellelhető fiatalokkal, helyi kutatások feltérképezése, mely vizsgálja a szabadidő eltöltést. A szolgáltatás beindítása után rendszeres felmérések is ajánlhatók, melyek az elégedettséget mérik, valamint további szükségleteket térképeznek fel.

2. A célcsoport meghatározása

A tapasztalatok szintén azt mutatják, hogy elég tág azoknak a köre, akik a bevásárlóközpontokban kialakított helyeket látogatják. A szolgáltatásoktól függően 12 évestől (pl. Csepel Pláza), felnőtt munkavállalókig (pl. Tatabánya) terjedhet az életkor.

Véleményünk szerint érdemes a szolgáltatások körét oly módon meghatározni, hogy az egyértelműen egy adott korosztálynak szóljon. Ha a fizikai környezet nem teszi lehetővé a nagyon eltérő életkorú csoportok fogadását, le kell szűkíteni a kört. Minthogy az Alternatíva program kísérleti szakaszában bebizonyosodott, hogy sokkal fiatalabbak érdeklődnek a hely iránt, mint gondoltuk, az alsó korhatárt mindenképpen le kell vinni. Ebből következően a felső korhatárt is úgy kell meghatározni, hogy az ne legyen túlzottan messze a legalsó korhatártól, mert az mind a látogatók, mind az ott segítők számára nehézséget okozhat.

Javaslatunk szerint a 12-20 év közötti korosztály az, akitől elvárható, hogy részt vesznek egy ilyen jellegű programban, ezért őket javasoljuk elsődleges célcsoportnak. Ha a helynek van kapacitása külön foglalkozni idősebbekkel, és a számukra nyújtott szolgáltatásokat meg tudják szervezni olyan időben és formában, hogy az nem akadályozza a fiatalabb korosztály bekapcsolódását a programokba, akkor ők is megcélozhatók.

Szintén a tapasztalatokból látható, hogy a fiúk többségében vannak általában az egyes helyeken.

Javasoljuk, hogy a szakmai szabályozó anyag térjen ki erre, és hívja fel a figyelmet arra, hogy a szolgáltatások tervezésénél legyenek tekintettel erre a jellegzetességre.

Az életkor meghatározása mellett a szabályozó anyag foglalkozzon a célcsoport várható szocio-ökonómiai helyzetével is. A tapasztalatok szintén jelezték, hogy a legtöbb esetben valóban hátrányos helyzetű, problémás családokból származó, tanulási, kapcsolati problémákkal küzdő fiatalok járnak a helyekre.

A szabályozó anyag szintén adjon rövid útmutatást ebben a kérdésben, megemlítve, hogy a célok, és a későbbi szolgáltatások kialakításánál ezt előtérbe kell helyezni.

3. A szolgáltatás általános és konkrét céljainak megfogalmazása

A tapasztalatok alapján lehetséges

- bűnmegelőzési fókuszú szolgáltatást indítani, de ugyancsak releváns
- alacsonyküszöbű szolgáltatásként definiálni a folyó munkát, melynek középpontjában az addiktológiai problémával rendelkezők, valamint azok közvetlen környezetének elérése, fogadása, problémájának kezelése, valamint a járulékos ártalmak csökkentése, és a változás elindítása, segítése áll. E mellett a

- hátrányos helyzetből adódó kockázatok enyhítése, kiküszöbölése is megfogalmazható célként. Továbbá
- a tartalmas szabadidő eltöltés is szerepet kaphat önálló elemként.

Javaslatunk szerint a fenti lehetőségek ötvözésével kell, hogy a szakmai programok célkitűzései megfogalmazódjanak. A készülő szakmai anyag minden lehetséges dimenzióra világítson rá oly módon, hogy kerüljön meghatározásra a szolgáltatás

- *alacsonyküszöbhez,*
- *gyermekvédelemhez és*
- *bűnmegelőzéshez való viszonya,*

A szolgáltatások fizikai környezetének, külső megjelenésének kialakítása

A megismert két programtípus közül az Alternatíva program során kerültek kidolgozásra a legrészletesebben a fizikai térre vonatkozó ajánlások, melyek a gyakorlati megvalósítás során is bizonyították létjogosultságukat (pl. vonzó, fiatalos berendezés, háromszintű, „tölcsér” szerű kialakítás, mely illeszkedik a szolgáltatások formáihoz, és egyre közelebbi kapcsolat kialakítását teszi lehetővé a látogatók és a segítő személyzet között).

A szükséges javaslatok alapját a pécsi Alternatíva bemutatásakor felvázolásra került, és a budapesti Pólus Centerben, illetve Csepel Plázában működő Alternatívák kialakításában is meghatározó kialakítás adja. Lehetőség szerint 2 elkülönült tér álljon rendelkezésre, mely segíti a párhuzamos foglalkozások tervezését (min. 50-60 négyzetméter). A személyzet egységes megjelenése, a vonzó berendezés, fiatalos kialakítás mind alapkövetelmény. A helyszín szempontjából a legfontosabb ajánlás, hogy könnyen megközelíthető helyen legyen.

4. A szolgáltatások szakmai tartalmának kialakítása – működési rend kialakítása

A megfogalmazott célokhoz illeszkedve szükséges a szakmai tartalmat kialakítani, figyelembe véve a helyzetfelmérés során kialakult képet arról, hogy milyen korúak lehetnek azok, akik majd a szolgáltatást használni fogják. Szükséges a működési rend kialakítása is, mely magába foglalja a nyitva tartási idő meghatározását, a házirend kialakítását, valamint a külső és belső kapcsolattartási formák kialakítását.

Javasoljuk, hogy a főbb célkitűzések mentén, főbb életkori csoportok szerint kerüljenek megfogalmazásra a lehetséges szolgáltatások, építve az ismertett programok gyakorlati tapasztalataira. Úgy gondoljuk, hogy minden, a programismertetőben felvázolt szolgáltatás releváns lehet a bevásárlóközponton belül, cél, hogy az ajánlásban strukturálva jelenjenek meg. A megkereső tevékenység azonban csak a bevásárlóközponton belül lehet érvényes. Mint említettük, nem lehet cél, hogy a bevásárlóközponton kívülről bevonzzunk fiatalokat! Az előzetesen kialakított szolgáltatások, programok változhatnak a tapasztalatok alapján.

A nyitvatartási idő tekintetében a javaslat az állandó nyitva tartás megszervezése, igazodva a bevásárlóközpont nyitvatartási idejéhez, azzal a könnyítéssel, hogy délután 12-14 órákor elég, ha kinyit a helyiség. A cél, hogy rendszeresen, kiszámíthatóan elérhető legyen a hely a látogatók számára.

A házirend kialakítása részben a személyzet hatásköre, részben a fiatalokkal együttesen történhet, igazodva a bevásárlóközpont saját házirendjéhez.

A külső és belső kapcsolattartás történhet belső napló vezetésével, melyben a segítők regisztrálják a napi legfontosabb történéseket. Elektronikus levelezőlista hasznos lehet, továbbá telefon és Internet hozzáférés is ajánlott.

5. A szolgáltatók társintézményekkel történő együttműködésének kialakítása

Minden egyes ismertetett program kapcsán felmerült az egyéb szakintézményekkel való együttműködés szükségessége, hiszen a célcsoport sajátosságaiból adódik, hogy olyan problémák is felszínre kerülhetnek az együttműködés során, melynek kezelése más intézmény hatáskörébe tartozhat (az ún. "rendező pályaudvari" funkció). Többféle intézmény szóba jöhet, mint pl. Nevelési Tanácsadó, Gyerekjóléti és Családsegítő Szolgálat, de különösen tekintettel kell lennünk a gyermekvédelmi intézményekkel való együttműködésre, valamint a drogfogyasztás kezelésében szerepet játszó intézményekre.

Javasoljuk, hogy a szabályozó anyagban jelenjenek meg a legfontosabb együttműködési formák, a más ellátórendszerbe történő delegálásra, továbbírányításra vonatkozó ajánlások, kerüljenek felsorolásra a szóba jöhető szakintézmények, ezen felül a titoktartásra vonatkozó alapelvek. Az együttműködések együttműködési megállapodások keretében rögzíthetők.

7. A szükséges szakmai létszám és szakképesítés meghatározása

A felvázolt programok többféle háttérű személyzettel működtették a programjaikat. Életkorban többnyire fiatal felnőtteket foglalkoztattak.

Javasoljuk, hogy a szakmai szabályozó anyag, figyelembe véve a szociális szolgáltatásokat szabályozó jogszabályokat, gyermekvédelemben jártas, felsőfokú végzettséggel rendelkező, a segítő szakterületen jártas vezetőt javasoljon a szakmai stáb vezetésére, mely funkció nélkülözhetetlen. A tapasztalatok szerint ezen kívül minimum 4 segítőre van szükség, akik teljes állásban dolgoznak, amennyiben a hely a hét minden napján nyitva van. Ők lehetnek kortárssegítők, pályakezdők, gyakorlati helyet keresők a segítő területről. Szintén kiemelendő, hogy a kiszámíthatóság, a lehető legritkább munkatárscsere segítheti elő a bizalmi légkör kialakítását. Szintén fogalmazódjék meg javaslatként, hogy speciális képzések szükségesek az ott dolgozók számára, mely felkészíti őket e speciális területen történő munkához. Az esetmegbeszélő csoportok és a szupervízió biztosítása szintén elengedhetetlen része a szakmai munkának.

8. Vezetendő dokumentáció

A személyzet által közösen kialakított szempontok alapján történő dokumentálás elengedhetetlen a szakmai munka monitorozásához.

A jogszabályok által megkövetelt dokumentáció hangsúlyozása mellett (pl. regisztrált alacsonyküszöbű szolgáltatás esetén) a minimális dokumentációs szempontokat vegye

számba a szabályozó anyag (pl. látogató neve, becsült életkora, hogyan érkezett a helyre (egyedül, mással), kapcsolatfelvétel sikeressége, igénybe vett szolgáltatások, új vagy régi látogató, honnan ismeri a helyet).

9. A bevásárlóközpontokkal való tárgyalási technikák

A tapasztalatok szerint a szolgáltatások beindításának legnehezebb eleme a tulajdonossal történő tárgyalás.

A szabályozó anyag adjon szempontokat a tárgyalások lefolytatásához (pl. a tervezett programról rövid, meggyőző írásos összefoglaló készítése pozitív üzenetekkel, a tulajdonos számára előnyök összefoglalása, költségvetés áttekintése, más helyek tapasztalatainak összefoglalása).

10. Egyéb

Mindezek mellett a szakmai szabályozó anyag definiálja a terület szempontjából legfontosabb fogalmakat (pl. csellengés, hátrányos helyzet, bevásárlóközpont), hivatkozzon kulcs szakirodalmakra, melynek segítségével a szakemberek fejleszthetik tudásukat a területen (kutatási beszámolók, összefoglaló tanulmányok, jelen szakirodalmi összefoglaló, jó gyakorlatok összefoglalója stb.).

II.1.4. Egyéb javaslatok az adott területhez kapcsolódó jövőbeni kutatásokhoz, fejlesztésekhez

- Az összegyűjtött szakmai tapasztalatok összevetése szükséges a pályázati kiírások cél-, és feltételrendszerével (pl.: TÁMOP 5.2.5.).
- A jövőben kerüljenek összehangolásra az egyes határterületeken működő szervezetek által kiírandó pályázatok (pl.: OBMB – NefMi pályázatok esetén).
- A pályázati kiírás során, a pályázati feltételek, indikátorok kialakítása alkalmával mind a jogszabályokat, mind a szakmai szabályozó anyagokat vegyék figyelembe a pályázat kiírói – a feltételrendszer ne legyen ellentétes a meglévő jogszabályokkal.
- Szülessenek meg a programok beindításához szükséges kedvezőbb jogszabályi feltételek.- Jelenleg nincs olyan jogszabály, amely elősegítené prevenciós programok indítását bevásárló központokban. Ilyen típusú társadalmi felelősségvállalás nincs „kikényszerítve” a pláza tulajdonosokból. Rendszerint piaci áron és magas kockázattal, nem ritkán előnytelen feltételek mellett tud csak egy-egy szolgáltató megjelenni prevenciós programjával ezen a szintén.
- Évenkénti találkozó keretében, dokumentált formában (záró tanulmány, szakmai ajánlás, stb.) cseréljenek tapasztalatot e területen szolgáltatást nyújtó szervezetek.

II.2. Lakótelepeken, egyéb városrészekben csellengők számára működtetett prevenciós programok

II.2.1. Specifikus témaindoklás, helyzetelemzés

Ebben a fejezetben arra keressük a választ, hogy a hazai és nemzetközi gyakorlatban milyen célzott prevenciós programok lelhetők fel, melyeknek elsődleges célcsoportja a lakótelepen csellengő, hátrányos helyzetű, a szerhasználat szempontjából kiemelt kockázattal rendelkező fiatalok, fiatal felnőttek.

Fontos megjegyeznünk, hogy elemzésünk során elsősorban olyan közösségi szintű megvalósuló programokra fókuszálunk, melyek állandóak, fix telephellyel működnek, nyitva tartásuk kiszámítható, és rendszeresen elérhetőek. A megkereső munka hazai és nemzetközi gyakorlati tapasztalatait így csak közvetetten érintjük írásunkban.

II.2.1.1. Bevezetés

Szociális szolgáltatások tervezése során két alaphelyzetből indulhatunk ki (leszámítva a jogszabályok által előírt kötelezettségeket). Érzékelünk egy konkrét problémahalmazt, és arra kívánunk reagálni egy új szolgáltatás bevezetésével, vagy megtervezünk egy szolgáltatás típust, és megkeressük (kutatás módszertani eszközökkel, helyzetelemzésekkel, esetleg pályáztatás útján) azokat a helyszíneket, ahol a szolgáltatási profilunk találkozhat a célcsoport igényeivel. Ha feltesszük azt a kérdést, hogy „Szükség van-e fiataloknak szóló szolgáltatásokra?“, nyilvánvalóan mindenki azt fogja mondani, hogy igen. Arra a kérdésre azonban, hogy mely településeken/településrészekben, milyen korosztálynak, milyen szolgáltatásokra van szükség, már lényegesen nehezebb választ adni. E téma esetében is feltehető a kérdés: „Mi indokolja a bevásárlóközpontokon kívüli, lakótelepen csellengő, hátrányos helyzetű, szerhasználat szempontjából veszélyeztetett fiatalok számára szervezett programok indítását? Miért kell egyáltalán foglalkozni a témával? Kiket érint ez a téma?”

Kiindulópontként azonban szem előtt kell tartani, „a lakóhely, a lakókörnyezet kiemelt helyen szerepel a fiatalok egészségmagatartását, szerfogyasztását, egészségi állapotát befolyásoló tényezők között”. /28/

Mielőtt témaindoklásunk részleteibe foglalnánk, szükségesnek látjuk a munkánk során használt legfontosabb fogalmak definiálását.

DEFINÍCIÓK

Lakótelep

Mint minden fogalmi megközelítés esetében, így jelen esetben is több definíciót találtunk a szakirodalom áttekintése során egy kifejezés, jelen esetben a lakótelep szóra vonatkozóan. Ennek elsődleges oka, hogy építészeti és szociológiai szempontból eltérő definíciókat használnak az egyes szakterületek. Munkánk során a KSH definícióját vesszük alapul, amely szerint a „*lakótelep az utóbbi évtizedekben, többnyire házgári technológiával épített, közép- és magas lakóházak, házsorok együttese*⁹”, azzal a kiegészítéssel, hogy mi a lakótelepek közé soroljuk azokat a régebbi lakótelepeket is, amelyek még hagyományos építési technológiával készültek.

---

⁹ Népszámlálás 2001, KSH. <http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/fogalmak.html>

A „régibbi lakótelepek” definíciójaként Perényi (1987) meghatározását fogadjuk el, amely szerint „a lakótelep egységes terv alapján, szervezett formában, általában típustervek alapján megvalósuló lakásépítési forma, rendszerint közös telkeken elhelyezkedő többszintes lakóépületekkel. Tartozékai a lakóépületek kiszolgálásához szükséges utak, gépjárműtároló helyek, az épületekben lakók ellátását biztosító intézmények, zöldterületek és egyéb közterületek.”¹⁰

Hátrányos helyzet

Az eddigiek során már többször elhangzott a veszélyeztetés kifejezés, részben összekapcsolódva hátrányos helyzet fogalmával. Mit is takar ez utóbbi fogalom?

„Valamely cél elérése az érintett személy számára másokhoz hasonló mértékben szükséges, de másokhoz képest nagyobb mértékben akadályozott. A hátrányos helyzet relatív fogalom, az adott társadalom vagy régió más tagjaival, csoportjaival vagy térségeivel való összevetésből derül ki, hogy az adott célcsoport miben és milyen mértékig van hátrányos helyzetben. A hátrányos helyzet nem feltétlenül jelenti azt, hogy az adott célcsoport szegényebb, elesettebb vagy tehetetlenebb lenne más társadalmi rétegeknél, földrajzi tájegységeknél, de ugyanakkor tisztában kell lennünk azzal is, hogy a hátrányos helyzet kialakulásának jól megfogható, konkrét okai vannak.

Hátrányos helyzet alakulhat ki a következő csoportok esetén:

- Állami gondozottak
- Munkanélküliek
- Fogyatékkal élők (egészségkárosodott is)
- Kisebbségek (etnikai, nemzeti, egyéb)
- Iskolarendszerből kiesettek
- (Volt) szenvedélybeteg
- Bűnözésből reintegrálódók
- Elzárt településeken élők
- Egyéb: egyszülős család, munkanélküli szülők, fogyatékos szülők gyermekei.”¹¹

Utcai és lakótelepi szociális munka

Az utcai és lakótelepi szociális munka fogalmát használja a 1997. évi XXXI. törvény¹², és bár témánk bevezetőjében említettük, hogy az utcai munka tapasztalatait jelen írásunkban csak érintjük, mégis úgy látjuk, e szolgáltatások definíciója témánk szempontjából is mutat relevanciát.

„Az utcai és lakótelepi szociális munka célja a magatartásával testi, lelki, értelmi fejlődését veszélyeztető, a szabadidejét az utcán töltő, kallódó, csellengő gyermek speciális segítése, illetve a lakóhelyéről önkényesen eltávozó, vagy gondozója által a lakásból kitett, ellátás nélkül maradó gyermek felkutatása, lakóhelyére történő visszakerülésének elősegítése, szükség esetén átmeneti gondozásának vagy gyermekvédelmi gondoskodásban részesítésének kezdeményezése.”¹³

A legfontosabb szakmai definíciók bemutatását követően alaphipotézisünk bemutatásán keresztül visszatérünk témánk indoklásához.

¹⁰ <http://www.varosrehabilitacio.net/News-2.html>

¹¹ <http://www.mobilitas.hu/niida/informaciotar/fogalomtar/fogalmak>

¹² 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

¹³ Konszenzus Konferencia,

http://www.mogyesz.hu/index.php?option=com_rokdownloads&view=file&Itemid=64&id=123:fogalomtar_-2010

Véleményünk szerint a fiatalok egy meghatározott rétege számára nem megoldott a hasznos, tartalmas szabadidő eltöltés. Ezeknek a fiataloknak a szórakozási lehetőségei korlátozottak, vagyis hiányt szenvednek. Feltételezzük azt is, hogy ezek között a fiatalok között számosan vannak olyanok, akik nem csak a szórakozás, hanem más területeken is (vagyon, érzelmi, kulturális, szocializációs stb.) hiányt szenvednek, a társadalom egésze szempontjából marginalizálódnak. „A marginalizáció és a deviancia közötti kapcsolatról valószínűsíthető, hogy a deviancia egyes típusai és megjelenési formái a marginalizáció során jellemzőkké válnak.” /29/ A marginalizálódás fogalma mellett tehát megjelenik/megjelenhet a deviancia fogalma is, így a társadalmilag normasértőnek tekintett szubkultúrák és a szerhasználat is. Az egyre „láthatóbb” deviancia magával hozza a környezet, társadalom egyre negatívabb ítéletét az adott magatartással, tevékenységgel szemben. A konfliktus egyre mélyebbé válik/válhat, amely számos mutatón keresztül lesz mérhető (Például: rendőrségi intézkedések száma, lakossági bejelentések száma, szerhasználat eszközeinek megjelenése stb.).

Szabadidő eltöltés és drogfogyasztás a hazai vizsgálatok tükrében

Ha szeretnénk megvizsgálni, hogy ma Magyarországon a fiatalok hány százalékának jelent problémát a szabadidő hasznos eltöltése, akkor ehhez az Ifjúság2008 kutatás gyorsjelentését hívhatjuk segítségül. (30/

A gyorsjelentés megállapítja, hogy a 15 – 29 éves¹⁴ fiatalok körében:

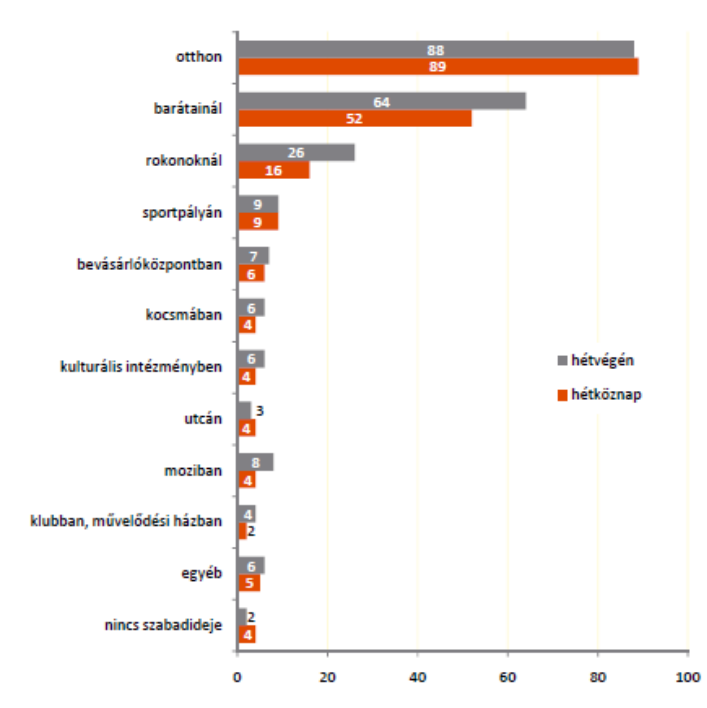
„A hétköznapi és a hétvégi szabadidő mennyisége alapvetően különböző. A hétköznapi átlag egy-két órához képest hétvégen fél-egy nap a szabadon felhasználható idő. Itt is lényeges eltérések tapasztalhatók azonban, mégpedig az életkor és az állandó lakhely településtípusa függvényében. Hasonlóan a hétköznaphoz, megállapítható, hogy minél fiatalabb a kérdezett, annál több szabadidővel rendelkezik hétvégenként, és az is igaz, hogy összefüggésben az életkorral, az anyagi, jövedelmi státusz is befolyásolja a hétvégi szabadidő mennyiségét.” /31/

Ha az 1. ábrát elemezzük, akkor megállapíthatjuk, hogy az érdemi válaszadók között 4% azoknak az aránya, akik szabadidejüket hétköznap az utcán töltik.¹⁵ Ugyanez az arány hétvégén 3%.

¹⁴ Fontos megjegyeznünk, hogy a lakótelepen csellengők részére nyújtott prevenciós munka tekintetében 15 – 29 év közöttiekre tekintünk célcsoportként, hanem a 15 év alattiakra is.

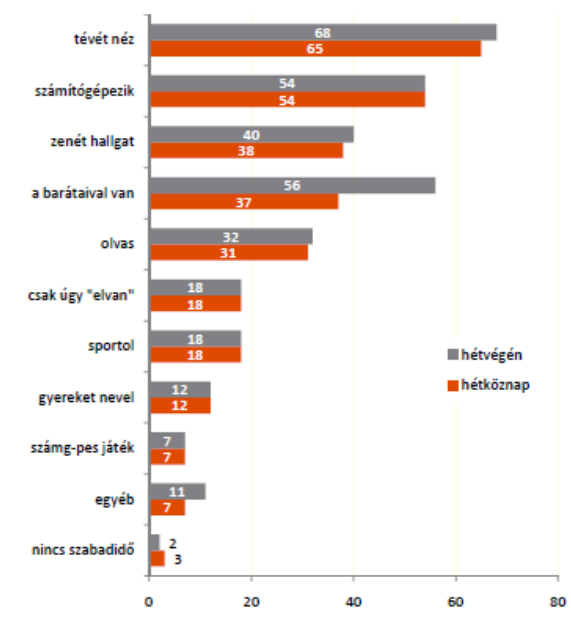
¹⁵ A kutatás során súlyozással kialakított minta összesen 2 031 735 fő 15–29 éves magyarországi fiatalot reprezentál.

1. ábra: A szabadidő eltöltésének helyszínei hétvégén és hétköznap /32/
(az érdemi válaszok százalékos előfordulása)

„Az is kitűnik az adatokból, hogy a szabadidő eltöltése gyakran okoz nehézséget, erre utal „a semmi különösét, csak úgy elvagyok” kategória 18 százalékos aránya (2. ábra). Ez egyébként jellemzőbb a férfiakra és hétvégén a közösségekben élőkre.” /33/ Ez a megállapítás azt is jelenti egyben, hogy a fiatalok jelentős része bár feltételezhetően védett/védettebb környezetben, de mégis tartalmas tevékenység nélkül tölti szabadidejét.

2. ábra: Hétvégi és hétköznapi szabadidős tevékenységek /33/
(az egyes tevékenységeket végzők százalékos aránya)

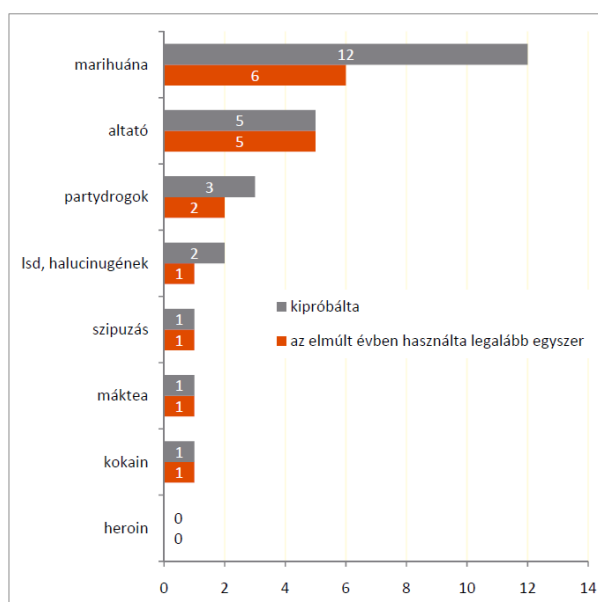
Az Ifjúság2008 kutatás során a kutatók a fiatalok szerhasználati szokásait is vizsgálták (3. ábra).¹⁶

A válaszadók 17 százaléka állította, hogy élete során már kipróbált valamilyen drogfajtát. A legelterjedtebb drogfajta a marihuána volt. A válaszadók 12 százaléka állítása szerint kipróbálta már ezt a szert, és e válaszadóknak a fele azt is mondta, hogy legalább egyszer használta az elmúlt évben.

A fiatalok körében a marihuána mellett másodikként legelterjedtebb szer az altatótabletták nem gyógyászati célú használata volt. Ez a válaszadók 5 százalékát jelenti. A party-drogokat kipróbálók aránya 3 százalék. Kétharmaduk az elmúlt egy évben legalább egyszer használt is valamilyen party-drogot.

A válaszadó fiatalok 35 százaléka állította, hogy ismerősei, barátai között van olyan, aki kipróbált már valamilyen kábítószer.

3. ábra: Az adott drogot kipróbálók, illetve az adott drogot az elmúlt évben legalább egyszer használók aránya (százalékos előfordulás)

A 2007-es ESPAD vizsgálat¹⁷ keretében a 8-10. évfolyamos, iskolában tanuló diákok országos reprezentatív mintáján készült adatfelvétel eredményei alapján a válaszadók 15,9 százaléka fogyasztott már életében valamilyen tiltott szert. A válaszadók körében a legelterjedtebb szer a marihuána (14,1 százalékos életprevalencia értékkel). Ezt a sorban a gyógyszer és alkohol együttes fogyasztása követi (12,5%). Az orvosi recept nélküli nyugtató fogyasztás (8,9%) és a szipuzás (7,6%) a rangsorban a 3. és 4. helyen áll. A marihuánán kívüli tiltott szerek közül a legelterjedtebbek az ecstasy (4,9%), az amfetaminok (4,1%) és az LSD/hallucinogének (3%).

¹⁶ A kutatók a szerhasználatra önkéntes, borítékos módszer segítségével kérdezték rá. Ezzel a módszerrel valamivel több, mint 8000 kérdőívet tudtak „lekérdezni”.

¹⁷ A kutatást a Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Társadalompolitika Intézete készítette az ECHO Survey Szociológiai Kutatóintézetrel együttműködésben. Az adatfelvétel önkéntes, csoportos lekérdezéssel történt külső kutatási asszisztensek közreműködésével a 8-10 évfolyamosok reprezentatív mintáján. Bruttó minta 10598 fő, nettó minta 8693 fő volt. A kutatást az OTKA (K60709), a Szociális és Munkaügyi Minisztérium valamint a Nemzeti Drog Fókuszpont támogatta.

A tiltott szerek vonatkozásában az életprevalencia értékei az egyes iskolatípusonként szignifikáns ($p < 0,001$) különbséget mutattak. A prevalencia értékek a - legalacsonyabb státusszal rendelkező - szakiskolákban voltak a legmagasabbak, ezt a szakközépiskolák, a gimnáziumok, majd az általános iskolák követték. A tiltott szereket valaha használók aránya három vizsgált iskolai év tükrében közel háromszorosára nőtt. A marihuána életprevalencia értékében a változás több mint háromszoros növekedést mutat (6,6 százalékról a 8. évfolyamon, 21,6 százalékra a 10. évfolyamon). A többi tiltott szer „csupán” megduplázódott (4,8 százalékról 10,2 százalékra nőttek a 8-10. évfolyam között).

Összegezve az eddig leírtakat, elmondhatjuk, hogy a fiatalok egy nem elhanyagolható csoportja szabadidejének tartalmas eltöltését nem tudja megoldani. Közülük számosan az utcán töltik szabadidejüket. A kutatások alapján szintén elmondhatjuk, hogy 8-10. évfolyamos diákok és a 15 – 29 éves korosztályban a vizsgált populáció több mint 15 százaléka kipróbált már életében valamilyen kábítószer (előbbi esetben ez az arány 15,9 százalék, utóbbiban 17 százalék).

A Nemzeti Stratégia útmutatásai

Mindezek tükrében a NEMZETI STRATÉGIA A KÁBÍTÓSZER-PROBLÉMA KEZELÉSÉRE 2010–2018 című dokumentuma (továbbiakban Nemzeti Drogstratégia) a szabadidő-eltöltés színtereire vonatkozóan fogalmaz meg célzott prevenciók célkitűzéseket, úgymint:

- „A fiatalok által látogatott színtereken (bevásárlóközpontok, zenés-táncos szórakozóhelyek, fesztiválok, lakótelepek, leromló lakóközvetégek, ifjúsági közösségi terek és kistérségeken létrehozandó integrált közösségi szolgáltató terek (IKSZT) stb.) könnyen hozzáférhető prevenciók szolgáltatások létesítése és rendszerszerű működtetése, szükség esetén az ellátásba juttatás formáinak kimunkálása;
- A felkereső ifjúsági munka támogatása;
- Innovatív, a célközönség sajátosságaihoz illeszkedő, velük együttműködésben kialakítandó programok hozzáférhetővé tétele.” /4/

Lakótelepi vizsgálatok

Számos kutatás lezajlott a lakótelepen élők körében az utóbbi évtizedekben. Előrevetíthető jelenség volt, hogy a rendszerváltás után jelentkező társadalmi polarizáció a lakótelepek társadalmi folyamataiban is jelentkezik. A javuló anyagi helyzetben élő családok gyakran elhagyták kinőtt lakótelepi lakásukat, és magasabb presztízsű területre, jobb lakásba költöztek. Az alacsonyabb társadalmi státuszúak egy része eladta lakását, Budapesttől távolabbra költözött. Viszonylag stabilnak tekinthetők a középrétegek, akiknek a lakásváltoztatásra nincs módjuk, illetve szándékuk, de jövedelmük lehetővé teszi a lakással járó terhek fizetését. Már 1980-1990 között megfigyelhető volt a lakótelepeken a kezdetben meglehetősen magas gyerekszám csökkenése, amely az egykori beköltözők gyerekeinek tömeges „kirepülésével” valószínűleg az 1990-2000 közötti évtizedben tovább fokozódott. Az elmúlt időszakban ugyanakkor a lakótelepek társadalmi összetétele általánosságban nem romlott, hanem inkább kissé javult. Viszont a lakótelepeken kezdetektől fogva a legfontosabb problémák közé tartozó társadalmi együttélés, a lakóközösségek hiánya továbbra is fennáll, és a viszonylag gyakran változó bérlők szintén nem segítik a közösség alakulását /34/.

A társadalom elég későn ismerte fel a „kulcsos gyerekek”- jelenség súlyát /35/, és csak a kilencvenes években indult meg néhány konkrét intézkedés érdekükben. Az 1984-ben Hot Spots (Forró pontok) néven, New York-ban elinduló program mintájára Magyarországon is kísérletet tettek az utcán csellengő fiatalok elérésére. Az amerikai városban a programkísérlet lényege az volt, hogy a rendőrség által jelzett

fiatalok találkozóhelyeit célba vegye /36/, ugyanis a lakosságnak egyre több problémája volt már a csellengő fiatalokkal. A kísérlet magyarországi átvételekor az volt az alapfilozófia, hogy a gyerekek ugyan kezdenek eltűnni a művelődési házakból (ahol működött még ilyen) a szórakoztató ipar csillogó világába, de rendelkeznek pozitív energiává alakítható képességekkel, értékekkel /35/, amit valahogyan javukra kellene fordítani. Ekkor még feltételezték, hogy a gyerekek, mivel nincs még állandóan rendelkezésükre álló pénzkeretük, nem mennek be a plázákba, csak ezek közelében alakulnak ki forró pontok. /37/

Diósi egy másik /38/ vizsgálata a fiatalok kapcsolatteremtési lehetőségeit, találkozóhelyeit figyelte meg. Eredményei szerint a fővárosi fiatalok többsége nem talál az elvárásainak megfelelő találkozóhelyet lakóhelye közelében, a megkérdezettek 6/10-ének nem volt stabil találkozóhelye. A budai és pesti fiatalokat összehasonlítva az előbbieik körében volt kevesebb a törzshelyen való találkozás előfordulása. A legfontosabbnak tartott törzshelyek körülbelül fele (49%) pár percre esik a lakóhelytől, a többi távolabb, de a kerületben, a legkevésbé fontosak más kerületben találhatók. A törzshelyek „rangsora” karakterük szerint a következőképpen alakult:

1. utcák, terek, aluljárók (45%),
2. kereskedelmi szabadidős intézmény (játékterem, diszkó) (16%),
3. vendéglátóhely (15%),
4. pláza, bevásárlóközpont (9%),
5. művelődési ház, ifjúsági ház (3%),
6. egyéb(12%).

Mint kiderült, napi tevékenységeikbe inkább helybeli, közterületi („lokális”) találkozókat építenek be. Heti életritmusukba viszont már a szórakoztató, kereskedelmi intézmény és vendéglátóhely is belekerül. A lokális törzshelyek általában ingyenesek, míg a távolabbiak fizetősek, fogyasztani kell (itt a társaságból már fogyasztói közösség lesz)¹⁸. A stabil találkozóhelyek karakterét tehát erősen befolyásolja az életkorral összefüggésben álló, szabadon felhasználható pénzkeret is. Elmondható, hogy életkor szerint a legfiatalabbak (14-15 éves) választják a közterületet, az idősebbek a munka, a párcapcsolat megléte, és az elkölthető jövedelem növekedése miatt a többi törzshelyet preferálják. A tanulmány legfontosabb következtetése, hogy az utcai elérésen alapuló ifjúsági programokat bővíteni és támogatni kell (Diósi, 2000).

II.2.1.2. Jelenleg működő hazai programok

Lakótelepi környezetben, fix telephelyen működő célzott prevenciós programokról jelenleg kevés összefoglaló információval rendelkezünk.

2008-ban ugyan készült egy kutatás (Paksi 2008)¹⁹ a nem iskolai szintéren megjelenő drogprevenciós programok feltárása céljából, de ez a kutatás beszámolójában nem tér ki speciálisan a lakótelepi környezetben működő programokra. Néhány fontos adalék azonban így is segítségünkre van²⁰. A kutatás megállapítja, hogy a szervezetek többsége a drogprevenciós vagy egészségfejlesztő munkát nem főtevékenységként végzi, hanem egyéb szociális (12 db), egészségügyi (6 db) vagy család-, ill. gyermekvédelmi (15 db) feladatainak ellátása mellett. Mindössze a vizsgált szervezetek egyharmada

¹⁸ A szubkultúra-kutatás harmadik hullámának követőinél már az is felmerül, hogy a fogyasztói csoportok egyáltalán szubkultúrát alkotnak-e? (Kacsuk, 2005) (39)

¹⁹ A kutatást a Budapesti Corvinus Egyetem Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet Viselkedéskutató Központja végezte, a Szociális és Munkaügyi Minisztérium (pályázati azonosító: KAB-KT-07-0028) és a Nemzeti Drog Fókuszpont támogatásával.

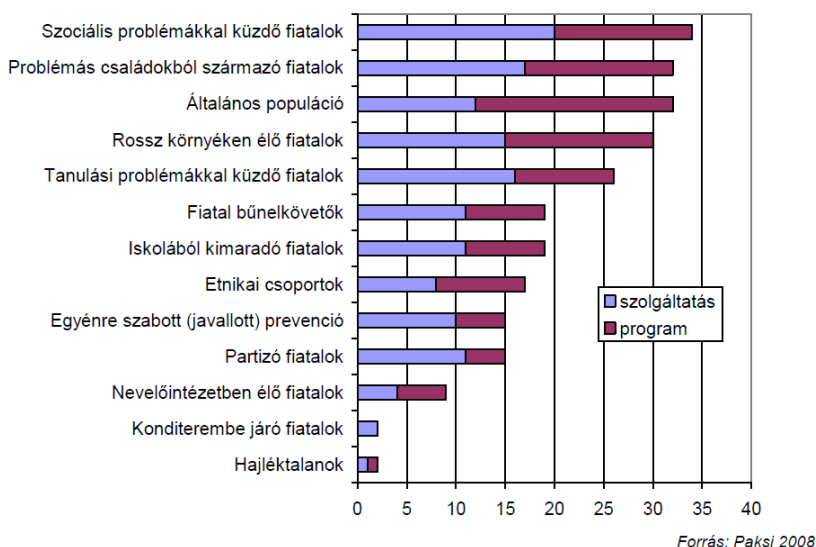
²⁰ Az adatfelvétel periódusában 66 szervezet szolgáltatott a kutatáshoz információkat.

(21 szolgáltató) koncentrált tevékenységét elsődlegesen a droprevenció vagy egészségfejlesztési feladatok ellátására.

A szolgáltatók programok tekintetében a kutatás 66 szervezet 71 programját azonosította úgy, hogy az közvetlenül a végső célpopulációra irányuló program/szolgáltatás. A szervezetek programjai nagyobb részt (55 százalékban) programszerű, míg kisebb részt (45 százalékban) szolgáltatás típusú volt.

A legtöbb program közül a középiskolás korosztály (14-18 éves) választhatott. A kínált programok/szolgáltatások közel háromnegyede (72,5 százaléka) foglalkozik ezzel a korosztállyal. Második helyen a 18-24 éves korosztály áll (62,3%), majd őket követik a 14 év alatti gyermekekkel (56,5%) foglalkozó beavatkozások. Legvégül a 24 éves kor feletti fiatal felnőttek következnek a célzott csoport sorrendjében. A programok/szolgáltatások fele (52,2%) célozza meg őket.

4. ábra: A szolgáltatások és programok által elérni kívánt különböző célcsoportok említéseinek száma /40/ (N=71)

Azzal együtt, hogy nem rendelkezünk konkrét adatbázissal arról, hogy mely szolgáltatók nyújtanak célzott prevenciót lakótelepi környezetben, előkészítő munkánk során számos szolgáltatót sikerült azonosítanunk, melyek témánkkal megegyező, vagy ahhoz nagyon hasonló céllal nyújtják szolgáltatásaikat. Meg kell azonban említenünk, hogy a fellelt programok nem tisztán droprevenció profillal rendelkező programok. Szinte valamennyi program az ifjúsági munkán, ifjúságsegítésen alapul. Általában véve ehhez kapcsolódnak más, elsősorban bűnmegelőzési, droprevenció céljai.

Főbb szolgáltatók - programok

Mint fentebb előrevetítettük, célzottan a lakótelepi csellengő fiatalokat megszólító program igen kevés található Magyarországon, de erre utaló törekvések, kezdeményezések felfedezhetők. Annak ellenére, hogy a felsorolásunkban szereplő programok talán nem mindegyike szűken véve csak a lakótelepi környezetben nyújtja szolgáltatásait, igyekeztünk felkutatni minden olyan programot, amely részben, vagy teljes egészében a célközönségünknek szól. Meg kell jegyeznünk, hogy bár törekedtünk valamennyi hazai gyakorlat felkutatására, nagy valószínűséggel működnek még Magyarországon olyan programok, melyek nem kerültek látóterünkbe.

A HELPI Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda - Eleven Ifjúsági Közösségi Tér (Kecskemét) /41, 42/
a helyi önkormányzat intézményeként működik. 1995-ben költözött a belvárosból a városrészbe - elsősorban ifjúságpolitikai okok miatt. A lakótelepi helyzettel szembesülve gyorsan kiderült, hogy az intézmény alapító okiratában foglalt individuális szolgáltató feladatai (információszolgáltatás, tanácsadás) messze nem elégítik ki a helyi igényeket - a lakótelepi fiatalok elsősorban közösségi térnek, találkozópontnak használták az intézményt. Szükségessé vált egy térben is elkülönülő szervezeti egység létrehozása.

A HELPI Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda 2005 novembere óta működtet ifjúsági közösségi teret. Az alacsonyküszöbűség elvén (ingyenesen, anonim módon és előzetes egyeztetés nélkül, közvetlenül hozzáférhető formában) működtetett szolgáltatás hamar találkozott a városrészen élő, csellengő fiatalok mély szociokulturális problémáival. Az ügyfélszolgálatban dolgozó munkatársak naponta kerültek kapcsolatba a szenvedélybetegségekből érintett, illetve bűnközeli életmódot folytató 11-14 éves fiatalokkal és bandáikkal.

A szolgáltatás eredetileg tervezett közösségi szerepe ártértékelődött, egyfajta jelzőrendszer feladatot kapott: olyan "hidat", kapcsolatot jelentve, melyen keresztül a veszélyeztetett helyzetben lévő fiatalok eljuthatnak az adekvát segítségnyújtást végző szolgálatokhoz, intézményekhez. A szolgáltatási modell azonban nem volt kellően kidolgozott. Az „ELEVEN Közösségi program az élhetőbb lakótelepért” projekt legfontosabb célkitűzése az lett, hogy megkísérelje egy integrált szolgáltatási rendszer kiépítését a területen dolgozó segítő szolgálatokkal és a helyi közösséggel szoros partnerségben. Cél olyan modell létrehozása, mely nem csak helyi, de országos szinten is teremthet értéket a közösségi ifjúsági munka és a bűnmegelőzés területén egyaránt.

A projekt tartalmának rövid ismertetése:

A program elsődleges célja a környezettudatos magatartás erősítése olyan védett, alacsonyküszöbű (könnyen, önkéntesen, ingyenesen hozzáférhető) közösségi tér működtetésével Kecskemét széchenyivárosi lakótelepén, mely lehetőséget teremt a lakótelepi, csellengő, kallódó, "problémás" fiatalok közösségbe vonására:

- iskolán kívüli, lakóhelyen belüli programok szervezésével
  - nappali és éjszakai játszótér
  - kreatív alkotótevékenységek (fotóklub, graffiti műhely, kézműves foglalkozások)
  - kirándulások, helyi séták
  - ismeretterjesztő előadások
- valamint a lakókörnyezet biztonsága érdekében az épített környezet védelmét szolgáló tevékenységek megvalósításával
  - környezetszépítő akciók (firkatlanítás, parkgondozás, festés-mázolás, hulladékgyűjtés)
  - legális street art és street sport helyszínek kialakítása.

A program másodlagos célja a területen dolgozó szakmai partnerek bevonásával bűnmegelőzési jelzőrendszer működtetése és rendszeres szakmai fórumok életre hívása, majd az együttműködési program tapasztalatai alapján módszertani ajánlások megfogalmazása, a modellprogram módszertani leírása, terjesztése és új projektek elindítása, generálása.

Tevékenységek bemutatása (célok, eszközök, résztvevők, konkrét programok):

Az ELEVEN Közösségi program az élhetőbb lakótelepért projekt középpontjában egy olyan szolgáltatási rendszer kialakítása volt, mely valós alternatívát kínál a lakótelepen élő fiatalok számára

az iskolán kívüli szabadidejük hasznos eltöltéséhez (a "semmittevéssel" illetve a veszélyeztetettséget fokozó csellengéssel szemben) - a környezettudatos magatartás erősítését, valamint a természeti és épített környezet védelmét szolgáló tevékenységek preferálásával. A programot megvalósító partnerszervezetek tevékenységeiket az alábbi struktúrában szervezték:

- Intézményi keretek között végzett rendszeres (napi) tevékenységek, szolgáltatások
  - MININET - hétköznapiakon 14-16 óráig
Közösségi internetezés és korrepetálás 10-14 éveseknek az Egészségügyi és Szociális Intézmények Igazgatósága Gyermekjóléti Szolgálat utcai szociális munkásainak bázishelyén
  - TANKÖR - hétköznapiakon 14-16 óráig
Házi feladat írás, korrepetálás az ELEVEN Ifjúsági Közösségi Tér Csendes Szobájában. (együttműködő partnerrel közös vállalat)
  - TEMATIKUS FOGLALKOZÁSOK - kedd-péntek 16-18 óráig
Ismeretterjesztő előadások, Világ-Kép-Más Fotókör, kézműves foglalkozások a környezettudatos életmód témakörében, az ELEVEN Ifjúsági Közösségi Tér Zsibongójában.
  - NETKUCKÓ - kedd-péntek 16-20 óráig
Közösségi internetezés az ELEVEN Ifjúsági Közösségi Tér Csendes Szobájában.
  - JÁTSZÓHÁZ - kedd-péntek 18-20 óráig
Szervezett és spontán játékok (csocsó, asztalitenisz, táblás társasjátékok) az ELEVEN Ifjúsági Közösségi Tér Zsibongójában.
  - ÉJSZAKAI JÁTSZÓHÁZ - péntek 20-24 és szombat 18-22 óráig
Szervezett és spontán játékok (csocsó, asztalitenisz, táblás társasjátékok) az ELEVEN Ifjúsági Közösségi Tér Zsibongójában + Internetkuckó a Csendes Szobában.
  - FAKTÚRA - ÉJSZAKAI ALKOTÓMŰHELY - havonta egy szombat
Legális street-art és graffiti lehetőség az ELEVEN Ifjúsági Közösségi Tér Zsibongójában.
- Intézményi kereteken kívül végzett (alkalmi) tevékenységek
  - KÖRNYEZETSZÉPÍTÉS (4 alkalommal)
A környezettudatossághoz és az épített környezet védelméhez kapcsolódó környezetszépítő akciók: festés, firkatlanítás, parkgondozás.
  - SPORTNAPOK (3 alkalommal)
A környezettudatossághoz és a közösségi kezdeményezésekhez kapcsolódó akciók.
  - KIRÁNDULÁSOK, HELYI SÉTÁK (8 alkalommal)
Az ismeretterjesztő előadások tematikájához igazodó kimozdulások.
- Szintetizáció
  - CSÉSZÉNYI VÁROS - tájékoztató széchenyivárosiaknak lakókörnyezetükről
A program során szerzett ismeretanyag összegzése és az elkészült fotó és képanyag publikálása a célcsoport fiataljai által összeállított ingyenes kiadványban.
  - MÓDSZERTANI LEÍRÁS, SZAKMAI AJÁNLÁSOK
A program során szerzett szakmai tapasztalatok összegzése és szakmai kommunikációja.

A Békásmegyeri Kalóztanya Játsszóház /43/ egy civil kezdeményezés. Egyesületi formában 2010 áprilisa óta működik. Célja az iskolaidő után a lakótelep utcáin csellengő (általános iskolás) gyerekek foglalkoztatása, szabadidejük tartalmas tevékenységekkel történő eltöltése. A gyerekek számára ingyenes foglalkozásokat tartanak. Rendszeres programjaik: angol nyelvoktatás, néptánc, hangszeres zene, bűvészkedés, meseolvasás. Hárman dolgoznak, és óraadóik vannak. Játékaik adományokból vannak, úgy, ahogy a gyerekek étkeztetése is így történik.

Az Egészséges Ifjúságért Alapítvány (Vác) 'Deviánsokból kortárs-segítők' című programja /44/ kiindulási alapját egy, az Országos Kriminológiai Intézettel együttműködve készített tudományos kutatás adta. A 2005-ben megvalósított pályázat célja a bűnelkövetővé válás szempontjából veszélyeztetett környezetben élő és/vagy iskolából kimaradó, iskolakerülő, illetve egyéb devianciákat megvalósító középiskolás fiatalokból kortárs-segítők képzése volt. A fiatalok eléréséhez együttműködtek az iskolákkal, a kortárssegítő csoportokkal és az utcai szociális munkásokkal. A projekt olyannyira eredményesen zárult, hogy a résztvevők kétharmadának sikerült „visszailleszkedni” az iskolába, és végül elfogadott, ma is működő programmá vált, amelynek nagy jelentőséget tulajdonítanak a tanárok és a diákok is. A 2009-es projekt fő célja a 4 éve folyó, veszélyeztetett fiatalokból kortárssegítőket képző program folytatása, valamint új fiatalok számára lehetőség teremtése arra, hogy bekapcsolódhassanak a bűnmegelőzési kortárssegítő hálózat tevékenységébe, és pótolhassák a „kimenőket”. Cél, hogy esélyt és lehetőséget adjanak az ún. problémás, nehezen kezelhető, iskolából igazolatlanul sokat hiányzó, agresszív magatartást tanúsító középiskolai tanulók integrációjára.

Ezek a tanulók gondot jelentenek az iskolai és/vagy osztályközösségnek és a pedagógusoknak is. Közvetett cél egyrészt átalakítani ezeknek a fiataloknak azokat a viselkedési mintáit, problémakezelő sémáit, amiket azért használnak, hogy a negatív feszültségi állapotukat, önértékelési problémájukat leküzdjék, elismertessék magukat és/vagy felhívják magukra a figyelmet. Másrészt pedig olyan feladatot adni nekik a közösségükben, amelynek megvalósítása normakövető magatartást igényel, és amely elismerést vált ki a közösségből. A „problémás fiatalokat” bűnmegelőzési kortárssegítővé képezik ki, esélyt adva ezzel egy normakövető közösség tagjává válásra.

A projekt tevékenységei:

- Az ún. problémás, integrációs problémákkal küzdő fiatalok elérése érdekében kapcsolatfelvétel az iskolákkal, a helyi kortárssegítő csoportokkal és a gyermekjóléti szolgálatokkal. E szervezetek és munkatársaik javaslati alapján és az ő segítségükkel juthatnak el azokhoz a fiatalokhoz, akik részesei lesznek a programnak.
- Azok a problémás fiatalok, akik részt kívánnak venni a programban, kapnak egy mentort, azaz egy olyan középiskolás kortárssegítőt, aki mind a képzést megelőzően, mind pedig a képzés alatt a „segítő, támogató és példakép” szerepét tölti be.
- Ezt követően kerül sor a „problémás fiatalok” önismereti és stresszoldó tréningjére, amelyet helyi pszichológus szakemberek vezetnek.
- A kortársképzés a mentorok bevonásával kezdődik, és az önismereti és stresszoldó tréninggel folytatódik. Ezt követően kerül sor a „terepgyakorlatra”.
- Tanárok képzése. Iskolánként maximum 3-3 érdeklődő pedagógus képzésére, továbbképzésére van lehetőség. Ők a tréningen alternatív csoportvezetési ismereteket sajátítanak el és gyakorolnak.
- A korábbi tapasztalatok alapján elkészítik, és közreadják a program módszertanát.
- Kortárstalálkozót szerveznek régi és új kortárssegítők részvételével, ahol megismerhetik egymást és megoszthatják a program során szerzett tapasztalataikat, élményeiket.

A Jövőbarát Alapítvány, SIRÁLY Életmód Klubjának (Budapest) „Éjféli Sportbajnokság” (ÉSB) programja /45/ 1993 óta működik. Célja, hogy megakadályozza a serdülőknél, fiatal felnőtteknél a bűnözés és a káros szenvedélyek elterjedését. A hazai program, a Midnight Basketball League (USA) elnevezésű modell értékű program magyar környezetre adaptált változata.

Az ÉSB elsősorban a kallódó, hátrányos helyzetű fiatalok számára nyújt pozitív alternatívát a szabadidő hasznos eltöltésére. Ezzel csökken annak a lehetősége, hogy a veszélyeztetett fiatalok kábítószerrel foglalkozzanak és/vagy terjedjenek, bűnözzenek, illetve bűncselekmények áldozataivá váljanak. Az „ÉSB” klubjaiban a célcsoport „észrevétlenül” válik egy családpótló mikroközösség tagjává, ahol nappali képzésben, kulturális programokban részesül, éjszaka – a rá veszélyes órákban – sportolhat, tiszta eszközökkel nyerhet. Ezáltal csökken az elkallódás veszélye, társasági és életstratégiák elsajátításával esélyegyenlőségük is nő.

A program bázisa – egy fiatalok által gyalogosan is megközelíthető helyen lévő – éjféli sportklub, ahová a fiatalok hét közben délutántól késő estig, hétvégén hajnalig betérhetnek. Itt várja őket egy felszerelt, sportolásra alkalmas helység és a felnőtt segítők által gondozott kisközösség. Az itt játszó fiatalok közös programokon, képzéseken vehetnek részt (sportbajnokságok, vidéki, vagy külföldi versenyek, kirándulások, mozi, színház, számítógép-oktatás, nyelvvoktatás). A sport itt mint becsalogató eszköz szerepel. A játék szüneteiben a felmerülő pszicho-szociális problémák indirekt módon („Dumakuckó”) kerülnek felszínre, és oldódnak meg.

A program közvetlenül az érintett, potenciálisan veszélyeztetett csoporttal foglalkozik. A kallódó, éjszaka céltalanul csellengő, helyüket kereső fiataloknak nyújt közvetlen választási lehetőséget. Nem cél a fiatalok agitálása, befolyásolása, hiszen ez sok esetben pont az ellenkező hatást váltaná ki. Annyit tudnak, hogy a rendezvényekre, versenyekre érdemes a diszkó, az utcai kóborlás helyett eljönni. A részvétel ingyenes, másrészt minden fiatal szeret játszani, versenyezni (a játék is szenvedély!). A sportolni ide járó fiatalok fokozatosan válnak a családpótló közösség tagjaivá. Itt a felnőtt segítők és a régebben idejáró „törzsgárda” tagjai veszik gondoskodásuk alá Őket. A nappali képzésekbe bárki önként bekapcsolódhat, érdeklődési köre szerint választhat. (pl. nyelv, számítástechnika, társasági és élethelyzet-tréningek) Az oktatásokat saját körben, ismerős környezetben tartjuk. Klubok Budapesten: Jövőbarát Alapítvány – Óbuda, SIRÁLY Életmód Klub – Újpest.

A Magyarországi Éjféli Sportbajnokság Egyesület /46/ a hátrányos helyzetű fiatalok szabadidős tevékenységét szervezi. Szintén éjszakai sportklubokat működtet azzal a céllal, hogy hétvégén éjjel ne az utcán csellengjenek a 12-25 év közötti fiatalok. Jellege: párkereső, családpótló, szórakoztató, életmódformáló szociális sport- és játéklklub. A program a kábítószerrel és az alkohollal való ismerkedés helyett – az országban már 16 helyszínen – lehetőséget nyújt arra, hogy a sportban mérjék össze erejüket a kamaszok. Mivel ezekben az években meghatározó a másik nem iránti érdeklődés, a klubokban többféle sportolási és játék lehetőséget biztosítanak, hogy a fiúk és a lányok egyaránt jól érezzék magukat. Azért, hogy a gyerekeket becsábítsák, a sportversenyek végén, ha tehetik, díjakat is osztanak. Melléktermékként ugyan, de nem mellékesen, bizonyos szociális igényt is kielégítünk, hiszen minden klubban meleg van, és aki éhes, forró teát és szendvicset kap.

Bár Budapesten már 1989-ben megfogant dr. Faragó Sándor, a „pingpong doki” ötlete, országossá 1999-ben vált az egyesület. Pillanatnyilag 8 megyében működnek klubok, melyek életét négy regionális központ segíti (ezek toborzó tevékenységet is végeznek), egy országos iroda támogatásával. Az éjszakai pingpong a legkülönbözőbb helyszíneken és a legkülönbözőbb munkatársak segítségével valósul meg. Van, ahol a családsegítők láttak lehetőséget abban, hogy a másként megközelíthetetlen, elhanyagolt gyerekekkel játék közben építsenek ki kapcsolatot (Csepel), van, ahol orvosok szervezik (a pingpong doki, Pécel), másutt egy-egy érintett vagy szociálisan érzékeny sportember látta meg a

lehetőséget (Csömör, Göd) és van, ahol az önkormányzat szeretne valamit tenni a drog ellen (Szentendre). A helyszínek ennek megfelelően változatosak: művelődési ház, iskolai tornaterem, aula – hol mi adódik.

Klubok Budapesten: Újpest Csepel Bp.-Rákosmente Pesterzsébet

Pest megyében: Szentendre Pócsmegyer Csömör Pilisszentlászló Göd Leányfalu Törökbálint Dunakeszi

Nógrád megyében: Karancslapujtő Salgótarján Zagyvaróza

Borsod megyében: Miskolc, Szalonna

Heves megyében: Abasár Gyöngyös

Hajdú-Bihar megyében: Debrecen Széchenyi kert Debrecen- Hapoel Debrecen Nagysándor-telep Bakonszeg Biharkeresztes Körösszegapáti

Baranya megyében: Pécs - új

Békés megyében: Gyomaendrőd Szarvas Békéscsaba

Szabolcs megyében: Tiszaeszlár Eperjeske Nyírájkó

Bács Kiskun megyében: Kecskemét

Határon túliak: Béna Csonkapapi Szatmárnémeti Szabadka Királyhelmec

Korábban működő klubok: Pécel Isaszeg Gödöllő Szigetmonostor Eger Berettyószentmárton Magyarhomorog Pécs Majs Kocsola Gyulaj Szeged

Tervezett induló klubok: Pomáz Szigetszentmiklós Nagybörzsöny

A Baranya Ifjúságáért Kht. (Pécs) /47/ programjának célja – összhangban a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájával – a gyermek és ifjúsági bűnmegelőzés, a fiatalkorú bűnözés előfordulásának csökkentése, a bűnismétlés és áldozattá válás megelőzése. Természetesen építkeznek korábbi programjaik (Csellengő fiatalok; Időben lépünk; Sporttal az erőszak ellen) eredményeire, tapasztalataira is. Elsődleges célcsoportjuk a Baranya megyében élő gyermek és ifjúsági korosztály (14-26 évesek), másodlagos célcsoportjuk a fiatalokkal foglalkozó intézmények, civil szervezetek, valamint az ezen területen érintett for-profit szféra. Cél egy olyan komplex modellprojekt megvalósítása, amelyben a partneri és közösségi összefogásnak köszönhetően a fiatalok képessé válnak egy aktív és produktív életmód kialakítására, megelőzve ezzel az áldozattá, illetve elkövetővé válást.

A program főbb elemei:

Baranya megyei programelemek:

- *Kortárssegítő-tréningssorozat* (9 kistérségben: Pécsvárad, Mohács, Sásd, Komló, Szigetvár, Szentlőrinc, Siklós, Sellye, Pécs – iskolán kívül: kollégiumokban, ifjúsági klubokban, családsegítő és gyermekjóléti szolgálatokban stb.). Tematika: Személyiség- és közösségfejlesztő tréningek, tudatos életmódszervezés, életvezetés, önkéntesség.
- *Tehetségkutató programok.* A megyében tevékenykedő amatőr művészeti, szubkulturális csoportok, együttesek (zenekarok, tánccsoportok, stb.) felkutatására és felkarolására indított program, együttműködve a közművelődési intézményekkel.
- *Megyei szabadidős sportprogramok* (versenyek, túrák).

Pécs városi programelemek:

- *Árkád Üzletház:* helyzet- és igényfelmérés a régió legnagyobb bevásárló-központjában a csellengő fiatalokról, majd az ő aktivizálásuk, bevonásuk különböző programokba.
- *Pécsi Extrémспорт Központ* mint biztonságos közösségi tér: A korábbi programokból létesült, és a közelmúltban kezdte meg működését az a biciklisek, gördeszkások és

görcörisok által használt pálya, amelyet maguk a fiatalok alakítottak ki. Ennek köszönhetően jelentősen visszaszorult ezen sportok utcai, köztéri megjelenése. Az új közösségi téren tematikus programokat, hétfői napközit szerveznek, ahol ifjúságsegítők, közösségfejlesztők foglalkoznak a fiatalokkal. Sport-, tánc- és graffitiversenyeket, valamint egyéb kulturális, művészeti programokat szerveznek még a fiatalok bevonásával.

- *Tehetségkutató programok:* A megyében tevékenykedő amatőr művészeti, szubkulturális csoportok, együttesek (zenekarok, tánccsoportok, stb.) felkutatására és felkarolására indított program, együttműködve a közművelődési intézményekkel.
- *Kortárssegítő-tréningssorozat* (5 városrészben: Pécs-Kelet, Uránváros, Megyeri városrész, Pécs-Nyugat, Belváros - iskolán kívül: kollégiumokban, ifjúsági klubokban, családsegítő és gyermekjóléti szolgálatokban stb.). Tematika: Személyiség- és közösségfejlesztő tréningek, tudatos életmódszervezés, életvezetés, önkéntesség.
- *Városi-megyei szabadidős sportprogramok* (versenyek, túrák).

A Periféria Egyesület (Nyíregyháza) „Varázsceruza” A halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek lakótelepen kívüli, közösségi integrációjának előmozdítása, a fiatalkori devianciák kialakulásának megelőzése című projektjének /48/ célja a szegregált övezetekben, településeken élő gyermek- és fiatalkorúak sokirányú társadalmi integrációjának elősegítése, áldozattá és bűnelkövetővé válásuk megelőzése, valamint a készségfejlesztést és az integrációt segítő közös szülő és gyermek klubok működtetése iskolai, közművelődési és sport környezetben.

A pályázati projektet Nyíregyházán, a Huszár-telepen élő gyerekeket és fiatalokat célozva valósították meg. A Huszár-telep a város vérkeringéséből kieső, mintegy 2,2 km² kiterjedésű lakótelep: vasúti sínek, laktanya és ipari övezet veszi körbe, amitől jelentős távolság képződik a város és a telep között. A Huszár-telep a város szegregált szegénytelepe, a mai napig a roma lakosokon kívül Nyíregyháza díjhátralékos lakói a telepen juthatnak lakásokhoz. A szegregáció területi és szociális: a telep területi különállósága miatt, valamint jellemzően az emberek élete a telep területére korlátozódik.

A Periféria Egyesület pályázati programja alapvetően a prevenciót célozta meg, melyet szociális munkára és a közösségfejlesztésre építettek. A program a társadalmi normák követésének kialakítását, a konfliktuskezelést, közösségi beilleszkedést és az egészségnevelést szolgálta.

Konkrét célkitűzések:

- Kulturális, szabadidős, sport programok hozzáférési lehetőségének biztosításán keresztül hasznos szabadidő eltöltési szokások kialakítása és erősítése. Cél, hogy a kallódó gyerekek megtapasztalják a közösség megtartó és formáló erejét.
- Egyéni és csoportos foglalkozások biztosítása a fogadó iskolákban, amely segíti a roma gyerekek és fiatalok iskolai beilleszkedését, valamint a nem roma gyerekek számára a származással szembeni előítéletek leküzdésében nyújt segítséget.
- A szülők bevonásával a gyerekek iskolai beilleszkedésének elősegítése, képességeiknek megfelelő iskolai teljesítmény előmozdítása.
- A gyerekek pszichés, magatartási, beilleszkedési, kapcsolati problémáinak kezelése a csoportos önismeret tényezőinek felhasználásával. Cél, hogy a gyerekek konfliktusaikat önállóan tudják kezelni, vagy képesek legyenek segítséget kérni, és megtalálni.
- Erőszakmentes konfliktuskezelés elsajátítása, asszertív érdekvédekezés kialakítása, társakhoz való alkalmazkodás, együttműködés tanulása. A pozitív minták nyújtásával cél a közösségi szolidaritás erősítése és a fiatalok bűnözővé válásának megelőzése.
- A program felépítése alapvetően preventív szemléletű, azaz célkitűzés a deviáns viselkedésformák kialakulásának megelőzése, közösségfejlesztési módszerek alkalmazásával a helyi társadalmi támogatottság növelése, lakossági szükségletek

feltárása, a hátrányos helyzetben élő helyi lakossági csoportok saját értékrenden alapuló közösségi cselekvési potenciáljának növelése, a telepen élők társadalmi kohéziójának erősítése.

A Budapest XVIII. kerület Pestszentlőrinc-Pestszentimre Önkormányzat Csibész Gyermejjóléti Központ programjának /49/ célja az áldozattá és elkövetővé válás megelőzése csellengők számára.

A projekt keretében a lakótelepen és annak környékén kallódó gyermekeknek, 12-18 év közötti fiataloknak szerveznek folyamatosan elérhető foglalkozásokat. A kínált programok részben sporttevékenységek, aktív részvételt kívánó játékok, kulturált szórakozási lehetőségek, részben pedig a közös alkotás élményét megteremtő kézműves foglalkozások és a szülőkkel együtt szervezett kirándulások, múzeumlátogatások, színházi előadások.

Nem klasszikusan lakótelepi programról van szó, azonban végezetül mindenképpen meg kell említenünk a Kapocs Ifjúsági Önségítő Szolgálat tevékenységét²¹.

A Kapocs Ifjúsági Önségítő Szolgálat olyan sajátos segítő szervezet, amelyben elsősorban az intézményrendszeren kívül rekedt (iskolából kimaradó, kirúgott, fel nem vett, elhelyezkedni nem tudó, nem akaró, nem képes, saját családjától távolodó, családjával haragban álló, egyedül maradt, családalapítástól fényévekre levő, különféle veszélyeknek kitett, már megjárta, már nagyon megjárta stb.) vagy csupán változtatni akaró, de abban egyedül maradó fiatalokra összpontosítanak.

A Kapocs Ifjúsági Önségítő Szolgálatban, a szervezet fiatal önkéntesei közreműködésével tizenhatodik éve - 2007. március 1-től új telephelyen, a nyolcadik kerületben – „alacsony küszöbű” elérési segítő tevékenységet végeznek a felnőtté váló fiatalok kockázati színterein, amely során gyakorlatilag minden valóságos, a fiatalok életét veszélyeztető korosztályi problémával találkozhatnak.

A Kapocs legújabb látogatóinak zöme igen komoly alkalmazkodási problémákkal küzdő, túlnyomórészt tizenéves cigány fiatal, akik nagy részének iskolai teljesítménye, figyelmi kvalitásai kifejezetten nagyon szerény. Többek esetében az elemi ismeretek is hiányoznak, amelyeknek némiképpen ellentmond az, hogy - a Kapocsban töltött idő alatt - különféle területeken meg-megvillannak egyéni képességeikkel, tehetségükkel. Az újabb látogatók körében, a jellemzően magatartási/viselkedési problémák mögött nem ritkán komoly indulatokkal, feszültségekkel terhes társas (és családi) viszonylatokat azonosítanak, amelyekkel a fiatalok láthatóan nehezen birkóztak meg. A Kapocs jelenlegi fiatal látogatóira jellemző még, hogy jobbára az utcán, a környék különféle terein, a nagyobb bevásárló központokban, és nagy ritkán egymás otthonaiban töltötték (és töltik) szabadidejük nagyobb részét, ami miatt az ő utcalétük intenzív és több szinten jelentkező veszélyeket hordoz. Az eltelt időszakban a velük kapcsolatos feladatokban elsősorban a kapcsolatok megteremtésére, ahol csak lehetséges, a személyes kapcsolatok erősítésére, továbbá az utcán töltött társas tevékenységek megismerésére, a különféle összefüggések (és veszélyek) feltárására és megértésére helyezték a hangsúlyt.

A program évek óta számíthat a szervezetet körülvevő szakmai szervezetek és szakemberek nagyobb részére, amikor a kompetenciáikat meghaladó kérdésekben van szükség szakszerű, konstruktív válaszokra. Az újabb működési színtér pedig életszerűen újabb szakmai partnerekkel eredményezett különféle szintű együttműködést - elsőként a befogadó nyolcadik kerület szakemberei és szakmai intézményei köréből.

A Kapocs összetett tevékenységét négy szakmai szinten törekszik megvalósítani:

---

²¹ <http://kapocs.gongo.hu/>

- Elérési szint. Elsősorban a veszélyeztetett fiatalok kockázati színterein, részben a szervezet telephelyén. A Kapocs önkéntesei saját környezetükben, kockázatos helyzetekben észreveszik a társaikat fenyegető veszélyeket. Semmiképpen nem hagyják magukra őket, hanem a Kapocsban tanultak szerint - szükség esetén - szakmai partnereink bevonásával segítenek azokra válaszokat, ha kell sürgősségi megoldásokat találni.
- Szolgáltatásjellegű tevékenységek szintje. Lefedik a segítségért a szervezethez vagy önkénteseihez forduló kérdéseit, azokra szakszerű válaszokat, illetőleg továbblépési lehetőséget szolgálnak: a szervezet munkatársainak és önkénteseinek segítő tevékenységének támogatására, és közvetlenül is. A szolgáltatásjellegű tevékenységek során folyamatosan igénybe vesszük a különféle szakmai szervezetek és szakemberek támogatását, konkrét segítséget jelentő szakmai kapcsolataikat.
- Összetett feladatok, koncentrált programok szintje. Olyan hangsúlyos kérdés-csoportokban kerülnek kialakításra, amikor a szervezet által elért és segítségre váró fiatalok felnőtté válása fokozottabb terhekkel jár, vagy amikor a fiatalok kevésbé találnak elégséges megoldási lehetőséget. Ezeket a programokat az jellemzi, hogy a fiatalok környezetében megteremthető szakmai kapcsolatok és optimális válaszok integrálásával készülnek, továbbá hogy az adott problémák alternatíváját is feltárják. Ilyen program például a téli időszakra kialakított Sürgősségi Életvédelmi Program.
- Támogató feladatok és tevékenységek szintje. A szervezet fogadókészségének megteremtésére, továbbá a fiatalokkal kialakított kapcsolatok elmélyítésére szolgál. Az önkéntesek képzése, felkészítése, fejlesztése - olyan összetett tevékenység-együttes, amely a szervezetet felkereső fiatalok bekapcsolódásának első perceiben elkezdődik és jelenlétük, segítő feladatvállalásuk teljes ideje alatt zajlik. Mindezek a következők: személyre szabott informális és formális képzések, egyéni életutakat kísérő, segítő, fejlesztő feladatok, segítő tevékenységek szervezése, segítő szerepvállalás erősítése, az egyéni segítség során jelentkező konkrét problémák együttes feldolgozása.

Az önkifejezéssel kapcsolatos tevékenységek közvetlenül nem irányulnak a Kapocs látogatói által megélt problémák megoldására, hanem valóságos lehetőségek, azok számára, akik meg akarják mutatni, hogy mit tudnak, ki akarják próbálni magukat valamilyen tevékenységben, vagy alkalmat keresnek arra, hogy a véleményüket, mondanivalójukat a szűkebb és tágabb világról közölhessék. Mindennek a jegyében különféle kezdeményezéseket támogatunk, és konkrét csoportokat és feladatokat működtetnek: a kéthetente (a Civil Rádióban) élő adási lehetőséggel rendelkező Kapocs Kortárssegítő Magazin, a verses kötetek, a kézműves csoport, a Firka - Kapocs újság, a filmklub, alkalmanként kirándulások, ping-pong versenyek stb.

Összefoglalóan: mit kínál a Kapocs a célközönségének?

- Találkozást - amikor a Kapocshoz forduló fiatalok szabadon, különösebb kontroll és feltétel nélkül kialakíthatják és ápolhatják társas kapcsolataikat. (alacsony küszöb)
- Segítő találkozást - amikor, minden különösebb következmény nélkül, felszínre kerülhetnek konkrét, személyes problémák, amikor azokkal nem hagyják magukra a látogatókat, és amikor a jelentkező problémára azonnali választ, megoldást, vagy a megoldást jelentő konkrét továbblépéshez irányt, segítséget, információt lehet kapni.
- Önkéntességet - amikor a szervezetet felkereső fiatalok arra kapnak lehetőséget, hogy felkészítés és a szervezet segítő eszközeinek igénybevitelével sikeresebben vehessenek részt társaik és önmaguk korosztályi problémáinak megelőzésben és megoldásában.

- Alternatívát - amikor a kényszerítő, veszélyekkel teli életviszonyok, kockázatokkal járó tevékenységek helyett (és mellett) a Kapocs érintett látogatói, saját maguk épülésére, mintát és biztatást kapva, szabadon változtathatnak.
- Önkifejezési lehetőséget - a fiatalok különféle kezdeményezéseit komolyan veszik, és a Kapocs meglévő eszközei segítségével támogatják őket.

A Kapocs irodájának nyitva tartása hétfőtől péntekig 10-18 óra. Napi látogatottságuk átlagban 30 fő. Az aktív önkéntesek száma jelenleg 40 fő, alkalmi önkéntesek száma becsülten 70-80 fő. Munkatárs: 3 fő főállásban, 3 részmunkaidőben. Segítő találkozások száma az önkéntesek környezetében, illetőleg a Kapocs irodájában évente 6-8000 alkalom.

A hazai programok a 3. sz. Mellékletben található táblázatos összesítésben.

II.2.1.3. Nemzetközi kitekintés – külföldi programok

Az alábbiakban bemutatunk néhány példát részletesen azokból a nemzetközi programokból, melyeket a keresés során e területhez kapcsolódóan azonosítottunk, és tartalmuk, alkalmazott módszereik miatt kifejezetten érdekesnek, tanulságosnak találtunk.

A(z angol nyelvű) szakirodalmi keresés során nehézséget jelentett, hogy a lakótelep (block of flats) mint helyszín nem jelenik meg általában a programleírásokban. A témánk kapcsán feltárni célzott programok feltehetően a rossz környéken (deprived neighbourhoods, areas) élőkre irányuló programok között jelenhetnek meg. Arra vonatkozóan azonban nincs becslésünk, hogy a „rossz környékek” között milyen arányban jelennek meg a lakótelepek. A célcsoport leírására használt „csellengők” kifejezés sem nagyon használatos az angol nyelvű szakirodalomban. Itt általában iskolából kimaradó fiatalokat (school dropouts) neveznek meg, vagy elszökött fiatalokat (runaway children), vagy utcán élő gyermekeket (street children). Az ezen három különböző célcsoportra irányuló programok célkitűzései azonban nem egyeznek meg jelen projekt keretében feltárni kívánt programok célkitűzéseivel. Általában ezek a programok is tartalmazzák a szabadidő strukturált eltöltésével kapcsolatos célkitűzéseket, de az iskolából kimaradó (vagy emiatt veszélyeztetett) fiatalokra irányuló programok elsődleges célja a fiatalok oktatási rendszerben tartása, vagy oda való visszajuttatása. Az elszökött, és/vagy utcán élő fiatalok esetében a szociális körülményeik javítása az elsődleges célkitűzés, ez is eltér a lakótelepen, vagy annak környékén csellengő – de egyébként valamilyen mértékben funkcionális családban élő – fiataloknak nyújtott programok prioritásaitól. A célcsoport tekintetében az angol nyelvű forrásokban feltehetően a marginalizálódott (marginalised) és veszélyeztetett (vulnerable, at-risk) fiatalokra irányuló programok között találhatunk az általunk vizsgált célcsoportra irányuló programokat.

A német nyelvben a „lakótelep” szóra több kifejezés létezik: Siedlung, Wohnsiedlung, Wohngebiet, Wohnbezirk. Az igazán nagy, klasszikus értelemben vett lakótelepet azonban leginkább a „Grosswohnsiedlung” (szó szerint körülbelül „nagy lakótelep”, „nagy lakópark”) szó fejezi ki. Kereséseinkben ezt a szót alkalmaztuk. A „csellengés”-re szintén több kifejezés létezik a németben: herumstreifen, herumlungern, ezek azonban kicsit divatjamúlt szavak. Az általunk használt csellengés kifejezést leginkább a „rumhängen”, „anhängen” (szó szerint körülbelül „lógni”, „körbelógni”) szavak fejezik ki.

Az EMCDDA az elmúlt 15 évben nagy hangsúlyt fektetett az Európában megvalósuló jó (bevált) drogprevenciós gyakorlatok összegyűjtésére. A Központ EDDRA adatbázisában /50/ közel 50 értékel,

iskolán kívüli célzott prevenciós program található.²² A programok célcsoportjai jellemzően a szerfogyasztás szempontjából veszélyeztetett, marginalizálódott, rossz környéken élő fiatalok. Több program említi még az iskolából kimaradó (vagy amiatt veszélyeztetett) fiatalokat is.

A programok megvalósításának helyszíneit vizsgálva azok leggyakrabban a program szolgáltatóknál valósulnak meg, vagy a szabadidő eltöltés színterein, ezek jellemzően valamilyen sport, vagy szabadidő tevékenységet takarnak. A partizó fiatalokra irányuló programok természetesen az éjszakai zenés-táncos szórakozóhelyeken/klubokban jelennek meg (lásd II.3-as fejezet). A program lebonyolítás helyszínét tekintve két szokatlan példát tartalmaz az adatbázis.

Az egyik egy osztrák program – Youth Counselling Centre: WAGGON /102/ –, mely székhelye egy vasúti kocsiban található. Ennek az az oka, hogy az adott városban sok iskola van, ahova vonattal érkeznek a környező településekről a diákok, akik - a vonat menetrendhez igazodva - előfordul, hogy sok időt töltenek az állomáson, így a program ott próbálja elérni a fiatalokat. Egy olasz program – Blands Bands on the Move /101/– munkatársai pedig lakóbusszal járva bizonyos környékeken próbálják elérni a fiatalok informális csoportjait.

Érdemes még kiemelni a hátrányos helyzetű közösségekben élő, marginalizálódott, vagy a kirekesztődés szempontjából veszélyeztetett 10-19 éves fiatalokra irányuló Positive Futures (Pozitív Jövő) programot /51/. A projekt a sportot használja a fiatalok bevonásának és elköteleződésének eszközeként, a sport által új életformát és lehetőségeket mutatva a fiataloknak. A projekteket helyi szinten valósítják meg, a helyi intézmények együttműködésén (helyi önkormányzat, ifjúsági klubok, helyi bűnmegelőzési partnerségek, szociális szolgálatok, stb.) alapul.

A(z) elsősorban német nyelvű keresések kapcsán elmondható, hogy a német nyelvterületen sok – szociálisan hátrányos helyzetű, csellengő fiataloknak, bevándorlóknak szóló – program egyházi kereteken belül valósul meg. A különböző egyházi szervezetek, kisközösségek, a helyi egyház köré szerveződött társulások igyekeznek a gyerekeknek, fiataloknak javaslatokat adni a szabadidő tartalmas eltöltésére, sőt, sok helyen vállalnak gyermek-felügyeletet, tanulási segítséget, nyújtanak különböző szabadidős foglalkozást is. Mivel azonban ezek a programok általában kisközösségeket érintenek, programjuk kevésbé szakmai, és megvalósított programjaikból (eddiggi kereséseink alapján) nem készül tanulmány, írásbeli beszámoló, a mi szempontunkból nem tekinthetők relevánsnak.

Egy érdekes kezdeményezést azonban szintén egy egyházi szervezet, a Diakonisches Werk Herford valósított meg a németországi, Nordrhein-Westfalen tartományban. Ez a herfordi „Intézet az építészeti, város- és térfejlesztésért” (Bundesinstitut für Bau- Stadt, und Raumforschung) modellprogram /52/. A 65 ezres Herford Nordstadt nevű lakótelepén élő fiatalok részére, akik bevándorló háttérrel és különböző iskolázottsági szinttel rendelkeznek, illetve különböző klikkekbe tartoznak, lakókocsis utazást szerveztek. A projekt célja volt, hogy elősegítse a megakadt párbeszédet a lakótelep felnőtt és fiatal lakói, illetve a döntéshozók között arról, hogy a közösségi tereket és a városrész struktúráját milyen módon lehetne alakítani. Próbálták elősegíteni a párbeszédet a változtatás lehetőségeiről, hogy kialakulhasson egy, a fiatalok számára is alkalmas városi (lakótelepi) infrastruktúra, valamint hogy megváltozzon a jelenlegi szemlélet. Ennek érdekében lakókocsis utazást szerveztek a fiatalok részére, amelynek célja volt, hogy a fiatalok felfedezhessék és értékelhessék más városok szociális tereit. Eredményként elkészült egy fiatalok számára is elfogadható infrastruktúra vázlata.

---

²² Az adatbázisba kerülés feltételei: a projektet értékelték; az elméleti háttér/feltételezései világosan kapcsolódnak a célokhoz; az egyértelmű evaluációs indikátorok kapcsolódnak a célokhoz és a kiinduló állapothoz; tartalmazza az evaluációs kutatási elrendezés egyértelmű leírását; a projekt legalább egy éve fut.

Egy másik vonulat a nemzetközi szinten a csellengő, kószáló gyerekek, fiatalok sportolásra való ösztönzése. Ebben az esetben sokkal inkább felfedezhetők a témánkhoz kapcsolódó projektek. A következőkben ezekből mutatunk be néhányat.

A Street League nevű jótékonyági szervezet 2001 óta létezik /53/, és Angliában tevékenykedik, elsősorban London, Glasgow és Észak-kelet Anglia területén. Strukturált foci- és oktatási programjaikkal a hátrányos helyzetű fiatalokat szeretnék segíteni. Játékosaik olyan hátrányos helyzetű fiatalok, akik munkanélküliek, hajléktalanok, drog- és alkoholfüggők, vagy tanulási nehézségekkel küzdenek, esetleg mentális problémáik vannak. A szervezettel többnyire hajléktalan szállókban, drog rehabilitációs központokon keresztül, vagy a menekültekkel foglalkozó team-en keresztül kerülnek kapcsolatba.

Több németországi város vesz részt a „Soziale Stadt” (Szociális város) kezdeményezésben, ami egy állami program, célja az egyes városrészek építészeti, gazdasági, szociális és környezeti erősítése, magán a helyszínen. Ezen kezdeményezés keretében zajlik például Rosenheim város rendezvénye is /54/, ami az éjszakai sportot támogatja a hátrányos helyzetű fiatalok körében. A „Lógás helyett sportolás” (Sport machen statt „rumhängen”) egyébként is gyakori felszólítás a különböző sportrendezvényeken, így a németországi Mörfelden-ben is. /55/ Ebben a városban a hátrányos helyzetű, csellengő fiataloknak sok összetűzése volt a rendőrséggel, mígnem egy pedagógust küldtek ki hozzájuk streetwork-re, aki azután gyakran beszélgetett és játszott a fiatalokkal, és az ő kezdeményezésére jött létre az éjszakai foci is, ami hetente egyszer kerül megrendezésre kifejezetten az utcán lógó fiatalok számára.

A „Társaság a Sport-és Ifjúsági szociális munkáért” (Gesellschaft für Sport-und Jugendsozialarbeit) /56/ szintén elsősorban a sportolásra hívja fel a szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok figyelmét vallásra, bűnszínre és világnézeti kérdésekre való tekintet nélkül. Egyik projektjükben (KICK) a berlini rendőrséggel állnak kapcsolatban, akik a büntetendő fiatalokat közvetítik feléjük, akik a város 8 különböző helyszínén edzhetnek, és amely projektben a tartalmas szabadidő eltöltésére kívánják felhívni a figyelmet, majd különböző sportegyesületek felé küldik tovább a fiatalokat.

A csellengő fiatalokat olykor megpróbálják bevonni különböző munkákba is, mint amilyen a németországi Leer városának kezdeményezése /57/, hogy az eddig a játszótereken csellengő, olykor törő-zúzó fiatalokat bicikli-szerelésre próbálják rávenni, illetve mobil-Internet szolgáltatással kedveznek nekik.

Egy gyermek-, ifjúsági-, kultúr-, képző- és sportcentrum, az ifjúsági klub Naunynritze (Jugendklub Naunynritze) /58/, Berlinben, Kreutzberg kerületben található²³. Fenntartója a berlini Friedrichshain-Kreutzbergi Önkormányzat (Bezirksamt Friedrichshain-Kreutzberg) és a Társaság a Sport-és Ifjúsági szociális munkáért (Gesellschaft für Sport-und Jugendsozialarbeit). Elsősorban szociális problémákkal küzdő fiatalok és szüleik, illetve a környékbeli lakók számára nyitott. Lehetőségek: számítógépes kurzusok, színielőadásban való részvétel, hip-hop tánctanfolyam, női shiatsu, capoera, foci, digitális filmvágás, jogi tanácsadás, tanácsadás gyerekeket egyedül nevelő szülőknek, tanácsadás szexuálisan zaklatottaknak. Ennek az ifjúsági központnak a kezdeményezése az a projekt (Street UnverCity) /59/, ahol a cél a szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok, csellengők és emigránsok tanulmányainak fejlesztése. A non-profit szervezet programjai között található: graffiti-szeminárium, street-dance bemutató, streetculture szeminárium szervezése, karnevál-szervezés, színházi programok, utazás-szervezés stb.

---

²³ Berlin-Kreutzberg egy híre-hírhedt negyede a városnak. A berlini fal építésekor ugyanis ez volt Nyugat-Berlin legkeletibb városrésze, egy igen sajátos, alternatív kultúrával. Ma itt található a Checkpoint Charlie nevű híres múzeum, ami bemutatja a keletről menekültek történeteit, emlékeit.

Egy németországi, berlini (Berlin-Spandau-i) lakótelep (Heerstrasse) külön portált indított /60/. Ebben megtalálhatók a gyerekek, fiatalok számára elérhető programok, egyházi és nem egyházi ifjúsági központok elérhetőségei és programjai egyaránt. Itt /61/ olvashatunk a környéken (lakótelepen) zajló, Heerstrasse-i streetwork-ről: céljuk, hogy a városrészben elérjék azokat a fiatalokat és fiatal felnőtteket, akik valamilyen oknál fogva nem élnek a városrész ifjúsági házainak, képzéseinek, szabadidős programjainak stb. lehetőségeivel. Cél, hogy felvegyék a kapcsolatot és megnyerjék ezeknek a fiataloknak a bizalmát (akik többnyire szociálisan hátrányos helyzetűek). A megkereső szolgálat feladatai: utcai tanácsadás, segítség és támogatás az iskolai problémákban, az önálló eljárási képességek erősítése, egzisztenciális biztonság támogatása, erőszak-és drogmegelőzés, illetve a drogfogyasztás intervenciója, illetve tanácsadás a függőség elkerülésére, csoportos és szabadidős ajánlatok, amelyek az önbizalom erősítését szolgálják, és amelyek keretében a demokratikus gondolkodás és cselekvés gyakorolható. A megkereső szolgálat busszal is rendelkezik, amit a város (kerület) biztosít a számukra.

A fentebb vázolt nemzetközi programok további releváns programokkal együtt a 4. sz. Mellékletben található táblázatos összesítésben.

II.2.2. Szabályozó anyagok a területen

II.2.2.1. Hazai szabályozó anyagok

A lakótelepi környezetben működő, fix telephelyen nyújtott célzott prevenciós szolgáltatásokra közvetlen szabályozó anyagot nem ismerünk. Közvetett módon azonban számos szabályozó anyag vonatkozik azokra a szolgáltatókra, melyek ezen a speciális területen nyújtják szolgáltatásaikat.

Ezek a szabályozó anyagok felsorolás szintjén az alábbiak:

Jogszabályok

- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról²⁴, Községi ellátások 65/A. §
- 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- 321/2009. (XII. 29.) Korm. rendelet a szociális szolgáltatók és intézmények működésének engedélyezéséről és ellenőrzéséről
- 226/2006. (XI. 20.) Korm. rendelet a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények ágazati azonosítójáról és országos nyilvántartásáról
- 191/2008. (VII. 30.) Korm. rendelet a támogató szolgáltatás és a közösségi ellátások finanszírozásának rendjéről
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- 259/2002. (XII. 18.) Korm. rendelet a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatótevékenység engedélyezéséről, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi vállalkozói engedélyről

Irányelvek

²⁴A törvényt az Országgyűlés az 1992. december 30-i ülésnapján fogadta el. A kihirdetés napja: 1993. január 27. . Hatályos: 1996. 01. 01.

- Szakmai ajánlás A SZENVEDÉLYBETEGEK RÉSZÉRE NYÚJTOTT ALACSONYKÜSZÖBŰ SZOLGÁLTATÁSOK RÉSZÉRE. FSZH, Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet Addiktológiai Szakértői Munkacsoport. Budapest, 2008.
- A MÓDSZERTANI GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLATOK II. ORSZÁGOS KONSZENZUS KONFERENCIÁJA 2002. Balatonkenese. A Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok által elfogadott konszenzusos döntések 2002-ben

Módszertani kiadványok

- Integrált közösségi és szolgáltató terek. Módszertani kézikönyv. Szerkesztette: Beke Márton, Ditzendy Károly Arisztid, HROD Községi Társadalomfejlesztési Központ, Budapest, 2008. /91/
- T-kit Egyenlő esély fiataloknak. A fiatalok társadalmi és közösségi részvételét, együttműködését fejlesztő módszertan. Mobilitás Európai Fejlesztési Igazgatóság, Budapest, 2005. /99/
- KÉZIKÖNYV DROG-PREVENCIÓS BEAVATKOZÁSOK TERVEZÉSÉHEZ ÉS ÉRTÉKELÉSÉHEZ
Christoph Kröger, Heike Winter, Rose Shaw. ITF – Institut für Therapieforschung, München Németország, <http://www.drogfokuszpont.hu/?lang=1&pid=42>
- dr. Rácz József (2001): Prevenációs programok értékelése. Ifjúsági és Sportminisztérium

Egyéb szabályozó anyagok:

- PÁLYÁZATI FELHÍVÁS a Társadalmi Megújulás Operatív Program Gyermekek és fiatalok integrációs programjai c. pályázati felhívás a) Gyermekvédelmi komponenséhez, Kódszám: TAMOP-5.2.5/08/1/A
  - 15. Szükségletfelmérés útmutató TAMOP-5.2.5 a gyermekvédelem
- I. PÁLYÁZATI FELHÍVÁS a Társadalmi Megújulás Operatív Program Gyermekek és fiatalok társadalmi integrációját segítő programok c. pályázati felhívásához a konvergencia régiók területén B) Ifjúságügyi és Kábítószerügyi komponenséhez. Kódszám: TAMOP-5.2.5.B-10/2
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - A2. Részcélok
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - C1. Támogatható tevékenységek köre
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - C1.2. Választható, bírálatnál előnyt jelentő kapcsolódó tevékenységek, szolgáltatások
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - C1.3. Speciális elvárások az egyes tevékenységekkel kapcsolatban
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - E1. Monitoring mutatók
  - PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓ - F7. Fogalomjegyzék
  - 15.1 sz. melléklet Szükségletfelmérés és szakmai terv útmutató ifjúságügyi
  - 22.2. sz. melléklet Szakmai segédlet ifjúságügy
  - 22.1. sz. melléklet Heti statisztika minta A

II.2.2.2. Nemzetközi szabályozó anyagok, jogszabályok

A drogprevenció területén az elmúlt években kezdtek megjelenni a különböző szintű szabályozó anyagok, ezek azonban elsősorban az iskolai drogprevencióval kapcsolatban kerültek kidolgozásra, hiszen erről a területről áll rendelkezésre a legtöbb bizonyíték. A célzott prevenció területén nem találtunk rendelkezésre álló szabályozó anyagokat, így valószínűsíthető, hogy kimondottan a

lakótelepeken (vagy marginalizált, rossz környékeken) megvalósított programokról sem állnak még rendelkezésre szabályozó anyagok.

Az EMCDDA az elmúlt évben készített egy összefoglalót általában a célzott prevenció hatékonyságáról rendelkezésre álló információkról. /62/ (Lásd a 8. sz. Mellékletet)

II.2.3. Javaslatok hazai szabályozó anyagok kialakításához

A javasolt szabályozó anyag típusa

Lakótelepeken, egyéb városrészekben csellengők számára létesített prevenciós programok, mint láthattuk, jelenleg nem működnek nagy számban. Mindezen túl, úgy tűnik, hogy a jelenleg működő programok elsődleges profilja javarészt nem a drogprevenció. Véleményünk szerint a már működő és igen színes profillal rendelkező szolgáltatásokat nem szabad magas szintű szakmai szabályozóanyagok közé szorítani.

Ugyanakkor azt is gondoljuk, hogy mind a működő, mind a jövőben induló programok számára szükség van olyan szabályozó, szakmai irányt mutató anyagokra, amelyekhez segítségként fordulhatnak a szakmai szervezetek programjuk kialakítása, működtetése során.

Javaslatunk alapján, a jelenleg indokolt szakmai szabályozó anyagok szintje a szakmai hírlevelek, szakmai ajánlások szintjéig terjedhet. Az ennél magasabb szintű szakmai szabályozó anyagok valószínűleg inkább gátolnák, mint elősegítenék a létesítendő programok elterjedését.

A szakmai szabályozó általunk javasolt tartalma hasonló a bevásárlóközpontokban kialakítandó szolgáltatásokat szabályozni kívánó anyag lehetséges tartalmával, ami abból fakad, hogy a cél, a célcsoport hasonló, mint a bevásárlóközpontok esetén, csupán a szolgáltatás helyszíne, a lehetséges szolgáltatások köre sokkal változatosabb, hiszen sokkal több lehetőség adódik különböző programokra, mint benn a bevásárlóközponton belül.

Konkrét javaslatok

A szakmai szabályozó anyag elkészítésekor a szakemberek tekintsék át és vegyék figyelembe

- a fent hivatkozott jogszabályokat,
- irányelveket,
- módszertani kiadványokat,
- egyéb szabályozó dokumentumokat (Pályázati felhívások és útmutatók),
- egyéb, ezen anyagban felvázolt tapasztalatokat.

A szabályozó anyag elkészítésének folyamata során kerüljenek bevonásra a szociális és gyermekvédelmi módszertani intézmények!

A szakmai szabályozó anyag segítse a meglévő és jövőbeni programgazdákat programjuk

- megtervezésében,
- továbbfejlesztésében és
- megvalósításában.

1. Előzetes helyzetfelmérés, tájékozódás

Az egyes szolgáltatások beindításának szükségessége lehetőleg alapuljon helyzetfelmérésen, előzze meg igény- és szükségletfelmérés, vagy legalább konkrét tapasztalatokra építkezzen.

A szabályozó anyag adjon javaslatokat a helyzetfelmérő technikákra, javasolja

- az észlelt probléma feltárását, vizsgálatát (pl. milyen mértékű, kik az érintettek),*
- a megoldási módok számbavételét,*
- a lehetséges célcsoporttal kapcsolatos konkrét tapasztalatok összegyűjtését,*
- konkrét programterv esetén korábban működtetett, vagy jelenleg is működő, hasonló célzatú programok, valamint*
- a tervezett programmal kapcsolatos fogadókészség feltérképezését a környéken.*

A szolgáltatás beindítása után rendszeres felmérések is ajánlhatók, melyek az elégedettséget mérik, valamint további szükségleteket térképeznek fel.

2. A célcsoport meghatározása

A helyzetfelmérés alapján meghatározható azoknak a köre, akik számára a szolgáltatást nyújtani kívánjuk. A tapasztalatok, a sokféle program jelzi, hogy többféle korosztály is megcélozható, számtalan formában. Azonban itt is határt kell szabnunk a kapacitásaink leghatékonyabb kihasználása érdekében.

Javaslatunk szerint a 12-18 év közötti korosztály az, akik leginkább bevonhatók ilyen típusú programokba, ezért őket javasoljuk elsődleges célcsoportnak. Ha a helynek van kapacitása külön foglalkozni idősebbekkel, és a számukra nyújtott szolgáltatásokat meg tudják szervezni olyan időben és formában, hogy az nem akadályozza a fiatalabb korosztály bekapcsolódását a programokba, akkor ők is megcélozhatók.

A szolgáltatások típusaitól függően azonban ezen életkori intervallum is tovább bontható, sőt szükséges is.

A szabályozó anyag térjen ki a megkereső tevékenységre, mely kulcsfontosságú ebben az esetben. Míg a bevásárlóközpontok esetén csak a bevásárlóközpont területéről próbáljuk a fiatalokat „összegyűjteni”, addig ebben az esetben akár egy teljes városrészből, kerületrészből szeretnénk, ha a fiatalok betérnének hozzánk.

A szabályozó anyag térjen ki a célcsoport valószínűsíthető szocio-ökonómiai helyzetére is (pl. marginalizálódott fiatalok, akik számtalan problémával küzdhetnek, például szegénységben élő családok gyerekei, alkoholista szülők gyermekei, iskolából kimaradó, tanulási problémával küzdő fiatalok, mely alapján a szerhasználat szempontjából veszélyeztetettnek tekinthetők).

3. A szolgáltatás általános és konkrét céljainak megfogalmazása

A tapasztalatok alapján leginkább a tartalmas szabadidő eltöltés a legfőbb célja ezeknek a programoknak, melynek háttérében cél lehet

- a hátrányos helyzetből adódó kockázatok enyhítése, kiküszöbölése,
- kockázati magatartásformák kialakulásának megelőzése (pl. dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, bűnözés stb.)

Javaslatunk szerint a fenti lehetőségek ötvözésével kell, hogy a szakmai programok célkitűzései megfogalmazódjanak. A készülő szakmai anyag minden lehetséges dimenzióra világítson rá oly módon, hogy kerüljön meghatározásra a szolgáltatás

- *alacsonyküszöbhez,*
- *gyermekvédelemhez és*
- *bűnmegelőzéshez való viszonya.*

4. A szolgáltatások szakmai tartalmának kialakítása – működési rend kialakítása

A megfogalmazott célokhoz illeszkedve szükséges a szakmai tartalmat kialakítani, figyelembe véve a helyzetfelmérés során kialakult képet arról, hogy milyen korúak lehetnek azok, akik majd a szolgáltatást használni fogják. Szükséges a működési rend kialakítása is, mely magába foglalja a nyitva tartási idő meghatározását, a házirend kialakítását.

Javasoljuk, hogy a szabályozó anyag készítsen egyfajta leltárt a lehetséges szolgáltatásokról az ismertetett programpéldák alapján, életkori csoportokra lebontva. (Pl. éjszakai sport, kirándulások, kézművesség, filmklub stb.) Kapacitásoktól függően adott helyek egy vagy akár több szolgáltatást is felvehetnek tevékenységi körükbe. Bármilyen típusú szolgáltatást is választ a szakmai szervezet, a háttérben mindig legyen ott annak a lehetősége, hogy a fiatalok problémáikkal fordulhassanak a jelen lévő segítőkhez.

A szolgáltatás nyújtásának ideje kapcsán a legfontosabb ajánlás, hogy rendszeresen, kiszámíthatóan elérhető legyen a hely a látogatók számára (pl. minden pénteken, szombaton, vagy minden nap du. x órától y óráig).

A házirend kialakítása részben a személyzet hatásköre, részben a fiatalokkal együttesen történhet, igazodva a befogadó hely saját házirendjéhez.

5. A szolgáltatások fizikai környezetének, külső megjelenésének kialakítása

Minthogy számtalan programfajta létezik a legkülönbözőbb megvalósítási helyszínen, a szabályozó anyag csak a minimumkövetelményeket tudja megfogalmazni.

Amellett, hogy a tervezett tevékenységhez megfelelő méretű, funkcionális, biztonságos tér szükséges, fontos lehet a személyzet egységes megjelenése, a vonzó berendezés, fiatalos kialakítás, amennyiben ez releváns (pl. egy klub esetében igen, míg éjszakai sport esetén kevésbé, hiszen ott adottak a feltételek.) A helyszín szempontjából a legfontosabb ajánlás, hogy könnyen megközelíthető helyen legyen.

6. A szolgáltató társintézményekkel történő együttműködésének kialakítása

Ebben az esetben is felmerül az egyéb szakintézményekkel való együttműködés szükségessége, hiszen a célcsoport sajátosságaiból adódik, hogy olyan problémák is felszínre kerülhetnek az együttműködés során, melynek kezelése más intézmény hatáskörébe tartozhat. Többféle intézmény szóba jöhet, mint pl. Nevelési Tanácsadó, Gyerekjóléti és Családsegítő Szolgálat, de különösen tekintettel kell lennünk a gyermekvédelmi intézményekkel való együttműködésre, valamint a drogfogyasztás kezelésében szerepet játszó intézményekre.

Javasoljuk, hogy a szabályozó anyagban jelenjenek meg a legfontosabb együttműködési formák, a más ellátórendszerbe történő delegálásra, továbbírányításra vonatkozó ajánlások, kerüljenek felsorolásra a szóba jöhető szakintézmények, ezen felül a titoktartásra vonatkozó alapelvek. Az együttműködések együttműködési megállapodások keretében rögzíthetők.

7. A szükséges szakmai létszám és szakképesítés meghatározása

A felvázolt programok többféle háttérű személyzettel működtették a programjaikat. Életkorban többnyire fiatal felnőtteket foglalkoztattak.

Javasoljuk, hogy a szakmai szabályozó anyag, figyelembe véve a szociális szolgáltatásokat szabályozó jogszabályokat, felsőfokú végzettséggel rendelkező, a segítő szakterületen jártas vezetőt javasoljon a szakmai stáb vezetésére, mely funkció nélkülözhetetlen. A további munkatársak, akiknek száma és munkaideje függ a szolgáltatás típusától, idejétől, lehetnek kortárs-segítők, pályakezdők, gyakorlati helyet keresők a segítő szakterületről. Kiemelendő, hogy a kiszámíthatóság, a lehető legritkább munkatárscsere segítheti elő a bizalmi légkör kialakítását. Szintén fogalmazódjék meg javaslatként, hogy speciális képzések szükségesek az ott dolgozók számára, mely felkészíti őket e speciális területen történő munkához. Az esetmegbeszélő csoportok és a szupervízió biztosítása szintén elengedhetetlen része a folyó munkának.

11. Vezetendő dokumentáció

A személyzet által közösen kialakított szempontok alapján történő dokumentálás elengedhetetlen a szakmai munka monitorozásához,

A jogszabályok által megkövetelt dokumentáció hangsúlyozása mellett (pl. regisztrált alacsonyküszöbű szolgáltatás esetén) a minimális dokumentációs szempontokat vegye számba a szabályozó anyag (pl. látogató neve, becsült életkora, hogyan érkezett a helyre (egyedül, mással), kapcsolatfelvétel sikeressége, igénybe vett szolgáltatások, új vagy régi látogató, honnan ismeri a helyet).

12. A szolgáltatást befogadó intézménnyel történő tárgyalás

Valószínűsíthetően a helyiség „megszerzése” könnyebb ezekben az esetekben, mint a bevásárlóközpontok esetén.

A szabályozó anyag adjon szempontokat a tárgyalások lefolytatásához (pl. a tervezett programról rövid, meggyőző írásos összefoglaló készítése pozitív üzenetekkel, költségvetés áttekintése, más helyek tapasztalatainak összefoglalása, bérbeadási feltételek áttekintése).

13. Egyéb

Mindezek mellett a szakmai szabályozó anyag definiálja a terület szempontjából legfontosabb fogalmakat (pl. hátrányos helyzet, megkereső munka, lakótelep), hivatkozzon kulcs szakirodalmakra, melynek segítségével a szakemberek fejleszthetik tudásukat a területen (kutatási beszámolók, összefoglaló tanulmányok, jelen szakirodalmi összefoglaló, jó gyakorlatok összefoglalója stb.).

II.2.4. Egyéb javaslatok az adott területhez kapcsolódó jövőbeni kutatásokhoz, fejlesztésekhez

- Javasoljuk a szociális és gyermekvédelmi intézményekben végzett prevenciós munka jelenlegi gyakorlatának strukturált feltárását.
- Az összegyűjtött szakmai tapasztalatokat szükséges lenne összevetni a pályázati kiírások cél-, és feltételrendszerével.
- Vonják be a szociális és gyermekvédelmi módszertani intézményeket e területre kiírt pályázatok előkészítésénél.
- A jövőben kerüljenek összehangolásra az egyes határterületeken működő szervezetek által kiírandó pályázatok (pl.: OBMB – NefMi pályázatok esetén).
- Kérüljön sor az egyes határterületek fogalmi rendszerének és szakmai definícióinak tisztázására, különös tekintettel a pályázati kiírások vonatkozásában (ne fordulhasson elő az, hogy ugyanazon pályázat két eltérő komponense ugyanazon fogalmakat, de eltérő tartalommal használja).

II.3. Zenés-táncos szórakozóhelyeken megvalósított programok

II.3.1. Specifikus témaindoklás, helyzetelemzés

II.3.1.1. Bevezetés

Zenés-táncos szórakozóhelyek típusai

Ma Magyarországon a zenés-táncos szórakozóhelyeknek többféle típusa létezik, eltérő prevenciósi igényekkel és lehetőségekkel /63/. Megkülönböztethetünk „klasszikus” parti színtereket, melyek egy-egy partiszervező társuláshoz köthetők, és többnyire nem állandó helyszínen kerülnek megrendezésre. A legjellemzőbb zenei stílusok itt a techno, goa, house stb. A partik megszervezésében és a partizó fiatalok elérésében hagyományosan nagyon sokáig a különböző szóróanyagoké (flyer-eké) volt a főszerep. Manapság azonban a közösségi oldalak térnyerésével már a Facebook és más oldalak a szerveződések fő színterei. Beszélhetünk még a hagyományosabb értelemben vett elektronikus zenét játszó klubokról, bár a klub-szcéna jelenléte Magyarországon kevésbé elterjedt, mint Nyugat-Európában, így a látogatók és események köre szűkebb. Megemlíthetők viszont a hagyományos értelemben vett „diszkók”, amik főleg a fiatalabb korosztály szórakozóhelyei. Többnyire hétvégén üzemelnek, szintén állandó helyszínen és több helyiségben különböző zenét játszanak. Elkülöníthetők ezen kívül még a romkocsmák, kocsma, kávézó stb. színterek, ahol viszont a táncolás nem igazán jellemző, inkább a társas együttlét egyéb formái jellemzőek. Tapasztalati alapon valószínűsíthető, hogy itt inkább a legális szerek fogyasztása a jellemzőbb. Az évek alatt egyre nagyobb teret hódító színterek a különböző fesztiválok, ahol a legális és illegális szerek fogyasztása egyaránt létező jelenség.

Drogfogyasztás zenés-táncos szórakozóhelyeken

Demetrovics Zsolt és munkatársai /63/ 1999-ben végeztek kérdőíves kutatást hét budapesti táncos szórakozóhelyen, melynek során az odalátogató fiatalok dohányzási, valamint alkohol- és drogfogyasztási szokásait vizsgálták. Korábbi vizsgálatuk (1998) során azt találták, hogy a speciális populáció drogfogyasztása /64/ mind kvalitatív mind kvantitatív szempontból jelentősen eltér a normál populáció drogfogyasztási szokásaitól. /65/ Az ismételt vizsgálatban szintén magasabbnak találták a normál populációs vizsgálatokban mértékhez képest a szerfogyasztás élet- és havi prevalencia értékeit, bár a magasabb arányok ellenére az adatok azt mutatták, hogy a táncos szórakozóhelyeket látogató fiatalok többsége nem rendszeres, intenzív droghasználó. Amint azt Demetrovicsék szintén megemlítik, a táncos szórakozóhelyekhez kapcsolódó rekreációs droghasználat hátterében jelentős kulturális, illetve szubkulturális meghatározók állnak /66, 67, 92/.

Ártalomcsökkentő, illetve prevenciósi szolgáltatások

A kutatások és a nemzetközi tapasztalat (lásd alább) azt jelzik, hogy a hagyományos értelemben vett szerfogyasztást megelőző tevékenység nem alkalmas a zenés-táncos szórakozóhelyeken jellemző szerfogyasztás kezelésére, illetve az adott helyszínen nem vagy nehezen megvalósítható. A Party Service és a hasonló tartalmú, esetleg más néven futó szolgáltatások (pl. Bulisegély) célzott prevenciósi, illetve leginkább ártalomcsökkentő munkát végeznek a zenés-táncos szórakozóhelyek terében egy olyan elérési pontot biztosítva ezzel, melyre a hagyományos prevenció eszközei, módszerei nem alkalmasak.

A Party Service szerveződésének alapjairól szóló cikkükben Rácz József és munkatársai /68/ ismertetik a tánc kultúra és a prevenció viszonyának történetét és drogpolitikai háttérét. Megemlítik, hogy a zenés-táncos rendezvényekhez társuló drogfogyasztás olyan kihívást jelentett a segítő szakmáknak, mellyel hagyományos módokon nem tudtak megbirkózni, hiszen ezek a fiatalok nem tartják magukat tradicionális értelemben vett „segítségre szorulóknak“, illetve a fogyasztott drogok is viszonylag ritkán vezetnek súlyos egészségügyi szövődményekhez. Ebben a térben a hagyományos megkeresés és segítség nehezen képzelhető el. Ezeket a fiatalokat az egészségügyi és szociális szolgáltatások sem érik el, és ők sem keresnek ilyen jellegű segítséget, hiszen nem érzik, hogy szükségük lenne rá, sem betegnek, sem „függőnek“ nem gondolják magukat.

Ismertetik a szerzők ezen kívül a Party Service konkrét szolgáltatásait az ártalomcsökkentés jegyében, mely jól demonstrálja az ebben a térben megvalósítható és egyben kívánatos szolgáltatások jellegét. Ilyenek például:

- felvilágosítás a drogok fajtáiról és hatásmechanizmusairól (beszélgetés, szóróanyagok),
- pszichológiai segítségnyújtás krízishelyzetben (pl. túlzott „pörgés“ és testi kimerülés, paranoid állapotok, szorongással járó hallucinációk, „bad trip“, különböző szorongásos és zavart állapotok, aluszékonyság),
- szükség esetén mentőhívás (pl. súlyos túladagolás gyanúja, epilepsziás roham, öngyilkossági kísérlet, egyéb pszichiátriai vagy orvosi problémák esetén),
- megismertetés a segítség lehetőségeivel (beszélgetés szociális problémákról, intézmények, hozzáférés),
- kezelőhelyek felé irányítás további segítségnyújtás céljából,
- jogi információnyújtás,
- pszichikailag vagy testileg „láthatóan rosszul levő“ fiatalok felkutatása a közönség soraiban és segítségnyújtás,
- a szerhasználat káros hatásait (felmelegedés, kiszáradás, vitaminhiány, kimerülés) csökkentő folyadék, ásványi só, cukor- és vitaminpótlás, keksz adás,
- biztonságos szex promótálása és elősegítése (óvszer adás),
- információgyűjtés az adott célcsoportról, drogfogyasztási szokásaikról (kérdőívek, interjúk stb.),
- újabb igényterületek feltárása,
- érintett szervezetek közötti együttműködés.

Az említett tevékenységek példák a lehetséges beavatkozásokra a Party Service szolgáltatásain keresztül, de az eltérő helyszínek természetesen más és más lehetőségeket és igényeket rejtenek magukban. Az említett szolgáltatások leginkább a parti térben ideálisak, illetve fesztiválokon némi módosítással (erről részletesebben alább). A klubokban például ellenállásba ütközhet a vízosztás kereskedelmi okokból, és a beszélgetés is nehézkes, ha nem lehetetlen a zaj miatt. Ezen a szintén előtérbe kerül az információátadás és maga a szórakozóhely „biztonságossá“ tétele. Ez a törekvés a szórakozóhelyek részéről nem igazán támogatott ez idáig. A szórakozóhelyek nagy részében nincsen semmilyen stratégia vagy kialakított rendszer az ártalomcsökkentésre, melynek kidolgozása az új Nemzeti Drogstratégiában megfogalmazott alapelvek értelmében is elvárt lenne (VII/1.3. Célkitűzések d, A szabadidő-eltöltés színterei). A Nemzeti Drogstratégiához kapcsolódó kiegészítő dokumentumban/, szakmai ajánlás formájában is megfogalmazásra kerültek konkrétumok a szükséges lépések irányára vonatkozóan.

Fontos itt említést tennünk az ún. Biztonságos Szórakozóhely Programról /93/, mely kezdeményezés jelentős előrelépést jelentett az elmúlt évtized elején a szórakozóhelyeken történő segítő munka fejlődésében, a biztonságos szórakozás körülményeinek megteremtésében, esetleges egészségügyi és szociális károk kiküszöbölésében. Bár a közzétett alapelvek érvényesítésének fontosságában minden

érintett szereplő egyetértett, és sikerült is bizonyos szórakozóhelyek tulajdonosait bevonni a programba, akik vállalták az előírások betartását, mégis nagy számban soha nem terjedt el a program Magyarországon, nem vált igazi mozgalommá, sőt egyre inkább sajnos elfelejtődött, miközben a program által megfogalmazott javaslatok a mai napig érvényesek. Sajnos az elvárások törvényi úton történő kikényszerítése nem volt lehetséges, így azok megmaradtak az ajánlások szintjén.

A Biztonságos Szórakozóhely Program

A különböző veszélyek és problémák felismerése következtében a táncos szórakozóhelyek üzemeltetői, együttműködésben az akkori Ifjúsági és Sport Minisztériummal, valamint az Országos Bűnmegelőzési Tanáccsal, olyan civil kezdeményezést indítottak el, amely a következőket tűzte ki célul:

- annak megvalósítása, hogy a táncos szórakozóhelyeken kikapcsolódni vágyó fiatalok biztonságos körülmények között tölthessék szabadidejüket, azaz a táncos szórakozóhelyeken történő illegális drogkereskedelem megakadályozása;
- olyan körülmények kialakítása, amelyek leginkább biztosítani képesek a fiatalok lehetőség szerint drogmentes, veszélyek nélküli szórakozását, valamint olyan intézkedések bevezetése, amelyek a droghasználat (és nem kereskedelem!) megjelenése esetén – a hely stigmatizálása és ennek következményeként a droghasználó fokozott veszélybe sodrása nélkül – képesek a legális (alkohol) vagy illegális droghasználatból eredő egészségügyi és pszichoszociális ártalmak kiküszöbölésére, minimalizálására.

Valamint, ennek érdekében

- megváltoztatni a táncos szórakozóhelyekről kialakított képet, azaz elfogadtatni a közvéleménnyel, valamint a hivatalos közigazgatási és rendőri szervekkel, hogy a táncos szórakozóhelyek integráns részét képezik a fiatalok rekreációs tevékenységének, illeszkednek az aktuális kulturális trendek által meghatározott szórakozási formák közé, és ezzel összhangban,
- a táncos szórakozóhelyek stigmatizálásának, negatív diszkriminációjának elkerülése és megszüntetése.

A fenti célkitűzések megvalósulása érdekében a programhoz csatlakozó diszkók/szórakozóhelyek üzemeltetői vállalnák, hogy a vezetésük alatt álló szórakozóhelyen az alábbi feltételeket megvalósítják:

- ingyenes, korlátlan mennyiségű ivóvíz elérhetővé tétele;
- a megfelelő szellőztetés biztosítása;
- a droghasználat veszélyeire vonatkozó szóróanyagok terjesztése;
- a legolcsóbb italként alkoholmentes üdítő elérhetővé tétele;
- a nyitvatartási idő alatt olyan képzett szakember jelenléte a szórakozóhelyen, aki felvilágosítást tud nyújtani a droghasználat következményeit illetően, és tanácsot tud adni a drogfogyasztás következtében fellépő egészségügyi és pszicho-szociális kockázatok elkerülésével kapcsolatosan, illetőleg
- egy elkülönített - csendes – helyiség (chill-out szoba), vagy helyiség rész biztosítása ezen szakember működéséhez;
- a nyitvatartási idő alatt elsősegély-nyújtásban képzett szakember jelenléte a szórakozóhelyen, aki szükség esetén további segítséget (mentőt) hív;
- a látogatók rendelkezésére áll egy hűvösebb, csendes, pihenésre alkalmas helyiség;
- a látogatók csomagját biztonsági szolgálat vizsgálja át;
- a szórakozóhelyre történő belépéskor a veszélyes tárgyak kiszűrése fém detektorral történik;

- a szórakozóhelyek üzemeltetői együttműködési megállapodás aláírására törekszenek a helyi önkormányzattal, a rendőrséggel, a területen illetékes egészségügyi szolgáltatóval és a droghasználat megelőzésének célját felvállaló civil szerveződésekkel.” /93/ (434. o.)

A célkitűzések megvalósítása érdekében a rendőrség, a helyi önkormányzat és egyéb hivatalos szervek együttműködésére is megfogalmazódtak javaslatok.

Átalakulások az utóbbi években

Az 1990-es években a döntően rekreációs jellegű szerfogyasztás elsődleges színtereivé az underground vagy mainstream elektronikus zenét játszó (eredeti elnevezéssel „rave”) partik váltak. Itt az esemény szerves részét képezi a drogfogyasztás, háttérbe szorítva az alkoholfogyasztást, ami csak kismértékben jellemző. Ezek a partik jelentették a Party Service és más hasonló jellegű ártalomcsökkentő szolgáltatások fő terepét. /63, 68/ Az évek során azonban a tapasztalat azt mutatja, hogy átalakulóban van a parti tér, és kikopnak lassan a kínálatból az azelőtt jellemző, nagyobb tömegeket megmozgató események, illetve jóval ritkábban kerülnek megrendezésre.

Emellett a partizó fiatalok is egyre kevésbé érhetők el a konkrét parti térben az intervenciók számára. Ráadásul az ártalomcsökkentő információk szintjén a tapasztalt partizók jól tájékozottak, értesüléseiket nem a helyszínen szerzik elsősorban, hanem már ezekkel felvértezve érkeznek. Ahogy a szerveződés is áttevődik a virtuális térbe, úgy az információs kampányok és a tájékozódás elsődleges színterévé is egyre inkább az online felületek válnak.

Az ártalomcsökkentés számára a klubok, diszkók világa egyre nehezebben megközelíthető területté vált, vagy néha teljesen megközelíthetetlen a tulajdonosok ellenállása következtében. Az ártalomcsökkentő szolgáltatások létjogosultsága azonban töretlen, hiszen maga a szerfogyasztás továbbra is jelen van az egyre növekvő alkoholfogyasztási tendencia mellett.

Külön említendők ezen a ponton a nyári fesztiválok, amik hagyományosan nagy tömegeket megmozgató, több napos események, jellemzően hirtelen nagy mennyiségű alkohol- és drogfogyasztási mintázatokkal. A fesztiválokon különösen indokolt az ártalomcsökkentő és célzott prevenciós szolgáltatások és információk megjelenése, hiszen ebben a térben a szerhasználat jelentősen eltérhet a személynél más helyzetekben jellemzőtől. A színtér (setting), így a körülmények is teljesen mások lehetnek az általános klub vagy parti térhez képest, amit a fogyasztó általában megszokott: például a napközbeni hőség, a több napos bulizás következményeként kialvatlanság stb., amihez hozzáadódik, hogy heterogénebb a közönség. Többféle új szer kerülhet a fogyasztó látókörébe, illetve a beszerzés forrása is új lehet. Specifikusan megfogalmazott ártalomcsökkentő üzenetekre lenne szükség erre a térre vonatkozóan, a megfelelő jelenléttel ötvözve. A vonatkozó üzenetek az ebben a helyzetben ajánlott vízfogyasztási mennyiségtől kezdve a füldegő ajánlott használatáig sok területet felölelhetnek. /69/

A fiatalok megszólítása – egyéb lehetőségek

A „setting alapú”, a rekreációs szerfogyasztás helyszínén megvalósuló intervención kívül fontos lenne más pontokon is elérni a fiatalokat, hiszen a konkrét helyszíni ártalomcsökkentő jelenlét csak egy állomás abban az „ívben”, amit egy fogyasztó végigjár egy partis hétvége alkalmával. A partira járás alapvetően a legtöbbször számára egy társasági alkalom kortársakkal, melyet általában egy tervezési szakasz előz meg: például a parti kiválasztása, információgyűjtés, jegyvásárlás, sok esetben annak eldöntése, hogy milyen szert fognak fogyasztani az adott estén. Ezt követi az aktuális napon a

„rámelegítés“, illetve a partira való eljutás, reggel pedig a hazajutás, illetve esetlegesen valamely afterpartin való részvétel és onnan a későbbiekben a hazajutás.

Ezen ív szinte minden pontján „beléphet” ártalomcsökkentő, ill. prevenciós információ, közvetlen vagy közvetett formában, hiszen egyaránt cél az általános tájékozottság megteremtése és a konkrét szolgáltatások biztosítása.

A tájékozódó szakaszban történik a szerveződés, hirdetések alapján, legyen az online vagy offline jellegű. Ezen a ponton információértékű lehet például a parti helyszíne, a szórakozóhely vagy alkalmi helyszín tulajdonságai. Amennyiben a szórakozóhelyekre vonatkozó irányelvek működnek, garanciát jelenthet egy-egy hellyel kapcsolatban, hogy biztosítva vannak a lentebb bővebben kifejtett alapszolgáltatások, például az elsősegélyre, a vízre és a biztonságra vonatkozó alapelvek. /70/ Az ilyen reklám sokat alakíthat egy hely reputációján, és feltételez bizonyos alapszínvonalat, azaz alapját képezheti a szolgáltatást igénybe vevők részéről egy tudatos választásnak, melyre az igény is megteremthető.

Szintén fontos felület az informálódás és szerveződés szakaszában az említett online jelenlét. Ártalomcsökkentő online kampányok létrehozása, illetve ezek marketingje valószínűleg egy olyan felületen éri el a célközönséget, amit valóban használnak. Alapvető példa lehet erre a facebook csoportok létrehozása.

A partira való eljutás (illetve bármely más útközben töltött idő) köztes térben szintén szerepe lehet a médiának, itt viszont talán a nagyobb egészség promóciós kampányoknak, plakátokkal, szóróanyagokkal, olyan mértékű média jelenléttel, ami látható a célközönség számára. (kellően nagyszabású vagy megfelelően lokalizált, azaz a megfelelő környéken, járművön, taxiban, éjjel-nappaliban stb. megjelenő üzenetek.) Példa lehet egy nagyobb országos kampányra a Nagy-Britanniában jelenleg is folyó „Know your limits” mértékletes alkoholfogyasztásra felszólító NHS kampány /70/, melynek óriásplakátjai és reklámfelületei a buszmegállóktól kezdve a repterekig sok helyen láthatók, vagy a szintén brit nagyszabású FRANK /71/ kampányok, melyek a kannabisz fogyasztás lehetséges veszélyeire hívják fel a figyelmet. A nagyobb kampányok mellett ugyanakkor kisebb közösségeket megcélzó, undergroundabb rétegeket megmozgató kommunikációs formák is kiaknázhatóak lennének matricázással, specifikus felületek használatával.

A partiról való hazatérés egy gyakran mellőzött terület, sokszor bizonyos helyszínekről nem is megoldott az egész éjszaka folyamán. Egy elfáradt és szervezetét „kipörgetett” partizó számára szintén egészségügyi kérdés, hogy hogyan jut haza, illetve hogyan tudja levezetni az estét és elaludni. Ezen a ponton egyrészt szintén fontosak a jól közvetített, pontos információk (pl. az altatóhasználat veszélyei szerhasználattal kombinálva, az étkezés, nyomelemek pótlása stb.), másrészt fontos a megoldott közlekedés a hazajutáshoz a személy és a környezet jólléte szempontjából, amellyel kapcsolatban hazai viszonylatban a fentebb már több ízben említett szakmai ajánlás tesz javaslatokat. A biztonságos hazajutás megszervezése összetett szervezést igényel még a szórakozóhelyek és a helyi önkormányzatok támogatásával is. Londonban egészen új kezdeményezésként vezették be, hogy bizonyos partinegyedekből az éjszaka folyamán fix árú taxisszolgáltatást igénybe véve lehet hazajutni (ottani viszonylatban inkább alacsony árakon, engedéllyel rendelkező taxikkal). /72/ Egy ilyen kezdeményezés egyrészt biztosítja a biztonságos hazajutást a személyek számára, megvédve őket az utcai incidensektől, nehogy annak részeseivé vagy áldozataivá váljanak, mely ez által csökkenti a bűnözést is az adott területen. Így az ott lakók is elégedettebbek, mivel kevesebb a zaj, ami végső soron a szórakozóhelyek közös érdeke is.

II.3.1.2. Jelenleg működő hazai programok

A hazai programokról két forrásból rendelkezünk részletes információkkal. Egyrészt a Healthy Nightlife Toolbox program keretében (lásd a programot részletesen később), a kézikönyv értékelése során került sor a zenés-táncos szórakozóhelyeken programokat megvalósító szervezetek programjainak bemutatására (ezeket az 5. sz. táblázat tartalmazza) /73/, emellett pedig a Drog Fókuszpont végez minden évben adatgyűjtést a rekreációs szintén ártalomcsökkentő tevékenységet folytató programokról (a 2009-ben futott programokat a 6. sz. táblázat tartalmazza). A két táblázat között természetesen van átfedés, a régebb óta, folyamatosan működő programok mindkét táblázatban megjelennek.

Programok 2008-ban

Magyarországon 2008-ban 8 városban/kistérségben 6 szervezet végzett aktív ártalomcsökkentő, illetve prevenciós tevékenységet a rekreációs szintén: a Kékpont Party Service, a Lelkierő Egyesület, a Tükör Drogambulancia, az INDIT Bulisegély, illetve a Mi-Értünk Egyesület Békéscsabán és a Mi-Értünk Egyesület Orosházán.

A Kékpont Party Service Kék Pont (Budapest) programja 1998 óta van jelen az elektronikus zenei szcénában. Elsődleges cél a biztonságos szórakozás és biztonságos táncolás megteremtése a partilátogató fiatalok számára a szerhasználatból fakadó szociális és egészségügyi ártalmak minimálisra csökkentésével. A szolgáltatások közé tartozik az ásványvíz, szőlőcukor, szórólapok, vitaminok és ásványi anyagok, illetve óvszer osztása, a pihenési lehetőség (chill-out) megteremtése, lelki segítségnyújtás, szükség esetén kezelőhelyek felé való továbbirányítás. Az önkéntesek maguk is az elektronikus zenei szcéna aktív résztvevői. A szolgáltatás jelenleg nem rendszeres, csak kiemelt rendezvényeken van jelen.

A Lelkierő Egyesület (Debrecen) az észak-alföldi régióban nyújt szolgáltatásokat. A „Mozgó-társ” szolgáltatás keretében 2004 óta szórakozóhelyeken és nyári fesztiválokon biztosítanak pihenési lehetőséget a szakképzett munkatársak, illetve képzett önkéntesek. Szolgáltatásaik: beszélgetés, kérdőívek kitöltése, tájékoztató kiadványok, információ nyújtása a városban fellelhető segítő szolgáltatásokról, vitaminok, ásványvíz, óvszer és gyümölcs osztása.

Az INDIT Közalapítvány által működtetett Kaposvári Tükör Drogambulancia 2000 óta működteti alkalmi jelleggel Bulisegély szolgáltatását a helyi szórakozóhelyeken. Céljuk a biztonságosabb droghasználat és táncolás, illetve biztonságosabb szexuális viselkedés elősegítése személyes tanácsadás, illetve ártalomcsökkentő eszközök révén.

Az INDIT Közalapítvány (Pécs) Bulisegély Szolgálata 2000 óta működik. Céljuk a legitim és illegitim drogokkal kapcsolatos informálás, szükség esetén a megfelelő intézménybe irányítás, valamint a droghasználat során fellépő akut lelki és fizikai tünetek, problémák kezelése (szükség esetén vitaminok, ásványvíz, szőlőcukor adása). Az intervenció Pécssett változó rendszerességgel működik.

A Békéscsabai Mi-Értünk Egyesület Bulisegély programja 2008-ban indult, és négy szórakozóhelyen kétheti rendszerességgel vannak jelen a segítők. Vitamint, ásványvizet és óvszert osztanak, személyesen, illetve szóróanyagok segítségével felvilágosítást nyújtanak, továbbá szükség esetén komplexebb ellátás felé irányítják a fiatalokat.

A Mi-Értünk Alapítvány Bulisegély programja Orosházán 2008 óta működik. Az információátadás mellett szükség esetén óvszert, ásványvizet, pezsgőtablettát, szőlőcukrot biztosítanak. A Bulisegély munkatársai a városban két éjszaki helyszínen dolgoznak. Az Orosházán is elindított program sajátossága, hogy a munkát nem a „klasszikus” bulisegély során végzett tevékenységekkel kezdte (ártalomcsökkentő szerek nem kerültek kiosztásra), hanem a helyi Evangélikus Általános Iskola és Gimnázium Diáklubjában, kötetlen programként. A gimnazistákkal való kapcsolatfelvétel után, a szélesebb kör elérése érdekében, az Orosházán üzemelő legnagyobb sörözőben is megkezdődött a szolgáltatás biztosítása.

Az Egerben és az egri kistérségben tevékenykedő Agria Party Service 2008 júliusától kezdve az intézményi háttér és az anyagi/szakmai támogatottság megszűnése miatt „alvó programmá” alakult.

Emellett Szombathelyen is voltak próbálkozások e területen.

2008-ban a szervezetek összesen 393 eseményen vettek részt, ahol több mint 9400 fiatallal kerültek kapcsolatba. A kapcsolatteremtés és beszélgetések mellett a szervezetek munkatársai tájékoztató anyagokat, szórólapokat, valamint egyéb, a drogfogyasztás ártalmait csökkentő italokat, ételeket osztottak a szórakozó fiataloknak. A szolgáltatók a következőkkel segítették a fiatalok biztonságosabb szórakozását: ásványvíz (több mint 30.000 liter), óvszer (18496 db), szórólapok (23416 db), szőlőcukor, keksz, vitaminok, gyümölcs. /74/

Programok 2009-ben

2009-ben is 8 városban/kistérségben működött a rekreációs szintén ártalomcsökkentő/prevenációs tevékenységet nyújtó szolgáltatás²⁵. Változás az elmúlt évhez képest, hogy Budapesten és Egerben megszűnt az ilyen jellegű szolgáltatás. Projekt jelleggel viszont közel egy éven át (2008. október – 2009. június) működött party service szolgáltatás Mosonmagyaróváron, és 2007 óta működik bulisegély Nyíregyházán is.

2009-ben a szervezetek összesen 441 eseményen vettek részt, ahol több mint 11.300 fiatallal kerültek kapcsolatba. A kapcsolatteremtés és beszélgetések mellett a szervezetek munkatársai tájékoztató anyagokat, szórólapokat, drogtatókat, valamint egyéb, a drogfogyasztás ártalmait csökkentő italokat, ételeket osztottak a szórakozó fiataloknak. A szolgáltatók a következőkkel segítették a fiatalok biztonságosabb szórakozását: ásványvíz (több mint 1400 liter), óvszer (5564 db), szórólapok (8100 db), szőlőcukor, keksz, vitaminok, gyümölcs.

Fontos információ, hogy csökkenés mutatkozik a szervezett bulikon való részvételben, ugyanakkor gyakoribb a szervezetek fesztiválokon való megjelenése.

---

²⁵ 8 szervezet töltötte ki a 2009-es tevékenységéről a Drog Fókuszpont kérdőívét

II.3.1.3. Nemzetközi kitekintés – külföldi programok

Nemzetközi szinten számos példa létezik a zenés-táncos színtereket megcélzó prevenciós programokra. Az előző fejezethez hasonlóan itt részletesen is bemutatunk néhányat, melyek témánk szempontjából a leginkább relevánsak, innovatívak, és meghatározóak a terület fejlődése szempontjából.

Az EMCDDA 10. Monográfiája /75/ két típusra osztja az e területen alkalmazott intervenciókat:

1. egyéni, illetve csoportfókuszú intervenciók és
2. „setting-alapú” megközelítések (ide sorolják az éjszakai klubokban vagy intézményekben megvalósuló, a szerhasználat környezeti aspektusait is figyelembe vevő intervenciókat).

Nagy-Britanniában 1993-ban indították útjára a Safer Dancing kampányt Manchester-ben a Lifeline nevű ártalomcsökkentő szervezet és a helyi városvezetés (Manchester City Council) közös szervezésében /76/. A klubokban monitorozni kezdték a hőmérsékletet, a levegőminőséget, valamint hogy mennyire állnak rendelkezésre a chill out területek, illetve a víz és ártalomcsökkentő információk. A szórakozókat a különböző szolgáltatók már azelőtt is figyelmeztették a folyadékfogyasztás fontosságára, a túlmelegedés veszélyére, illetve tanácsolták a nem túl testhezálló öltözet viselését, ezen kívül azonban „magukra hagyták őket” az ártalmak csökkentésében. Az 1993-as Safer Dancing kampány volt az egyik első alkalom, amikor a helyi hatóságok is felvállalták az ártalomcsökkentést Nagy-Britanniában, és immáron az ártalomcsökkentő szervezetekkel karöltve cselekedtek, szabályozva a klubokat is. /77/

1996-ban a The London Drug Policy Forum adott ki irányelveket a londoni éjszakai klub- és partiélet (rave) ártalomcsökkentésével kapcsolatosan, segítve ezzel egy londoni kampány megszületését. 1997-ben kezdődött a London Dance Safety kampány, mely a táncos szórakozóhelyeken való szerfogyasztás ártalmainak csökkentése érdekében egy többszintű megközelítést alkalmazott. A szórakozóhelyeken történő ártalomcsökkentő, megkereső munka a beavatkozás egyik szintjét jelentette. Emellett poszterkampányt szerveztek a londoni tömegközlekedési járműveken, továbbá információs könyvecskét adtak ki, mely a szórakozóhelyeken fogyasztott drogokkal kapcsolatos információkat, egészségi és biztonsági tanácsokat tartalmazott. Speciális tartalmú tréningeket szerveztek a klubtulajdonosoknak, a biztonsági embereknek, a klub alkalmazottainak, a helyszínen megkereső tevékenységet folytató szolgáltatóknak, illetve a mentősöknek. Kampány telefonvonalat üzemeltettek, melyen információt lehetett kapni a kampányról, a vonatkozó eseményekről, és információs könyvecskét lehetett rendelni. A kampány tényszerű, nem moralizáló üzeneteket közvetített, és különösen sikeresnek értékelték a poszterkampány figyelemfelhívó hatását. /78/

Ebben az időszakban az Egyesült Királyságban állami szinten is elfogadtak az ártalmak minimalizására irányuló javaslatokat, így a brit Home Office (kb Belügyminisztérium) és a Scottish Office is. Azóta mind emberjogi, mind üzleti szempontból a klubbtulajdonosok, partyszervezők és szolgáltatók közös érdeke ezen irányelvek betartása. A Home Office 2008-ban megjelentetett egy best practice guidance-t is (Safer Nightlife. Best practice for those concerned about drug use and the night-time economy) /79/, mely összesíti az eddigi tapasztalatokat, és kijelöli a további fejlődés útját. Az érintett felek együttműködésére alapoz, és részletesen kijelöli a szórakozóhely tulajdonosoknak/üzemeltetőinek, a helyi hatóságnak, a rendőrségnek, a tűzoltóknak, a mentőknek és a droggal és alkohollal foglalkozó szolgáltató szervezeteknek a feladatait és felelősségét az egyes területeken. A taglalt problématerületek:

- Zenés-táncos szórakozóhelyek jellemzői, a szcénában különböző szinteken lezajlott átalakulások az utóbbi években.
- A biztonságos fizikai környezet megteremtése: túlszűfoltosság megakadályozása, légkondicionálás és szellőztetés, az ivóvíz elérhetősége, chill-out területek, ingyenes ruhatár, bejáratnál figyelmeztetés lézer, illetve stroboszkóp használatáról, valamint egyéb általános biztonsági előírások. Ezen elvek betartásának biztosítása és monitorozása.
- A színhelyeken való drogárusítás megállítása. Törvénykezés, belépéskor átkutatás, általános éberség, CCTV, mosdók felügyelete stb.
- A szerfogyasztással járó ártalmak csökkentése. Információ és megkereső tevékenységek működésének irányelvei, drog-edukáció, a szerhasználat jellemzői, mentő hívásának protokollja, biztonságos hazajutás.
- A szexuális egészség promóciója. Nem kívánt terhesség és szexuális úton terjedő betegségek, szexuális információ, droghatás indukálta szexuális támadások megelőzése.
- Zenés-táncos helyekre vonatkozó drogpolitika fejlesztése, javaslatok.

Az említett manchesteri és londoni programokon kívül az állami szintű ajánlással párhuzamosan számos egyéb kampány valósult meg, és van folyamatban Nagy-Britanniában. Egy 2000-es program Blackpoolban /94/ szintén az ismertetett alapelvek mentén valósult meg a helyi klubokban és pubokban helyi kortárssegítők megkereső munkájával, akik önkéntesként dolgoztak. Cserébe ingyenes komplex tréninget kaptak a területen. Szórányanyagokat is terjesztettek, és a kortárssegítők mellett a klub alkalmazottaknak is nyújtottak tréninget.

A Chill Out Sound Support egy 1997 óta folyamatosan működő szolgáltatás Nottingham-ben /95/, mely egy példa az NHS (Nemzeti Egészségügyi Szolgálat) által fenntartott szolgáltatásokra. Itt ártalomcsökkentő információkat adnak át, a szolgáltató (ez egy PCT, Primary Care Trust) intézményben kognitív terápia és motivációs interjúk, illetve holisztikus terápiák zajlanak. A biztonságos szexről és fogamzásgátlásról tanácsadást, tréningeket szerveznek, illetve szükség esetén tovább irányítanak más szolgáltatókhoz. Emellett folytatják a megkereső tevékenységet is az éjszakai szórakozóhelyeken.

Példák még programokra egyéb európai országokból a Partywise (Brüsszel) és a STAD (Stockholm). /96, 97/ Mindkét program ugyanazokon az alapelveken nyugszik, mint a brit programok. Kiemelendő azonban, hogy mindkét esetben nagy hangsúly van a klub-tulajdonosokkal és promóterekkel történő kommunikáción. Tréningeket szerveznek nekik, illetve közösen alakítják ki az alapelveket is, párbeszéd zajlik a szolgáltatók és a tulajdonosok között. Ezen kívül megemlítenéd az erős média támogatottság, a médiában való megjelenés, poszterek, rádió, televízió, újságok és az online felületek használata.

Német nyelvterületen is találunk több példát ezekre a programokra. A Safer Clubbing Egyesület /80/ egy olyan svájci egyesület, amit 2004-ben, Zürichben alapítottak, és a klub-szcénában tevékenykedik. Az éjszakai klubokkal partnerségben dolgoznak a prevenciós szakemberek, a mentősök, és az AIDS megelőzésben dolgozó segítők. A prevenció tekintetében sokat segíthetnek a klub-tulajdonosok abban, hogy megfigyeljék az egyébként nehezen elérhető 17-25 éves korosztályt, felfigyeljenek a problémás droghasználatra, és megfigyeljék ezen droghasználat trendjeit. A partizók pedig biztosak lehetnek abban, hogy a vendégek érdekei állnak előtérben. Jól szervezett, felelősségteljes klubokban kellemes hangulatú chill-out részeket találnak, ahol ihatnak vizet, kaphatnak óvszert és fűdugót, valamint információkat találhatnak a HIV fertőzés megelőzésről, és az anyaghasználatról. E mellett felkészült szakemberekkel is találkozhatnak. Céljuk, hogy legyenek a klub-szcénában olyan minőségbiztosítással rendelkező klubok, ahova a vendégek szívesen térnek be. Évente kampányokat is rendeznek, mindig egy aktuális témában, valamint tervezik, hogy képzéseket indítanak.

A biel-i Contact Netz /81/ Streetwork Biel programja is több lehetőséget kínál:

- www.outgoing.ch – az éjszakai élet Internetes felülete – Online tanácsadás és információk (most már átvezet egy másikoldalra: az új projektjükre, a Rave it safe-re /82/, akik rendelkeznek a party-k helyszínén partydrogokkal kapcsolatos információs pulttal, mobil laboratóriummal (kisebb szórakozóhelyeken és nagy, szabadtéri party-kon is). Foglalkoznak ezen kívül komplett chill-out részek kialakításával, online tanácsadással, és adott esetben tovább közvetítik az őket megkeresőket szakértőkhöz. Ezen kívül tanfolyamokat szerveznek partydrog témakörében maguknak a partizó fiataloknak, a szórakozóhely-tulajdonosoknak, segítő szervezeteknek, szakembereknek. (Az oldal alapján nem derült ki, hogy az „outgoing” és a „raveitsafe” mekkora átfedésben van egymással.)
- „Drugchecking” – mobil laboratórium a nagyobb partykon, ahol a résztvevők anonim módon, kb. 20 perc alatt teszteltethetik a bevenni kívánt anyagot. A helyszínen kaphatnak további információkat és szükség esetén tanácsokat is.
- Nightcare – a party-éjszakai élet érdeklődői számára lehetőséget nyújtanak egy alaptudás megszerzésére, ami az éjszakai életet, partyszcenát illeti (elsősorban egészségügyi oktatás – elsősegély, horrotrip esetén mit kell tenni stb.)
- AwareDanceCulture /83/ - infok partydrogokról, fogyasztás körülményeiről, veszélyekről stb.
- Safer clubbing – ld. fent.

A <http://www.saferparty.ch/> oldalon amellet, hogy bemutatják az érdeklődőknek a biztonságos anyaghasználatot, online tanácsadás is zajlik.

A németországi keresések kapcsán elsősorban olyan programokat találtunk, amelyek a bűnmegelőzéshez kötődnek, azaz elsősorban arra irányulnak, hogy a szórakozóhely-tulajdonosokat, illetve a nem-partizó lakosságot „védjék meg” a szórakozó fiataloktól. Az ártalomcsökkentő szemlélettel kereséseink során kevésbé talákoztunk. Itt elsősorban a kínálatcsökkentés, felvilágosítás a cél.

Hessen /84/ tartományban 2004 októberében kezdődött kampány a szórakozás biztonságosabbá tételére, miután sok probléma merült fel a fiatalok (elsősorban) alkoholfogyasztását tekintve a szórakozóhelyeken és környékükön (16 év alattiaknak is eladásra került alkohol, 18 év alattiak is fogyasztottak alkopop-ot, néha nagy mennyiségben, gyerekek is jelen voltak a szórakozóhelyeken, kíséret nélkül stb.). A kampány célja a felvilágosítás, a felelősségérzet növelése volt a klubtulajdonosok részéről, az égetett szeszes italok kínálatának csökkentése a szórakozóhelyeken, a különböző erőszakos cselekedetek számának csökkentése a discok környékén. A célcsoport: a szórakozóhely-tulajdonosok, biztonsági emberek, akik a szórakozóhelyeken dolgoznak, városi és megyei alkalmazottak, akik a különböző szórakozóhelyek engedélyeivel foglalkoznak, valamint önkormányzati alkalmazottak.

A Karlsruhe-i biztonságos szórakozóhely-program és akció /85/ is elsősorban egy rendőrségi akció, amely arra irányul, hogy az éjszakai élet nyugalma megőrizze. 2004 óta működik.

A Nightwatch – Stuttgart-i biztonságos szórakozóhely-projekt /86/ egy 2009 óta működő prevenciós program, aminek elsődleges célja az egységes házirendek kialakítása és megtartása Stuttgartban. Kötelezik az abban résztvevő szórakozóhelyeket, hogy tartsák távol vendégeiket a hely kiszolgáló-résztől, és akadályozzák meg az erőszakos cselekedeteket határozott fellépéssel.

Érdekes, de már ausztrál példa, hogy a Queensland-i rendőrség biztonságos party oldala /87/ egy sor ajánlást nyújt ahhoz, hogy valaki hogyan legyen egy biztonságos party szervezője, egy biztonságos party résztvevője, illetve hogyan viselkedjen szülőként, ha a gyerekeit biztonságban szeretné tudni. Ha valaki bulit, partyt szeretne rendezni, az regisztrálhatja is a buliját a rendőrségen. Az ajánlások elsősorban igen gyakorlatiasak (mit igyon a résztvevő, hova írja ki a fontos telefonszámokat mint rendőrség, mentők, tűzoltók elérhetőségei, és kikkel tartózkodjon együtt a bulin).

Egy másik ausztrál projekt, a Canberra-i party safe projekt /88/ egyrészt rendelkezik egy „party safe” busszal, ami a város különböző pontjain megáll bizonyos időpontokban. A projekt egyik célja, hogy csökkentse a rizikómagatartást az alkohollal való visszaélés területén, úgy mint nagyívás, nem biztonságos szexuális kapcsolat létesítése, erőszakos cselekedetek, vezetés alkohol fogyasztása mellett. A következő szolgáltatásokat nyújtják: hogyan tegyünk biztonságossá egy partyt, biztonságos szex csomag, víz, elsősegély kurzus stb.

A nemzetközi programok 7. sz. Mellékletben található táblázatos összesítésben.

A Healthy Nightlife Toolbox projekt

Az értékelt programok legnagyobb áttekintését a „Healthy Nightlife Toolbox,” (HNT) projekt /89/ végezte el, mely egy nemzetközi kezdeményezés, melynek célja az alkohol- és kábítószer-fogyasztás ártalmának csökkentése a fiatalok körében. A projekt központi eleme egy honlap, mely különböző formában nyújt információkat az érintetteknek (helyi és országos döntéshozók, prevenciós szakemberek): három adatbázist tartalmaz, melyek az értékelt, bizonyítottan hatékony beavatkozásokat; a szakirodalmi forrásokat és a területen dolgozó szakemberek elérhetőségeit tartalmazzák. A honlap további fontos eleme egy Kézikönyv (Healthy Nightlife Handbook), mely az Európai Unió támogatásával, a holland Trimbos Intézet és négy további tagállam (Egyesült Királyság, Belgium, Magyarország és Spanyolország) intézeteinek együttműködésében került kidolgozásra. A kézikönyv elsődleges célcsoportja az EU határain belüli helyi, regionális és nemzeti döntéshozók és prevenciós szakemberek, akik az éjszakai rekreációs színtér egészségesebbé és biztonságosabbá tételét célzó programokon dolgoznak.

A kézikönyv négy fő területet ölel fel:

- A rekreációs színtéren jelenlévő alkohol- és droghasználattal kapcsolatos háttér információk és a használatból fakadó főbb egészségügyi és biztonsági kockázatok;
- E problémák megragadásának egy integratív megközelítését képviselő javaslatok és eszközök ezek gyakorlati megoldásához;
- A különböző típusú intervenciók áttekintése és adatok ezek hatékonyságáról;
- Linkek biztosítása a szakirodalmi, intervenciós és kontaktszemélyeket tartalmazó adatbázisokhoz.

A kézikönyv átfogó összefoglalót tartalmaz továbbá az éjszakai rekreációs színtéren végzett prevenció különböző irányelveiről is.

A projekt honlapja²⁶ számos egyéb információ mellett tartalmazza a már értékelt, szórakozóhelyekhez kapcsolódó rekreációs programok színvonalas gyűjteményét, és így tulajdonképpen egy nemzetközi szintű, teljes áttekintést nyújt a legjobb gyakorlatokról. Jelenleg 46 ilyen intervenciót tartanak számon, amelynek részleteit (rövid összefoglalását, háttérét, célját, jellemzőit, célcsoportját, eszközeit, értékelését stb.) is megtudhatja az oldalra látogató. Mivel a honlap valóban igen részletes információkkal szolgál, ehelyett nem mutatjuk be a HNT adatbázisában szereplő programokat külön.²⁷

A projekt keretében sor került a Kézikönyv és az adatbázis gyakorlati alkalmazásának monitorozására és értékelésére. /73/ A vizsgálatban nyolc magyarországi és egy olasz szervezet képviselői vettek részt. A folyamatértékelés keretében a Kézikönyvről alkotott véleményeket és fejlesztési javaslatokat mérték

²⁶ (www.hnt-info.eu)

²⁷ A fentebb vázolt programok, valamint a 7. sz. mellékletben összesített további programok egy kivételével olyanok, melyek a HNT gyűjtésében nem szerepelnek.

fel, míg az eredményértékelés során a kialakított projekttervek kerültek értékelésre független szakemberek segítségével.

A program tervezés Kézikönyvben javasolt menetével összhangban a vizsgálat a következő szakaszokból épült fel:

1. A Kézikönyv elolvasása és teoretikus értékelése.
2. Problémafelmérés: az alkohol és a kábítószeresek által az éjszakai élet színterein okozott problémák felmérése az adott városban, illetve ezek okainak azonosítása, amennyiben ez lehetséges.
3. Hálózatépítés: a lehetséges kapcsolati partnerek, valamint érdekeik és lehetséges felelősségkörük feltérképezése.
4. Intervenciók kiválasztása (és amennyiben szükséges, ezek kifejlesztése).
5. Projektterv elkészítése.

A vizsgálat eredményei szerint a szolgáltatók a kézikönyvet a vizsgált szempontok mentén (Kezelhetőség/Átláthatóság, Adaptabilitás, Egyértelműség/ Világosság és a Gyakorlati hasznosság/ Praktikusság) jól felépített, átlátható, gyakorlatias és könnyen alkalmazható eszköznek találták. A szolgáltatók ugyanakkor arra hívták fel a figyelmet, hogy érdemes lenne nagyobb teret szentelni a kulturális különbségeknek, valamint a kommunikáció témakörének. Az eredményértékelés tapasztalatai szerint a Kézikönyv meggyorsította, és megkönnyítette a projektterv elkészítésének munkafolyamatát, illetve pozitívan befolyásolta annak eredményét, a segítségével készült projekttervek rendezettebbé és logikusabbá váltak.

II.3.2. Szabályozó anyagok a területen

II.3.2.1. Hazai szabályozó anyagok

Specifikusan a zenés-táncos szórakozásra vonatkozó szabályozásról Magyarországon nemigen lehet beszélni. Hiányzik mind a példákban említett szórakozóhelyekre vonatkozó ártalomcsökkentő szabályozás, valamint hiányoznak a szolgáltatókra vonatkozó specifikus követelmények is. Ettől függetlenül léteznek útmutatások, mind a szórakozóhelyek, mind a szakmai szolgáltatók felé, ezek azonban sajnos kevésbé ismertek a célcsoportok körében.

A fentebb vázolt Biztonságos Szórakozóhely Program által megfogalmazott ajánlás a szórakozóhely tulajdonosok felé fogalmazott meg elvárásokat, amelyek azonban a gyakorlatban sajnos kevésbé érvényesültek, a program valójában sikertelen volt. Már évekkel ezelőtt is jellemző volt az ellenállás és az érzéketlenség az üzemeltetők köréről. Néhány elkötelezett, a humánus szempontokra érzékeny vállalkozó hajlandó volt a programba bekapcsolódni, megalakult a Biztonságos Szórakozóhelyek Egyesülete is, azonban igazi áttörést nem sikerült a területen elérni. A szórakozóhelyen dolgozók és a helyek tulajdonosai és üzemeltetői egyértelműen hátrítják a drogproblémát, arról számolnak be, hogy nem érzékelnek droghasználatot a szórakozóhelyeken. A tulajdonosok és üzemeltetők tartanak a hely stigmatizálódásától és a lehetséges rendőri beavatkozásoktól abban az esetben, amennyiben felvállalnák a drogproblémát, és a helyen ártalomcsökkentő szolgáltatásokat biztosítanának. Mindezek mellett úgy tűnik, nem látják érdeküknek ezen szolgáltatások biztosítását, mivel például az ingyen ivóvíz, keksz, szőlőcukor osztása csökkentené anyagi bevételüket. /92/.

Ezen felül a szociális terület munkáját segítő szakmai ajánlás emelendő ki, mely foglalkozik a partiszervíz területével is, mely a szakmai szolgáltatók számára ad szakmai útmutatást:

A partiszervízzel foglalkozó rész az alábbiakat fogalmazza meg a dokumentumban:

„A partiszervíz olyan segítő tevékenység, amelynek célja a biztonságos szórakozás és a biztonságos táncolás elősegítése az elektronikus zenei partikon. A partiszervíz szolgáltatásai a szermentes, a szereket kipróbáló, alkalmi és rekreációs használó egyéneket és csoportokat egyaránt célozzák. A szolgáltatások elsősorban a droghasználatból adódó fizikai és pszicho-szociális ártalmak csökkentésére irányulnak.

A partiszervíz legfőbb szolgáltatásai:

- biztonságos szórakozás szemléletmódjának átadása,
- pihenési lehetőség biztosítása,
- a célcsoport szükségletei szerinti, a droghasználat ártalmait csökkentő információk megadása, eljuttatása az érintettekhez,
- a célcsoport ellátása a droghasználat ártalmait csökkentő információs anyagokkal, egyéb ártalomcsökkentő eszközökkel (pl.: ásványvíz, vitamin, óvszer, szőlőcukor, keksz),
- a célcsoport tagjainak informálása, tájékoztatása a problémáikkal foglalkozó egészségügyi, szociális intézmények szolgáltatásairól, a szolgáltatások elérhetőségeiről, igénybevételének lehetőségeiről,
- szükség szerint az intézményi szolgáltatások elérésének elősegítése,
- krízisintervenció, elsősegélynyújtás (ez utóbbihoz célszerű akkreditált tanfolyami képesítéssel rendelkezni vagy a szolgálaton belül – 1 mentőorvossal – évenként belső képzést szervezni).

A partiszervíz színterei: elektronikus zenei rendezvények, partik.

A partiszervíz személyi feltételei:

A partiszervíz tevékenység ellátásához egy időben minimum 4 fő szükséges. A célcsoport nagyságától és az elvégzendő feladatok mennyiségétől függően természetesen több munkatárs is alkalmazható. (Egy időben, egy szűkebb helyszínen legalább 2 munkatárs tartózkodjon, akik szükség esetén segíteni tudnak egymásnak.) A tevékenységet folytató szolgálatnál legalább 1 főnél szükséges a felsőfokú szociális alapvégzettség, aki ellátja a megkereső tevékenység koordinációs feladatait. A többi munkatársnál a munkakör betöltéséhez speciális iskolai végzettség nem kötelező, de az intézmény feléjük irányuló elvárásainak meg kell tudni felelni. A megkereső tevékenység bizonyos feladatainak ellátására önkéntes munkatársak – akár a célcsoport tagjai – is bevonhatók, az alkalmazásban álló munkatársak felügyelete és kontrollja mellett. Fontos, hogy munkatársak szükség esetén igazolni tudják, hogy egy intézményt képviselnek.

A tevékenység tárgyi feltételei:

- Bázis/intézmény és annak infrastruktúrája, amely a tevékenység koordinációs háttérét biztosítja (helyiség, telefon, számítógép, irodai eszközök),
- mobiltelefon biztosítása a tevékenységet folytató munkatársak számára, legalább akkor, amikor az ellátási területen a munkájukat végzik,
- igény szerint a tevékenység helyszínének megközelítését, a szükséges eszközök szállítását szolgáló gépjármű.” /98/ (9-10. oldal)

Amint azt már fentebb említettük, a Nemzeti Drogstratégiában megfogalmazott alapelvek értelmében is elvárt lenne (VII/1.3. Célkitűzések d, A szabadidő-eltöltés szinterei) bizonyos lépések megtétele. A stratégia ebben a pontban a szórakozóhelyeken a biztonságos szórakozás feltételeinek megteremtését javasolja és a feltételrendszer megvalósulásának ellenőrzését, illetve beszél a szórakozóhelyekre eljutás, illetve az onnan hazajutás lehetőségeinek megteremtéséről és támogatásáról.

A stratégia által említett biztonságos szórakozás feltételeinek megteremtésére jó példa lehet a britek állami szintű ajánlása, a fentebb ismertetett Safer Nightlife home office kiadvány /79/, ami jól tükrözi, hogy a beavatkozás és szabályozás különböző területeken és szinteken kívánatos.

II.3.2.2. Nemzetközi szabályozó anyagok

Az európai kutatások sorra alátámasztják, hogy a zenés-táncos szórakozóhelyeket látogatók körében az átlag népességnél magasabb a szerfogyasztás prevalenciája. /90/ Európai szinten az intervenciók széles köre hivatott megváltoztatni a rekreációs szintek fizikai, szociális és kulturális normáit, ezzel próbálva befolyásolni a fiatalok rekreációs szerhasználatát, elsősorban éjszakai szórakozóhelyeken és fesztiválokon.

Rácz és Demetrovics /100/ jelzik egyik írásukban, hogy „már korán megfogalmazódtak a „biztonságosabb táncolás szabályozásának alapelvei” (idézik Newcombtól, 1992). (294. o.)

Ezek az alapelvek a következők:

1. „Részletes irányelvek kidolgozása a rave-partik szabályozására; a kidolgozásban az összes szoba jöhető intézmény és szervezet részt vesz (rendőrség, tűzoltóság, mentők; valamint szervezők, klubüzemeltetők, közösségi csoportok).
2. Az engedélyezési eljárás során arra kötelezik a szervezőket, hogy működjenek együtt a rendőrséggel és a helyi hatóságokkal a problémák megelőzése, illetve csökkentése érdekében.
3. A biztonsági személyek szabályozása: regisztrációjuk, tréningjük, monitorozásuk. Ezekben a lépésekben a rendőrség meghatározó szerepet játszik.
4. A rendőrségi erőforrásokat a leginkább költséghatékony formában kell felhasználni, azaz a rendőrség a drogterjesztő bandákra koncentráljon.
5. A „tánc-drogok” káros hatásait jelentősen csökkenteni lehet megfelelően tervezett egészségügyi intervenciókkal.” (294. oldal)

Rácz és Demetrovics /100/ szintén idézik a londoni drogpolitikai fórum állásfoglalását Griffiths és munkatársaitól (1997), mely „a biztonságos táncolás feltételeiről hasonló alapelemekből építkezett:

- Biztonság: a lehető legteljesebb mértékben biztosítani, hogy a táncos eseményen a drogok ne legyenek hozzáférhetők.
- Környezeti tényezők: szellőztetés, korlátozás nélküli és ingyenes hideg ivóvíz, pihenésre szolgáló helyiség, ahol egyben a drogokkal kapcsolatban információt és tanácsot kaphatnak a klubba járók.
- Személyzeti tréning: felkészíteni a személyzetet, hogy különbséget tudjon tenni a részegség, a paranoia és más kóros állapotok között; hogy felismerje a drogfogyasztás jeleit (különösen a túlmelegedést, hőgutát); hogy azonnal tudjon cselekedni, illetve értesíteni tudja a megfelelő szakembereket.
- Több szervezetet érintő együttműködés: különösen a rendőrség, a helyi önkormányzat, a klubüzemeltetők és drogsegítő szervezetek bevonásával biztonságos környezet kialakítása a klubon belül.

- Droginformáció és tanácsadás: hiteles és megfelelő információk biztosítása a klubokba járóknak, valamint olyan tanácsadás, hogy mit kell tenniük, ha biztonságosan akarnak szórakozni. Ezeket az információkat drogsegítő szervezeteknél dolgozó, képzett személyzet biztosítsa. Bármilyen intézkedéseket is tesznek az engedélyt kiadó hatóságok vagy a klub tulajdonosai, hogy csökkentsék a drogfogyasztást, bizonyos mértékű droghasználat mindig előfordul.” /100/ (296-296. oldal)

Ugyanezen szerzők, Griffiths és mtsai (1997) valamint 10 évre rá az EMCDDA (2006) (idézi Rácz és Demetrovics /100/) megfogalmazták azokat az eszközöket is, melyek szükségesek a zenés-táncos szórakozóhelyeken a megfelelő ártalomcsökkentő szolgáltatáshoz.

Mint fentebb említésre került, Magyarországon is megfogalmazódtak ezek az elvek, működnek szolgáltatók, de sajnos csak kevés helyre jutnak el, kevésbé lefedett ez a szcéna /100/.

Az Egyesült Királyságban is kidolgoztak biztonságosabb szórakozásra vonatkozó irányelveket (a már említett Safer Nightlife Guidelines, 2008) /79/, amik mára alapvető eszközzé váltak a területen, és több országban is alkalmazzák őket. Azonban bár 12 európai ország rendelkezik irányelvekkel az éjszakai élet színtereire vonatkozóan, ezek közül eddig négy ország esetében monitorozzák ezek megvalósulását (Hollandia, Szlovénia, Svédország és Egyesült Királyság).

A legszélesebb körben elterjedt intervenció még a „Responsible Beverage Service (RBS)” (kb. Felelős Ital Kiszolgálás), mely a helyszínen dolgozó alkalmazottak és vezetők számára ad iránymutatást az ártalomcsökkentés szempontjából.

További intervenciók még például

- az üvegpoharak használatára vonatkozó tilalom,
- az elsősegélynyújtó személyzet alkalmazása a szórakozóhely területén, illetve
- a (sokat vitatott) helyszíni tablettatesztelés.

Összességében elmondható, hogy nincsen európai szintű egységes megegyezés a rekreációs helyszíneken történő ártalomcsökkentésről, csak az említett irányelvek léteznek és helyi szintű szabályozások. A törvényi szintre emelés még jövőbeli feladat.

II.3.3. Javaslatok hazai szabályozó anyagok kialakításához

A szabályozó anyag típusa

A működő és bevált külföldi példák alapján a zenés-táncos szórakozáshoz köthető szerfogyasztás prevenciójára és ártalomcsökkentésére kialakított szabályozás egy többszintű szabályozással lehet teljes.

Javaslatunk alapján, az indokolt szakmai szabályozó anyagok szintje a módszertani levél szintjéig terjedhet, jelenleg ennek van realitása a magyarországi körülmények között. Az ajánlások egyfelől a szórakozóhelyet működtetők felé, másfelől a szakmai szolgáltatók felé irányulhatnak. Ezen felül a működtetéshez szükséges engedélyek kiadását felügyelő szervek tájékoztathatók még a kérdésben.

A korábban ismertetett okokból a prevenciós munka ezen a szinten eltér a hagyományostól a helyszínek egyedi adottságai és a speciális populáció következtében. A zenés-táncos

szórakozóhelyeken való szerfogyasztás esetében nemcsak egy fogyasztó vagy még nem fogyasztó a beavatkozás célpontja, hanem a személy környezete is, a rajta kívül álló tényezők. Történhet információátadás, és lehet a partizó tájékozott, ha a rossz szellőztetés miatt „nem kap levegőt”, és lehet bármilyen jól képzett csapata egy szolgáltatónak, ha be sem engedik a parti színtérre, mert nincsen párbeszéd a klub-tulajdonosok, szolgáltatók és egyéb helyi szervek között. Ezeket a példákat hosszan lehetne sorolni. A lényege mindennek az, hogy a megvalósult programok alapján úgy tűnik, hogy csakis helyi szintű együttműködéssel, azaz a tulajdonosok/partiszervezők, a helyi hatóságok és a szolgáltatók közös megegyezésével és szabályozásával érhető el a kívánt eredmény. A prevenciós programok megvalósulása is nagyban azon múlik, hogy egyáltalán eléri-e a célközönséget és milyen feltételekkel.

Konkrét javaslatok

A szakmai szabályozó anyag elkészítésekor a szakemberek tekintsék át és vegyék figyelembe

- a Biztonságos Szórakozóhely Program útmutatásait,
- a fent idézett szakmai ajánlást,
- a nemzetközi javaslatokat,
- egyéb, ezen anyagban felvázolt tapasztalatokat.

A szakmai szabályozó anyag segítse a meglévő és jövőbeni programgazdákat programjuk

- megtervezésében,
- továbbfejlesztésében és
- megvalósításában.

II.3.3.1. A fenntartó/tulajdonos felé irányuló szabályozás

A szabályozás egyik pontjaként a szórakozóhelyek tulajdonosait kellene megcélozni. Ez irányban más országokban is kezdetben ellenállást tanúsítottak a tulajdonosok és üzemeltetők. A Safer Nightlife, a több ízben hivatkozott brit dokumentum is megemlíti a kezdeti ellenállásokat és kételyeket, amik ott merültek fel (pl. a helyek féltek, hogy „drogos helyként” bélyegzik meg őket, tartottak a bevétel kieséstől stb.), de az évek során a kormányzati és civil nyomásra felülkerekedtek az általános humanitárius eszmék, illetve az a (nyugat) európai szemlélet, mely az emberek jóllétét elsődlegesen fontosnak tartja.

A szakmai szabályozó anyag adjon támpontokat a következőkhöz:
---

1. A biztonságos fizikai környezet megteremtése.

Ez az egészségmegőrzés alappillére is, mely kis odafigyeléssel megvalósítható, amennyiben felhívják rá a figyelmet, ha a helyek kapnak információt, és biztosítunk tréningeket. A fizikai környezet megteremtésének bizonyos alapfeltételei magyar szabályozásokban is léteznek, csak más formában, illetve célzottsággal (pl. illemhelyek száma, kijáratok száma, biztonsági előírások stb.). Ezen szabályok betartatása is cél lehet esetünkben.

A biztonság-tudatosság egyébként növelhető az ártalomcsökkentő szervezetek munkája által a tulajdonosoknak és alkalmazottaknak nyújtott tréninggel, amire számos nyugat-európai példa említhető (ld. fentebb).

2. A szolgáltatókkal való együttműködés szabályozása és kívánatossá tétele, a párbeszéd elősegítése a programok kivitelezhetősége és a közös fellépés érdekében.
3. A drogárusítás elleni fellépés.
Ez egyértelmű érdeke és célja mind a szórakozóhelyeknek, mind a hatóságoknak a legtöbb országban, hiszen a drogok árusítása célponttá teszi a helyeket a rendőrségi akciók számára, illetve áttételesen okozhat bevétel kiesést is.

Javasoljuk a Biztonságos Szórakozóhely Program alapelveinek rögzítését a szabályozó anyagban, miszerint a szórakozóhelyen:

- *ingyenes, korlátlan mennyiségű ivóvíz elérhetővé tétele;*
- *a megfelelő szellőztetés biztosítása;*
- *a droghasználat veszélyeire vonatkozó szóróanyagok terjesztése;*
- *a legolcsóbb italként alkoholmentes üdítő elérhetővé tétele;*
- *a nyitvatartási idő alatt olyan képzett szakember jelenléte a szórakozóhelyen, aki felvilágosítást tud nyújtani a droghasználat következményeit illetően, és tanácsot tud adni a drogfogyasztás következtében fellépő egészségügyi és pszicho-szociális kockázatok elkerülésével kapcsolatosan, illetőleg*
- *egy elkülönített - csendes - helyiség, vagy helyiség rész biztosítása ezen szakember működéséhez;*
- *a nyitvatartási idő alatt elsősegély-nyújtásban képzett szakember jelenléte a szórakozóhelyen, aki szükség esetén további segítséget (mentőt) hív;*
- *a látogatók rendelkezésére áll egy hűvösebb, csendes, pihenésre alkalmas helyiség;*
- *a látogatók csomagját biztonsági szolgálat vizsgálja át;*
- *belépéskor a veszélyes tárgyak kiszűrése fém detektorral történik;*
- *az üzemeltetők együttműködési megállapodás aláírására törekсенek a helyi önkormányzattal, a rendőrséggel, a területen illetékes egészségügyi szolgáltatóval és a droghasználat megelőzésének célját felvállaló civil szerveződésekkel.*

II.3.3.2. A szakmai szolgáltató felé irányuló szabályozás

A szolgáltatókra vonatkozó lehetséges szabályozások köre szűkebb, és elsősorban a szakmai színvonalra, a minőségbiztosításra koncentrálhatók.

A fentebb említett okokból a szórakozóhelyeken végzett megkereső munka elég speciális terület, ami a segítőkől is speciális ismereteket, illetve tapasztalatokat kíván meg. A különböző programok sikerességének felmérése, a beavatkozások hatékonyságának megítélése pedig nehéz feladat. Magyarországon egyáltalán nem végeztek eddig kutatást kifejezetten a zenés-táncos szórakozóhelyeken működő programok hatásvizsgálatával kapcsolatosan, és a szervezetek maguk sem monitorozzák a tevékenységet oly módon, hogy abból következtetéseket lehetne levonni. Külföldön is hiány van a kapcsolódó adatokból. Egy-egy kiemelt terület van, ami jobban kutatott, mint pl. az Egyesült Királyságban a meleg zenés-táncos szórakozóhelyeken (klubokban történő komplex ártalomcsökkentő tevékenység vizsgálata). /79/

A zenés-táncos szórakozóhelyeken történő szerfogyasztás a fentebb már ismertetettek tükrében egy összetett kulturális jelenség, ami a nemzetközi tapasztalatok alapján úgy tűnik, hogy a helyszínen már nem megakadályozható, így az ártalmak csökkentése a kívánatos cél, és sokak szerint az egyik leghatásosabb, ami elérhető az éjszakai szórakozás terében.

A zenés-táncos szórakozóhelyeken végzett megkereső munkát tipikusan az erre szakosodott szervezetek droggal foglalkozó szakemberei vagy önkéntesei végzik. Ez utóbbiak gyakran az adott közeget jól ismerő, „tapasztalt” kortársak.

Azonban a szolgáltatások működtetését illetően javasolhatók lennének bizonyos minimum irányelvek:

A szakmai szabályozó anyag adjon támpontokat a következőkhöz:

1. Előzetes helyzetfelmérés, tájékozódás

Az egyes szolgáltatások beindításának szükségessége lehetőleg alapuljon helyzetfelmérésen, előzze meg szükségletfelmérés, vagy legalább konkrét tapasztalatokra építkezzen.

A szabályozó anyag adjon javaslatokat a helyzetfelmérő technikákra, javasolja

- *a szórakozóhely fizikai környezetének előzetes feltérképezését,*
- *az észlelt probléma feltárását, vizsgálatát (pl. milyen mértékű, kik az érintettek),*
- *a lehetséges célcsoporttal kapcsolatos konkrét tapasztalatok összegyűjtését,*
- *korábban működtetett, hasonló célzatú programok, valamint*
- *a tervezett programmal kapcsolatos fogadókészség feltérképezését a szórakozóhelyen (szórakozóhely tulajdonosa, célcsoport részéről).*

2. A célcsoport meghatározása

A helyzetfelmérés, a szórakozóhely feltérképezése alapján meghatározható azoknak a köre, akik számára a szolgáltatást leginkább nyújtani kívánjuk. A tapasztalatok, a sokféle szórakozóhely, a sokféle közönség jelzi, hogy többféle csoport is megcélozható.

A szabályozó anyag vegye számba a legfontosabb szórakozóhely típusokat, azok jellemzőit, az ott elérhető közönség jellemzőit (pl. életkor)

3. A szolgáltatás általános és konkrét céljainak megfogalmazása

A zenés táncos szórakozóhelyeken a munkánk célja, hogy megelőzzük a drogfogyasztást. Ha az már jelen van, akkor célunk, hogy megakadályozzuk a drogfogyasztással összefüggő esetleges egészségi állapotbeli vagy szociális problémákat, továbbá célunk lehet, hogy ne alakuljon ki problémás droghasználat.

A szabályozó anyag definiálja a zenés-táncos szórakozóhelyeken megvalósítható munka lehetséges céljait az egyes szórakozóhely típusok és az azokat látogatók jellemzői függvényében.

4. A szolgáltatás szakmai tartalmának kialakítása

A megfogalmazott célokhoz illeszkedve szükséges a szakmai tartalmat kialakítani, figyelembe véve a szórakozóhely típusát, a célközönség várható létszámát.

Javasoljuk, hogy a szabályozó anyag készítsen egyfajta leltárt a lehetséges szolgáltatásokról az ismertetett javaslatok és programpéldák alapján, figyelembe véve az egyes szórakozóhelyek, célcsoportok különbözőségeit.

Ilyen szolgáltatások lehetnek:

- biztonságos szórakozás szemléletmódjának átadása,*
- pihenési lehetőség biztosítása,*
- a célcsoport szükségletei szerinti, a droghasználat ártalmait csökkentő információk megadása, eljuttatása az érintettekhez,*
- a célcsoport ellátása a droghasználat ártalmait csökkentő információs anyagokkal, egyéb ártalomcsökkentő eszközökkel (pl.: ásványvíz, vitamin, óvszer, szőlőcukor, keksz),*
- a célcsoport tagjainak informálása, tájékoztatása a problémáikkal foglalkozó egészségügyi, szociális intézmények szolgáltatásairól, a szolgáltatások elérhetőségeiről, igénybevételeinek lehetőségeiről,*
- szükség szerint az intézményi szolgáltatások elérésének elősegítése,*
- krízisintervenció, elsősegélynyújtás (ez utóbbihoz célszerű akkreditált tanfolyami képesítéssel rendelkezni vagy a szolgáltatón belül – 1 mentőorvossal – évenként belső képzést szervezni).*

5. A szükséges szakmai létszám, szakképesítés és tárgyi feltételek meghatározása

A más szakmai háttérből érkező szakemberek elé a konkrét tér speciális igényei állíthatnak kihívásokat, amiben legyenek bármilyen jól képzettek is, nem biztos, hogy van megfelelő tapasztalatuk. A kortárssegítők azonban, bár pontosan ismerik a szcénát, megvannak a sajátélményeik is, és a kapcsolatot is valószínűleg jól felveszik a célcsoporttal, sokszor nem rendelkeznek a segítő szakmák alapvető eszközrendszerével, nem ismerik a kereteket, illetve nincsenek pontos információik a háttérrel. Mindezen okokból és természetesen sok más szakmai szinten felmerülhetők okból elengedhetetlen a specifikus tréning. Mind a szolgáltatás színvonala, mind a személyek lelki egészsége szempontjából elengedhetetlen, hogy a felmerülő problémák, helyzetek elemzésre kerüljenek, illetve az esetleges lelki sérülések oldódjanak, elkerülhetők legyenek. A tárgyi feltételek meghatározása szintén szükséges.

Javasoljuk, hogy a szakmai szabályozó anyag, figyelembe véve a szociális szolgáltatásokat szabályozó jogszabályokat is, a szolgáltatás nyújtásában részt vevők minimum életkorát 18 év felett határozza meg. Alapkövetelmény legyen a „szermentesség”, azaz a segítők maguk ne legyenek semmilyen legális vagy illegális szer hatása alatt a szolgáltatás nyújtása során.

Egyetértve a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet (SZMI) által készített szakmai ajánlás fentebb idézett szempontjaival, a következőket javasoljuk:

A partiszervíz tevékenység ellátásához egy időben minimum 4 fő szükséges. A célcsoport nagyságától és az elvégzendő feladatok mennyiségétől függően természetesen több munkatárs is alkalmazható. (Egy időben, egy szűkebb helyszínen legalább 2 munkatárs tartózkodjon, akik szükség esetén segíteni tudnak egymásnak.) A tevékenységet folytató szolgálatnál legalább 1 főnél szükséges a felsőfokú szociális alapvégzettség, aki ellátja a megkereső tevékenység koordinációs feladatait. A többi munkatársnál a munkakör betöltéséhez speciális iskolai végzettség nem kötelező, de

az intézmény feléjük irányuló elvárásainak meg kell tudni felelni. A megkereső tevékenység bizonyos feladatainak ellátására önkéntes munkatársak - akár a célcsoport tagjai- is bevonhatók, az alkalmazásban álló munkatársak felügyelete és kontrollja mellett. Fontos, hogy munkatársak szükség esetén igazolni tudják, hogy egy intézményt képviselnek.

A szabályozó anyag térjen ki a munkatársak részére biztosított speciális képzés szükségességére is.

Az esetmegbeszélő csoportok és a szupervízió biztosítása szintén elengedhetetlen része a folyó munkának.

A tárgyi feltételek szempontjából szintén az idézett szakmai ajánlás szempontjai érvényesülhetnek:

Bázis/intézmény és annak infrastruktúrája, amely a tevékenység koordinációs hátterét biztosítja (helyiség, telefon, számítógép, irodai eszközök),
– mobiltelefon biztosítása a tevékenységet folytató munkatársak számára, legalább akkor, amikor az ellátási területen a munkájukat végzik,
– igény szerint a tevékenység helyszínének megközelítését, a szükséges eszközök szállítását szolgáló gépjármű.”

6. Vezetendő dokumentáció

A személyzet által közösen kialakított szempontok alapján történő dokumentálás elengedhetetlen a szakmai munka monitorozásához,

A jogszabályok által megkövetelt dokumentáció hangsúlyozása mellett (pl. regisztrált alacsonyküszöbű szolgáltatás esetén) a minimális dokumentációs szempontokat vegye számba a szabályozó anyag (pl. kapcsolatfelvétel száma, szétosztott víz mennyisége).

7. A szolgáltatást befogadó intézménnyel történő tárgyalás

A tapasztalatok alapján sok esetben nagyon nehéz vagy lehetetlen a szórakozóhely tulajdonosát meggyőzni arról, hogy engedje be az ártalomcsökkentő szolgáltatást.

A szabályozó anyag adjon szempontokat a tárgyalások lefolytatásához (pl. a tervezett programról rövid, meggyőző írásos összefoglaló készítése pozitív üzenetekkel, tulajdonos számára előnyök hangsúlyozása).

8. Egyéb

Mindezek mellett a szakmai szabályozó anyag definiálja a terület szempontjából legfontosabb fogalmakat (pl. ártalomcsökkentés), hivatkozzon kulcs szakirodalmakra, melynek segítségével a szakemberek fejleszthetik tudásukat a területen (kutatási beszámolók, összefoglaló tanulmányok, jelen szakirodalmi összefoglaló, jó gyakorlatok összefoglalója.).

II.3.3.3. Kulcsszereplők közötti együttműködésre vonatkozó javaslatok

Az eddigiek mellett a tulajdonosok/üzemeltetők/partiszervezők szolgáltatókkal való együttműködése tekintetében (a Safer Nightlife által is javasolt módon) /79/ is megfogalmazhatók javaslatok:

Javasoljuk, hogy a szabályozó anyag emelje ki az alábbiak fontosságát:

Tulajdonosok/üzemeltetők/partiszervezők ismereteinek bővítése és szinten tartása a drogfogyasztás tapasztalható trendjeiről és ezek lehetséges mellékhatásairól, következményeiről (konkrét területeken pedig egy-egy felkészült tag kiképzése a személyzetből, pl. elsősegélynyújtásra).

Hozzáférés biztosítása az ártalomcsökkentésben és prevencióban alkalmazott elvekhez, információkhoz a tulajdonosok/üzemeltetők/partiszervezők számára.

Tanácsadás és tréning biztosítása a szolgáltatók által a szórakozóhely személyzete részére a szerfogyasztásból eredő helyzetek kezelésére, a szerfogyasztás jeleinek felismerésére, az ártalmak csökkentésére amennyiben arra éppen szükség van.

A szolgáltatók kapjanak lehetőséget, hogy megismertessék kínált szolgáltatásaikat a tulajdonosokkal/üzemeltetőkkel/partiszervezőkkel.

Az engedélyeket kiadó szervek is ismerjék meg a szórakozóhelyek tulajdonosai felé támasztott szakmai elvárásokat.

A szabályozó anyag készítsen listát a lehetséges együttműködő partnerekről. Az együttműködéshez együttműködési megállapodás javasolható.

II.3.4. Egyéb javaslatok az adott területhez kapcsolódó jövőbeni kutatásokhoz, fejlesztésekhez

Kíváncsún lenné az adatgyűjtés a magyarországi zenés-táncos szórakozóhelyekről, így a célzott kutatások végzése, hiszen ismereteink még rendkívül hiányosak, és főként tapasztalati alapon nyugszanak. A drogfogyasztási trendek nem követhetők pontosan, arra vonatkozóan pedig nincsenek információink, hogy a magyar zenés- táncos szintén felmerülő beavatkozási igények miben térnek el esetleg a külföldi példákban említettektől.

Szintén nem rendelkezünk információkkal a megvalósult és működő programok eredményességéről, illetve kérdéses, hogy az érzékelhetően változó (bár ez bizonyítékokkal nyilván az említett okokból nem alátámasztott) „parti térben” mi az eredményes jövőbeli irány és a valós igény a jövőbeli programok részéről, hol vannak a hiányok, a lefedetlen területek. Ezek vizsgálata is pótolandó.

A magyar szervezetek megfogalmazhatnák saját irányelveiket a működésükre vonatkozóan, melyek specifikusan a helyi viszonyoknak felelnek meg.

IV. Általános javaslatok – összefoglalás

Mint látható, mind a három területhez kapcsolódóan rendelkezünk változatos programpéldákkal, melyek tapasztalatai jól felhasználhatók az egyes területekhez illeszkedő, a következő lépésben fejlesztendő szakmai szabályozókhoz. A keresés során bár specifikus szakmai szabályozó anyagokkal nem találkoztunk - kivéve az Alternatíva program által közreadott javaslatokat, valamint a Biztonságos Szórakozóhely Program javaslatait -, léteznek mindegyik terület munkáját segítő jogszabályok, irányelvek, módszertani kiadványok. Ezeknek, valamint a gyakorlati tapasztalatoknak a felhasználásával specifikus útmutatók fogalmazhatók meg.

Az egyértelmű, hogy mind a három terület esetében kulcsfontosságú lenne a fejlődés mind a programok számában, mind szakmai tartalmában, továbbá fontos elem lenne az egységes szakmai irányelvek mentén való előrelépés. A szakmai szolgáltatók számára mind a három területen indokolt valamilyen szakmai útmutatás kidolgozása, és közreadása, mely a szakemberek munkáját segíthetné, akár különböző szakterületeken is. Azonban a célcsoportok sokfélesége, a programok megvalósításának helyszíne tekintetében jelentkező sokféleség, valamint a lehetséges szolgáltatások változatossága mind abba az irányba mutat, hogy magas szintű szakmai szabályozó anyagok nem segítenék elő a határozott elmozdulást. Sőt, bizonyos tekintetben akadályoznák a programok fejlődését, a szolgáltatók próbálkozásait.

A bevásárlóközpontok területén létesített programok esetén jól látható, hogy egymástól független szakmacsoportok (szociális szféra – bűnmegelőzési terület) hasonló célcsoportnak, hasonló szolgáltatásokat dolgozott ki, mégis ezek a programok egymástól elszigetelten működtek, megakadályozva így a szakmai konzultációt, a tapasztalatcserét, az erőforrások egyesítését. A szabályozó anyagok kapcsán így mindenképpen érdemes mindkét programtípus képviselőit bevonni a munkába, és olyan javaslatokat kidolgozni, mely felhívja a figyelmet ezekre a lehetséges szinergiákra, és elfogadható több szakterület képviselői számára.

A lakótelepi és egyéb városrészekre irányuló programok esetén véleményünk szerint a sokféleség lehetőségének megtartása mellett a célcsoport tekintetében a minimum célkitűzések és minimum szolgáltatások kialakításának elősegítésére, valamint minimum feltételek biztosítására kell a szakmai iránymutatásnak fókuszálnia.

A zenés-táncos szórakozóhelyeken nyújtott programok esetén még inkább igazodnunk kell a realitásokhoz, a hazai körülményekhez. Hiába lenne célszerű a szórakozóhely működtetőjének tevékenységét szabályozni, ha ez az itthoni körülmények között egyelőre nehezen megvalósítható ill. számon kérhető. Ezért itt is a minimum elvét kellene érvényesíteni a szakmai szabályozásban. Továbbá amellet, hogy a lehető legnagyobb teret meghagyjuk a szakmai szolgáltatóknak tevékenységükhöz, mégis valamilyen közösen elfogadott útmutatás lenne szükséges a hazai szolgáltatói kör szakmai fejlődésének elősegítéséhez, melynek elkészítése során feltétlenül tekintettel kell lennünk a Budapest-vidék, szórakozóhelyek típusai, célcsoportok közötti különbségekre.

V. A szakmai konzultáció során megfogalmazott észrevételek, javaslatok

IV.1. Általános javaslatok

IV.2. Az egyes kiemelt területekre vonatkozó javaslatok

IV.2.1. Bevásárlóközpontokban létesített prevenciós programok

IV.2.2. Lakótelepeken, egyéb városrészekben csellengők számára működtetett prevenciós programok

IV.2.3. Zenés-táncos szórakozóhelyeken megvalósított programok

A 2010. július 28-ára szervezett szakmai konzultáció javaslatai, eredményei, tanulságai kerülnek itt összefoglalásra.

Hivatkozások

1. Felvinczi K. (2009) A kábítószer-probléma kezelésével összefüggő prevenciós tevékenység Magyarországon (143-189) In: Felvinczi K., Nyírádi A.: Drogpolitika számokban. L'Harmattan, Budapest. (186. oldal)
2. Nádas E. (2008) A célzott/javallott prevenciós programok nemzetközi tapasztalatai Háttéranyag a „Lépés - váltás” című konferencián elhangzott előadáshoz (2. oldal.)
3. Rácz J. (2007) Leszakadók. A társadalmi kirekesztődés folyamata. L'Harmattan Kiadó, Budapest
4. Biztonságosabb társadalom, megtartó közösség. Nemzeti Stratégia a kábítószer-probléma kezelésére 2010-2018. A Szociális és Munkaügyi Minisztérium szakmai kiadványa, 2010.
5. Vadász P. (2007). Alternatíva – egy ifjúsági szubkultúra hétköznapijai. ELTE TÁTK, Kulturális antropológia. Szakdolgozat.
6. Vidra Anikó (2006). *A bevásárlóközpontok szerepe a budapesti fiatalok szabadidő-felhasználásában.* Debreceni Egyetem BTK, Interdiszciplináris (Társadalomtudományok és Bölcsészettudományok) Doktori Iskola, Doktori Ph.D. értekezés tézisei 2006.
7. Sikos T.Tamás, Hoffmann Istvánné (2004) *Budapesti bevásárlóközpontok tipológiája.* Földrajzi Értesítő, 2004, LIII. évf. 1-2. füzet, 111-127. old.
8. *Bevásárlóközpontok és hipermarketek.* 2002. Magyar Bevásárlóközpontok Szövetsége, Központi Statisztikai Hivatal.
9. Düll A. , Demetrovics Zs. , Paksi B. , Felvinczi K. , Buda B. (2006) A bevásárlóközpontok, mint a csellengés helyei: a „helyfogyasztás” kontextuális elemzése. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 61.1. 107-132., és ennek „folytatása”: Demetrovics Zs., Paksi B., Düll A. (szerk). (2009). Pláza, ifjúság, életmód. Egészséglélektani vizsgálatok a fiatalok körében. L'Harmattan Kiadó, Budapest. 13-18. old.
10. Buda B. (2009). Plázák és ifjúság. Valóság és virtuális világok. In: Demetrovics Zs., Paksi B., Düll A. (szerk). (2009). Pláza, ifjúság, életmód. Egészséglélektani vizsgálatok a fiatalok körében. L'Harmattan Kiadó, Budapest. 13-18. old.
11. Kun B., Kovacsics L., Felvinczi K., Fábíán R., Vadász P., Erdélyi I., Sebestyén E., Buda B., Demetrovics Zs. (2009). „Alternatíva”: múlt, jelen, jövő. Előzetes elképzelések és megvalósulás. In: In: Demetrovics Zs., Paksi B., Düll A. (szerk). (2009). Pláza, ifjúság, életmód. Egészséglélektani vizsgálatok a fiatalok körében. L'Harmattan Kiadó, Budapest. 157-198. old.
12. Terényi-Szabó V. (2002). A bevásárlóközpontokban csellengő fiatalok helyzete és a szociális munka lehetőségei. Szakdolgozat. ELTE Társadalomtudományi Könyvtár, Budapest.

13. Záró beszámoló (2006). „Fények és árnyak” - Rizikótényezők, prevenció szükségletek és lehetőségek. NKFP 1B/2002 számú projekt. Kézirat.
14. Pécs Alternatíva Szakmai beszámoló a Pécs M.J. Város Önkormányzata számára, 2009
15. Alternatíva Program – Csepel Pláza, Szakmai beszámoló 2008, 2009. Belső anyag
16. EMLÉKEZTETŐ, Alternatíva programok szakmai találkozója, 2009. október 30., Budapest
17. A nyíregyházi „ALTERNATÍVA” Ingyenes Prevenció Tanácsadó Iroda működésének tapasztalatai, jövőbeni lehetőségei. Szakmai beszámoló, 2010
18. TÁMOP 5.2.5-08/1-2008-0135, „c.ENTER” – ALTERNATÍVA iroda létrehozása Békéscsabán c. projekt, Monitoring beszámoló
19. "Open Doors" - a fiatalok alternatív konzultációs és szolgáltató centrumának létrehozása a Debrecen Plázában, TÁMOP-5.2.5-08/1-2008-0333, szakmai beszámolók
20. Kecskemét – Pályázati beszámoló: <http://www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=1756&lang=hu>
21. Tatabánya – Pályázati beszámoló: <http://www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=1682&lang=hu>
22. Győr – Pályázati beszámoló: <http://www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=1431&PHPSESSID=0fa929d25274e11ee383db60dcca72f3>
23. White, R., Kosky., B., & Kosky M. 2001, MCS Shopping Centre Youth Project - A youth- friendly approach to shopping centre management, produced for MCS Property Ltd & MK Strategic Research, Australian Clearinghouse for Youth Studies, Tasmania. <http://speak.mironet.com.au/images/assets/Spaces/MCS%20shopping%20cente.pdf>
24. Turner, S. 2002, Shopping for a Solution – Full Report: An evaluation of Western Sydney shopping centre youth projects, Youth Policy Association, Sydney. <http://www.yapa.org.au/yapa/policy/shopping.pdf>
25. http://politik-gesellschaft-deutschland.suite101.de/article.cfm/langeweile_im_einkaufszentrum (google.de keresés alapján: Jugendliche, Einkaufszentrum szavakra)
26. <http://www.sozialraum.de/der-sozialraum-einkaufszentrum-als-paedagogisches-arbeitsfeld.php>
27. Usien, O. and Clancey, G. (2007) Shopping centres – Considering Youth Issues In Shopping Centre Development Applications. Developed for the Youth Action & Policy Association (YAPA) and the Western Sydney Area Assistance Scheme of the Department of Community Services <http://www.yapa.org.au/youth/facts/shoppingyouth.pdf>
28. Balázs Máté Á., Pikó B., Dékány K., Pluhár Zs. (2010): Lakóhely és a lakókörnyezet: Kockázat vagy védelem. In: Pikó Bettina (szerk.) (2010): Védőfaktorok nyomában. A káros szenvedélyek megelőzése és egészségfejlesztés serdülőkorban. Nemzeti Drogmegelőzési Intézet, Budapest, 163. oldal.

29. Rácz József (2002): Ifjúsági marginalizáció, ifjúsági szubkultúrák. In: Buda Béla dr. (szerk.): Drogok, drogprevenció, ifjúsági problémák, intézményi szerepzavarok. Nemzeti Drogmegelőzési Intézet, Budapest, 109. oldal.
30. Szabó A., Bauer B. (2009). Ifjúság2008 Gyorsjelentés, Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, 2009.
31. Szabó A., Bauer B. (2009). Ifjúság2008 Gyorsjelentés, Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, 2009, 95. oldal
32. Szabó A., Bauer B. (2009). Ifjúság2008 Gyorsjelentés, Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, 2009, 96. oldal
33. Szabó A., Bauer B. (2009). Ifjúság2008 Gyorsjelentés, Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, 2009, 97. oldal
34. A nagy lakótelepek - a holnap attraktív városrészei. Stratégiai tanulmány. (2000). Studio Metropolitana In: www.studiometropolitana.hu
35. Slézia G. (szerk.) (2001). Fiatalok az utcán - Tanulmányok a városi fiatalok utcai csoportjait elérni kívánó közművelődésről, 1998-2000. Budapesti Művelődési Központ, Budapest.
36. Mátyus, A. (2001) A városi fiatalok utcai csoportjait elérni kívánó közművelődés. In: Slézia G. (szerk.) Fiatalok az utcán - Tanulmányok a városi fiatalok utcai csoportjait elérni kívánó közművelődésről, 1998-2000. Budapesti Művelődési Központ, Budapest
37. Diósi P. (2000). *Tarisznyaeltár*. Fővárosi Pedagógiai Intézet, Budapest.
38. Diósi P. (2001). Aszfaltkirályság. In: Slézia G. (szerk.) (2001) Fiatalok az utcán - Tanulmányok a városi fiatalok utcai csoportjait elérni kívánó közművelődésről, 1998-2000. Budapesti Művelődési Központ, Budapest
39. Kacsuk Z. (2005). Szubkultúrák, poszt-szubkultúrák és neo-törzsek – A látványos ifjúsági szubkultúrák brit kutatásának legújabb hulláma. Replika, 53.
40. 2009-es ÉVES JELENTÉS az EMCDDA számára. MAGYARORSZÁG "Új fejlemények, trendek és részletes információk a kiemelt témákról. készítette: Nemzeti Drog Fókuszpont. (pp 22.)
41. <http://www.helpi.hu/>
42. <http://www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=372>
43. http://www.obuda.hu/cikk/1022/523223/20100602_megnyilt_a_kaloztanya_1.htm;
<http://www.facebook.com/people/Kaloztanya-Jatszohaz/100001051758791>;
http://www.obuda.hu/hirek/1022/523223/20100602_megnyilt_a_kaloztanya_1.htm
44. <http://www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=1960&lang=hu&PHPSESSID=bf938aac044638d9d8b2b850ae897eee>

45. <http://www.ejsport.hu/ismerj-meg-bennuenket/szakmai-bemutakozas.html>;
<http://www.siralysport.hu/web/index.php>; <http://www.c3.hu/~ejsport/>
46. <http://www.holdsugar.hu/>
47. <http://www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=1296&lang=hu>
48. <http://www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=1330&lang=hu>
49. <http://www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=1331&lang=hu>
50. <http://www.emcdda.europa.eu/themes/best-practice/examples>
51. <http://www.posfutures.org.uk/index.asp?m=794&t=About+us>;
<http://www.sefton.gov.uk/default.aspx?page=6897>
52. http://www.bbr.bund.de/cln_015/nn_336266/BBSR/DE/FP/ExWoSt/Forschungsfelder/2010/JugendlicheImStadtquartier/Modellvorhaben/HerfordDerlangeWegnachHause.html?_nnn=true
(google.de: Grosswohnsiedlung, Jugendliche szavakra való keresésre)
53. <http://www.streetleague.co.uk/aboutus.htm>
54. [http://www.sozialestadt-rosenheim.de/htmls/index.php?id=149&tx_ttnews\[tt_news\]=12&cHash=008b1ba5cecc64a5ba2a8a8f9a4fe092](http://www.sozialestadt-rosenheim.de/htmls/index.php?id=149&tx_ttnews[tt_news]=12&cHash=008b1ba5cecc64a5ba2a8a8f9a4fe092) (google.de: rumhängen, Jugendliche)
55. <http://www.moerfelden-walldorf.de/default.asp?action=article&ID=1047> (google.de: rumhängen, Jugendliche)
56. <http://www.gsj-berlin.de/kick.html> (google.de: rumhängen, Jugendliche:
<http://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/0,1518,450157,00.html> cikk, emiatt keresés:
„Sozialarbeit, Kreuzberg, Jugendliche” szavakra:http://www.rbb-online.de/klartext/beitrag/2007/sozialarbeit_harte.html, innen: „Jugendklub, Naunynritze”
szavakra való keresésre: <http://www.berlinonline.de/berliner-zeitung/archiv/.bin/dump.fcgi/1996/0802/lokales/0004/index.html>)
57. [http://www.oz-online.de/index.php?id=227&tx_ttnews\[tt_news\]=9086&cHash=4de8302957&ftu=16aec98faf](http://www.oz-online.de/index.php?id=227&tx_ttnews[tt_news]=9086&cHash=4de8302957&ftu=16aec98faf)
(google.de: rumhängen, Jugendliche)
58. <http://www.naunynritze.de/>
59. <http://www.streetuniversity.de/>
60. <http://www.staaken.info/stadtteil/> (google.de: Grosswohnsiedlung, Jugendliche szavakra való keresésre)
61. <http://www.staaken.info/kinder-und-jugendliche/streetwork-staaken/>
62. <http://www.emcdda.europa.eu/themes/best-practice/evidence/selective-prevention> (magyarul:
www.drogfokuszpont.hu)

63. Demetrovics, Zs. (2001). *Droghasználat Magyarország táncos szórakozóhelyein*. Nemzeti Drogmegelőzési Intézet, Szakmai forrás sorozat, Kutatások I. L'Harmattan, Budapest.
64. Demetrovics, Zs. (1998). *Drog és Disco Budapesten. Táncos szórakozóhelyeket látogató fiatalok szocio-demográfiai jellemzői és drogfogyasztási szokásai*. Budapesti Szociális Forrásközpont, Budapest.
65. Elekes Zs. – Paksi B. (1996). *Magyarországi középiskolások alkohol és drogfogyasztása*. Népjóléti Minisztérium, Budapest.
66. Fejér B. (1998). *Az LSD kultusza. Egy budapesti kulturális színpad krónikája*. MTA PTI Etniregionális Kutatóközpont Munkafüzet sorozat 48. MTA PTI. Budapest.
67. Hoyer M. (2000). A stimulánshasználat mint metafora. In: Demetrovics Zs. (szerk.) *A szintetikus drogok világa. Diszkódrogok, drogfogyasztók, szubkultúrák*. Animula, Budapest. 231-241.
68. Rácz J. - Urbán B. – Lencse M. (2000). "Biztonságosabb táncolás" – Party Service. In: Demetrovics Zs. (szerk.) *A szintetikus drogok világa. Diszkódrogok, drogfogyasztók, szubkultúrák*. Animula, Budapest. 241.-263.
69. <http://www.dancesafe.org/>
70. <http://www.drinking.nhs.uk/>
71. www.talktofrank.com
72. <http://www.thisislondon.co.uk/standard/article-23820756-fixed-fares-up-to-pound-50-for-a-black-cab-home-at-night.do>
73. Mervó B., Kun B., Demetrovics Zs. (2010). Eszközkészlet a biztonságosabb és egészségesebb éjszakai élet elősegítéséhez. A Healthy Nightlife Handbook értékelése. *Addiktológia Hungarica*, (megjelenés alatt).
74. 2009-es éves jelentés az EMCDDA számára. Készítette. Nemzeti Drog Fókuszpont.
75. EMCDDA Monographs 10.: Harm Reduction: Evidence, impacts and challenges, 2010.
76. Julie Holland M.D. (szerk) 2001. *Ecstasy: The complete guide. A comprehensive look at the risks and benefits of MDMA*. Park Street Press, Washington.
77. Nigel South (szerk) 1998. *Drugs: Cultures, Controls and Everyday Life*. Sage Publications Ltd.
78. Patrick Branigan, Kaye Wellings (1998). *Dance drug education in clubs: evaluation of the London Dance Safety Campaign*. Health Education Journal, Vol. 57, No. 3, 232-240 (1998)
79. Safer Nightlife. Best practice for those concerned about drug use and the night-time economy. 2008. Home Office Publications Service
80. <http://www.safer-clubbing.ch/index.php?page=main&action=default>
(innen: <http://www.clubhealthconference.com/default.aspx>)

81. http://www.contactnetz.ch/de/streetwork_biel_nightlife_content---1--1086--1468.html#anchor_XTINYA (innen jutottunk ide: <http://www.safer-clubbing.ch>)
82. <http://www.raveitsafe.ch/de>
83. <http://www.awaredance.ch/>
84. http://cms.hls-online.org/index.php?option=com_content&view=article&id=190%3Aimpuls-jugendschutz-und-discoveranstaltungen&catid=50%3Aimpuls&Itemid=161
(<http://www.suchtmittel.de> –ről: <http://www.drobs-dortmund.de/links.htm-ről> jutottunk ide)
85. <http://www.ka-nightlife.de/news.php?id=72&sid> (google.de: sicheres Nachtleben szavakra keresve)
86. <http://www.kessel.tv/nightwatch-aktion-fur-sicheres-nachtleben-in-stuttgart/> (google.de: sicheres Nachtleben szavakra keresve)
87. <http://www.police.qld.gov.au/programs/personalsafety/situationaladvice/partysafe.htm>
(Google.de: discos, sicher szavakra keresve)
88. <http://www.directionsact.com/partysafe>
89. <http://www.hnt-info.eu/default.aspx>
90. EMCDDA Annual Report 2006: The state of the drugs problem in Europe, European Monitoring Centre for Drugs and Drug addiction, Lisbon.
91. <http://mek.oszk.hu/07900/07917/07917.pdf>
92. Demetrovics, Zs., Kun B., Nádas E., Vadász P. (2008): A magyarországi táncos-zenés rekreációs szintén megjelenő droghasználat jellemzői. In: Demetrovics Zs., Rácz J. (szerk) Partik, drogok, ártalomcsökkentés. Kvalitatív kutatások a partiszcenában. L'Harmattan Kiadó. (25-224 o.)
93. Demetrovics Zs., Pelle A. (2000). „Biztonságos szórakozóhely” program. Ajánlás valamint elméleti és jogi háttéranyag a táncos szórakozóhelyek biztonságos üzemeltetéséhez. Szervenélybetegségek, 8(6), 433-441.
94. <http://www.druglinelancs.co.uk> (Blackpool project)
95. <http://www.nottinghamcity-pct.nhs.uk/> Chill Out Sound Support)
96. <http://www.partywise.be>
97. <http://www.stad.org>
98. http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_101818_EN_2.%20HU02_low%20threshold.pdf
99. http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/Publications/T_kits/8/Hungarian/content.pdf
100. Rácz J., Demetrovics, Zs., (2008): Összefoglalás és javaslatok. In: Demetrovics Zs., Rácz J. (szerk) Partik, drogok, ártalomcsökkentés. Kvalitatív kutatások a partiszcenában. L'Harmattan Kiadó. (291-295. o.)

101. http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=6516&tab=overview
102. http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=710&tab=overview
103. Szakmai beszámoló, 2006, Alternatíva, Pólus Center, Kézirat

Mellékletek

**I. Bevásárlóközpontokban létesített hazai és nemzetközi
prevenciós programok**

ÖSSZEFOGLALÓ TÁBLÁZATOK

1. sz. Melléklet – Bevásárlóközpontokban létesített hazai programok

Program/Szolgáltató neve	Típus	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
Pécsi Alternatíva Ifjúsági Iroda, INDIT Közalapítvány	célzott	közösségi	Pécs, FORRÁS – ÁRKÁD	<ul style="list-style-type: none"> – A plázát látogató, ott csellengő fiatalok – Deviáns életvitelű fiatalok, a nehezen elérhető és magas kockázatú csoportok – Kifejezetten drogproblémával küzdő kliensek, kortársak, hozzátartozók, közvetlen szociális környezetük 	<ul style="list-style-type: none"> – Alacsonyküszöbű jellegű szociális szolgáltatások – Szabadidő eltöltés: pl. teaház, filmvetítés, kézműves foglalkozás: gyöngyfűzés, rajz, Úti-muri az amerikai futballról, újságolvasás, társas játékok: póker, jenga, Ki nevet a végén?, rajz, Tabu, solo, kanasztá, rómi, Az élet játéka, malom, Activity stb. 	A Nemzeti Drogmegelőzési Intézet 'Alternatíva' kísérleti program tapasztalataira épül
Csepel Alternatíva program, Kompanya Alapítvány	célzott	közösségi	Csepel Pláza	<ul style="list-style-type: none"> – A Plázában, annak környékén csellengő, zömében marginalizálódó réteghez tartozó fiatalok, fiatal felnőttek (12-24 év) 	<ul style="list-style-type: none"> – Alacsonyküszöbű jellegű szociális szolgáltatások <ul style="list-style-type: none"> o Továbbirányítás, o Konzultáció/tanácsadás, o Életvezetés segítése, o Jogi információadás, o Állskeresési tanácsadás, o Klubszerű foglalkozás (kézműves-, film-, játéklklub stb.) o Szociális/egészségügyi ellátás szervezése, melegedő/pihenő funkció, o Józanodás, o Elsősegély, o Krízisintervenció, o Információnyújtás – Szabadidő eltöltési lehetőségek nyújtása 	A Nemzeti Drogmegelőzési Intézet 'Alternatíva' kísérleti program tapasztalataira épül
Pólus Center, Budapest XV. Ker.	célzott	közösségi	Pólus Center	<ul style="list-style-type: none"> – A Plázában, annak környékén csellengő, zömében marginalizálódó réteghez tartozó fiatalok, fiatal felnőttek (12-24 év) 	<ul style="list-style-type: none"> – Alacsonyküszöbű jellegű szociális szolgáltatások – Szabadidő eltöltés: pl. teaház, filmvetítés, kézműves foglalkozás: gyöngyfűzés, rajz, Úti-muri az amerikai futballról, újságolvasás, társas játékok: póker, jenga, Ki nevet a végén?, rajz, Tabu, solo, kanasztá, rómi, Az élet játéka, malom, Activity stb. 	A Nemzeti Drogmegelőzési Intézet 'Alternatíva' kísérleti program tapasztalataira épült – lezárt program

Program/Szolgáltató neve	Típus	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
Nyiregyházi „ALTERNATÍVA” Ifjúsági Szintér, Észak-Kelet Magyarországi Szenvedélybetegségeket Megelőző Egyesület	célzott	közösségi	Nyír Pláza	14-25 éves, a plázában csellengők fiatalok	Szociális, lelki és közösségi támasz nyújtása elsősorban alulról szerveződő programokon keresztül: <ul style="list-style-type: none"> – Információs bázis – Kreaklub – Filmklub – Társasjáték „sarok” – Kép-Zene-Szó Kiállítás Sorozat – Titkok kamrája (segítő beszélgetések) – Önismereti beszélgetések 	A Nemzeti Drogmegelőzési Intézet 'Alternativa' kísérleti program tapasztalataira épül TÁMOP támogatásból valósult meg
„c.ENTER” – ALTERNATÍVA iroda, Alternativa Ifjúsági Műhely, Békéscsaba	célzott	közösségi	Csaba Pláza	14-16 évesek a leggyakoribb látogatók, de betérnek 13 év alattiak és 19 év felettiek is	<ul style="list-style-type: none"> – Információnyújtás, – Érdeklődés, – Segítő beszélgetés, – Kézműves foglalkozás, – Filmzés, – Társasjáték, – Egyéb 	A Nemzeti Drogmegelőzési Intézet 'Alternativa' kísérleti program tapasztalataira épül TÁMOP támogatásból valósult meg
"Open Doors" - fiatalok alternatív konzultációs és szolgáltató centruma, Debrecen	célzott	közösségi	Debrecen Pláza	A plázát látogató, ott csellengő fiatalok	<ul style="list-style-type: none"> – Egyéni konzultációs lehetőség pszichológus és mentálhigiénés szakember segítségével (alacsonyküszöbű szolgáltatásként) – Esetkezelés, terápiás kapcsolatra felkészítés, pszicho-szociális tanácsadás (tanulástechnikai tanácsadás, szexológiai tanácsadás) – Személyiségfejlesztő csoport a drog- és alkoholproblémával küzdő fiatalok részére – Kreatív csoport – képzőművészeti klub kéthetente – Filmklub – Élménycentrikus zenecsoporthoz 	Részen a Nemzeti Drogmegelőzési Intézet 'Alternativa' kísérleti program tapasztalataira épül TÁMOP támogatásból valósult meg

Program/Szolgáltató neve	Típus	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
„MALOM-TÁRSALGÓ”, Twist Olivér Gyermek- és Ifjúságvédelmi Egyesület, Kecskemét	Célzott - bűnmegelőzés a közép-pontban	közösségi	Malom Center, Kecskemét, Kereskedelmi, Pénzügyi és Szórakoztató Központ	Elsődleges célcsoportként kiskorúak, fiatalkorúak (12-17 év között), kiterjesztve fiatal felnőtt korúak egyéni, formális és informális csoportok számára is. Megcélózandó a bűnözés szempontjából talán legveszélyeztetettebb célcsoport, az iskolából magántanulói státuszba helyezett, sok szabadidővel rendelkező, vagy a tanköteles korban lévő, frusztrált, teret, "kifutási", sikerélmény lehetőséget kereső bukdácsoló/éviszméltő, jellemzően sodródó problémás fiatal, illetve ezek csoportosulásai, akik számára a családi és intézményi ellenőrzések lehetőségei egyaránt beszűkültek.	<ul style="list-style-type: none"> – Nyitott térben végzett rendszeres tevékenységek, szolgáltatások péntek-szombat napokon 18-22 óráig <ul style="list-style-type: none"> o Spontán és irányított beszélgetések o Internet o Kézműves foglalkozások o Sakk o Kérdőívek o Segítő-tájékoztató szociális információs szolgáltatás – Intézményi kereteken belül végzett alkalmi tevékenységek <ul style="list-style-type: none"> o Vendég hívás o Kézműves foglalkozások aktualitásokkal – Intézményi kereten kívül végzett (alkalmi) tevékenység: <ul style="list-style-type: none"> o Szakmai programzáró konferencia o Szakmai tapasztalatok összegzése o Modell-jelleg bemutatása 	OB NB pályázat keretében valósult meg, a projekt 2009. május 15-én zárult le.
„Kék-Fehér” Ifjúsági, Információs és Szolgáltató Ház, Komárom-Esztergom Megyei Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálat, Tatabánya	Célzott - bűnmegelőzés a közép-pontban	közösségi	Tatabánya OMEGA Pláza	Veszélyeztetett fiatalok, pedagógusok	<ul style="list-style-type: none"> – A munkaerő piaci, pályaeorientációs tanácsadás és tréning, amely elsősorban egyéni esetkezelés formájában a pálya-munka elfogadásának szükségessége, szakma- munkavállalás fontossága, képességek minőségének és érdeklődési irány megismerése, egyéni terv kialakítása, pályaválasztást segítő beszélgetések, kulcsképeség fejlesztése, munkatanácsadás, motivációs foglalkozások, pálya és képzési tanácsadás, álláskeresési, rehabilitációs, pszichológiai tanácsadás, másodsorban csoportos tréningek szervezése és lebonyolítása volt – Kommunikációs tréningek pedagógusoknak, gyerekeknek 	OB NB pályázat keretében valósult meg, a projekt 2009. május 15-én zárult le.
Program/Szolgáltató neve	Típus	Setting	Megvalósítás	Célcsoport	Tevékenység	További információ

			helyszíne			
„Veled – Érted”, Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület Nyugat-dunántúli Régió Központ (Győr)	Célzott - bűnmegel- őzés a középpont ban	közösségi	Győr Pláza, egyéb helyszínek	<ol style="list-style-type: none"> 1. A plázában csellengő fiatalok (12-18 év) 2. Akik a nagyobb rendezvényeiken (nyitó-, sportnapok) vettek részt 3. Kortárs segítő, akik részt vettek a képzésen, teljesítették heti 2 órás szolgálati idejüket, és ezen felül részt vettek szinte minden egyéb foglalkozáson, rendezvényen 	<ul style="list-style-type: none"> – Sportrendezvények – Klubhelyiségben kortárs segítői ügyelet mellett <ul style="list-style-type: none"> o police klubok o kreatív foglalkozások o önismereti foglalkozások o csocsó o kareoki o társasjáték 	OBNB pályázat keretében valósult meg, a projekt 2009. május 15-én zárult le.

2. sz. Melléklet – Bevásárlóközpontokban létesített nemzetközi programok

Program/Szolgáltató neve	Típus	Ország	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
Caritas im Erzbistum Köln: http://caritas.erzbistum-koeln.de/oberberg_cv/angebot_hilfen/Kinder_und_Jugendliche/		NÉMETORSZÁG	Szabadidős klub, online	Engelskirchen, JugendZentrum	Iskolások, fiatal bevándorlók	Szabadidős programok minden korosztálynak, iskolai szünetben felügyelet, online nevelési tanácsadás, bevándorlók beilleszkedésének segítése	Google.de: Jugendliche, Kaufhaus szavakra való keresés alapján jutottam a programhoz
http://www.jhleonberg.de/		NÉMETORSZÁG	Közösség, iskola, fesztivál, egyéb	Iskola, ifjúsági központ, tábor, stb.	Gyerekek, és fiatalok	Drogmegelőzés, erőszak-megelőzés, tolerancia-és szociális kompetencia tanulás, személyiségfejlesztés	http://www.sozialraum.de/de-r-sozialraum-einkaufszentrum-als-paedagogisches-arbeitsfeld.php -ebben a cikkben található a neve
Mexx Treff ifjúsági központ Bécs http://mextreff.jugendzentren.at		AUSZTRIA	Közösség, szabadidős klub,	Ifjúsági központ, tábor, fesztiválok	Gyerekek és fiatalok 6-19 éves korig	Szabadidős tevékenységek (darts, biliárd, ping-pong stb.) és programok (kirándulás, parklátogatás, stb.), buliszervezési lehetőség, sportolási lehetőségek, fotólabor, kézműves- és barkácsműhely, lányszoba	http://www.sozialraum.de/sozialraumanalyse-mex-treff.php ebben a cikkben erről a központról van szó (de nem derül ki, hogy milyen pénzből tartják pl. fenn)
Bécsi Ifjúsági Központok Egyesületének portálja – 34 bécsi ifjúsági központ összefogása http://typo.jugendzentren.at/viz/		AUSZTRIA	közösség	Ifjúsági központ, tábor, fesztiválok stb.			http://mextreff.jugendzentren.at – innen lehetett átlátni erre az oldalra
Tanulmány egy Leonbergi (németországi) pláza-programról http://www.sozialraum.de/der-sozialraum-einkaufszentrum-als-paedagogisches-arbeitsfeld.php	célzott	NÉMETORSZÁG	közösség	pláza	Általános iskolás, gimnazista fiatalok	1. Alacsonyküszöbű szolgáltatásként működő megkereső szolgáltatás: a pedagógust, mint vendéget tekint, nem mint nevelő személyzetet (mint az iskolában, vagy az ifjúsági házakban), így teret, és időt adva a fiataloknak a meghallgatásra. A fiatalok állítják össze a játékszabályokat, és ők döntenek el, mennyire engedik be a személyes terükbe a segítő személyzetet. 2. Játék-pedagógia: a játékpedagógiai elemek a következő célokat szolgálják: a gyerekek és fiatalok számára hozzáférhetővé tenni a játék lehetőségét, a játékon keresztül fejleszteni és tanulni 3. Élménypedagógia: az élménypedagógia eredetileg a természethez kötődik, mégis a legfontosabb eleme maga az élményszerzés, tehát plázákban is alkalmazható.	google.de: Jugendliche, Einkaufszentrum szavakra rákeresve

II. Lakótelepeken, egyéb városrészekben létesített hazai és nemzetközi prevenciós programok

ÖSSZEFOGLALÓ TÁBLÁZATOK

3. sz. Melléklet – Lakótelepeken, egyéb városrészekben létesített hazai programok

Program/Szolgáltató neve	Típus	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
HELPI Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda - Eleven Ifjúsági Közösségi Tér	célzott	közösség	fix működési helyszín	„12-28 éves lakótelepi fiatalok problémás” fiatalok alkotják,	csoportos tanácsadás (pályaorientáció, életvezetés), tanoda, önismereti tréningek, társasjátékok, filmklub, teaház, próbaterem és alkotóház. Hétvégeken esténként: éjszakai játszótér, asztalitenisz- és asztalifoci-bajnokság	A hangsúlyt a bűnmegelőzésre fektetik, alacsonyküszöbűként indult, de a részvétel feltételei egyre magasabbra tolódtak,
Kalóztanya Játszóház http://www.obuda.hu/cikk/1022/523223/20100602_megnyilt_a_kaloztanya_1.htm	célzott	lakótelep	Békásmegyer, Budapest III.ker.	Alsó tagozatos ált.iskolások	angol, néptánc, hangszeres zene, bűvész, meseolvasás ingyenesen	http://www.facebook.com/people/Kaloztanya-Jatszohaz/100001051758791
Egészséges Ifjúságért Alapítvány http://www.bunmegelozes.hu/index.html?pid=1960	célzott	n.a.	Vác	fiatalok	„Deviansokból kortárssegítők II” - bűnelkövetővé válás szempontjából veszélyeztetett környezetben élő és/vagy iskolából kimaradó, iskolakerülő, illetve egyéb devianciákat mutató középiskolás fiatalokból kortárs-segítők képzése.	
„Éjféle Sportbajnokság” (ESB) program (Jövőbarát Alapítvány, SIRÁLY Életmód Klub)	célzott	közösség	fix működési helyszín	nehéz vagy szociálisan hátrányos élethelyzetű gyermekek, különösen a csellengő vagy egyéb okból veszélyeztetett tíz év felettiek	péntek és szombat esténként sporttevékenység, illetve az egyéb kulturális programokkal + hétköznapi alternatív napközbeni ellátás	Alapprogram: péntek és szombat esténként sporttevékenység. Budapesten 2 szolgáltató is működteti a programot.
Magyarországi Éjféle Sportbajnokság Egyesület	célzott	közösség	fix működési helyszín	12-25 év közötti fiatalok	hátrányos helyzetű fiatalok szabadidős tevékenységét szervezi, éjszakai sportklubokat működtet	A kábítószerrel és az alkohollal való ismerkedés helyett – az országban már 16 helyszínen is, de különböző szolgáltatókon keresztül működik a program.

Program/Szolgáltató neve	Típus	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
Baranya Ifjúságáért Kht.	célzott	közösség	fix működési helyszín + célzott területeken	Pécs város veszélyeztetett területein (keleti városrész, kertváros) élő 16-25 éves nem tanuló, nem dolgozó fiatalok	elsősorban sport és szabadidős tevékenységek	bűnmegelőzési pályázat finanszírozásában
Periféria Egyesület - "Varázsceruza" A halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek lakótelepen kívüli, közösségi integrációjának előmozdítása, a fiatalkori devianciák kialakulásának megelőzése. c. projekt	célzott	közösség	a program nem a Huszár – telepen valósult meg, hanem 5 iskolai helyszínen	Nyíregyházán a Huszár-telepen élő gyerekeket és fiatalokat céloz	közösségi, sport és szabadidős foglalkozások, egészségfejlesztés, drogrehabilitáció, szociális készségfejlesztés	a program 2007-ben indult a bűnmegelőzési pályázat finanszírozásában
Budapest XVIII. kerület Pestszentlőrinc-Pestszentimre Önkormányzat Csibész Gyermekjóléti Központ	célzott	közösség	a programelemek különböző helyszínek bevonásával valósultak meg	lakótelepen és annak környékén kallódó 12-18 év közötti gyermekek,	sporttevékenység, közös alkotás, kulturális programok + kárhelyreállító gyakorlatok, drámapedagógiai foglalkozások	bűnmegelőzési pályázat finanszírozásában
Iránytű Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda: http://www.iranytu.net	célzott	Közösség, iskola, tábor	Iskola, Vidék, Budapesti iroda	Fiatal felnőttek, felnőttek	Alacsonyküszöbű mentálhigiénés szolgáltatás, Információ-szolgáltatás , Egészséges életmód megőrzése és szenvedélybetegségek megelőzése (drog-kábítószer), Szexuális felvilágosítás - AIDS prevenció	
Kapocs Ifjúsági Önszolgáltató Szolgálat	Célzott, segítő funkciót betöltő program	Közösségi	Budapest, 8. kerület	Kockázati csoportok (jelenleg leginkább komoly alkalmazkodási problémákkal küzdő, túlnyomórészt tizenéves cigány fiatal tanulási és egyéb problémákkal), a környéken, utcán csellengők.	"alacsony küszöbű" elérési segítő tevékenység — megkeresés — segítségnyújtás — szabadidő eltöltési lehetőségek	

4. sz. Melléklet – Lakótelepeken, egyéb városrészekben létesített nemzeti programok

Megvalósító szervezet – Program neve	Típus	Ország	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
Youth Counselling Centre: WAGGON) http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=710&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	AUSZTRIA	közösség	Régi vonat kocsia vasútállomás előtt	13-23 évesek	Alacsonyküszöbű találkozóhely Tanácsadás, támogatás, továbbírányítás, networking	Sokan ingáznak a városba iskolába
Blands Bands on the Move http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=6516&tab=overview	célzott	OLASZORSZÁG	közösség	Lakókocsi	15-25 évesek, szerfogyasztás szempontjából veszélyeztetett, vagy szerhasználó fiatalok	A fogyasztás felé ható tényezők feltárása a fiatalokkal, továbbá infoátadás, szabadidős tevékenységek	Gyerekek informális csoportjainak elérése, megjelenés a fiatalok találkozóhelyein
Positive Futures http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=5076&tab=overview	célzott	EGYESÜLT KIRÁLYSÁG	közösség	Sportklubok, bűnmegelőzési szolgálatok	10-19 éves, rossz környéken élő, marginalizálódott fiatalok	Fiatalok bevonása és kötődés kialakítása sporttevékenységek segítségével	Anglia 30, kábítószer-bűnözés szempontjából leginkább érintett területek mindegyikén folyik valamilyen PF projekt, összesen 107.
Németországi herfordi „Intézet az építészeti, város, és térfejlesztésért” (Bundesinstitut für Bau- Stadt, und Raumforschung) modellprogramja, megvalósító: Diakonisches Werk Herford http://www.bbr.bund.de/cn_015/nn_336266/BBSR/DE/FP/ExWoSt/Forschungsfelder/2010/JugendlichImStadtquartier/Modellvorhaben/HerfordDertalangeWegnachHause.html?_nnn=true	célzott	NÉMETORSZÁG	Helyi, Herford Nordstadti lakótelep	Herford, Németország különböző városai	fiatalok részére, akik bevándorló háttérrel rendelkeznek, különböző képzési nívóval rendelkeznek, illetve különböző klikkbe tartoznak	A projekt célja, hogy elősegítse a megakadt párbeszédet a lakótelep felnőtt, és fiatal lakói, illetve a döntéshozók között arról, hogy a közösségi tereket és a városrész struktúráját milyen módokon lehetne alakítani. Párbeszéd elősegítése a változtatás lehetőségeiről, fiatalok számára is alkalmas városi (lakótelepi) infrastruktúra kialakításáról, jelenlegi látásmód megváltoztatásáról. Lakókocsis utazás célja, hogy a fiatalok felfedezhessék és értékelhessék más városok szociális tereit.	
Anglia, Street League http://www.streetleague.co.uk/aboutus.htm	Célzott	EGYESÜLT KIRÁLYSÁG	közösség	London, Glasgow és Észak-Kelet Anglia	hátrányos helyzetű, munkanélküli, hajléktalan, drog- és alkoholfüggő, vagy tanulási nehézségekkel küzdő, esetleg mentális problémákkal rendelkező fiatalok	foci- és oktatási program	A szervezettel többnyire hajléktalan szállókban, drog rehabilitációs központokon keresztül, vagy a menekültekkel foglalkozó team-en keresztül kerülnek kapcsolatba a fiatalok.

Megvalósító szervezet – Program neve	Típus	Ország	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
Rosenheim város, Soziale Stadt projekt: http://www.sozialestadt-rosenheim.de/htmls/index.php?id=149&tx_ttnews[tt_news]=12&cHash=008b1ba5cecc64a5ba2a8a8f9a4fe092	célzott	NÉMETROSZÁG	közösség	Rosenheim város	hátrányos helyzetű fiatalok	éjszakai sport	A „Soziale Stadt” (szociális város) kezdeményezés egy állami program, célja az egyes városrészek építészeti, gazdasági, szociális és környezeti erősítése, magán a helyszínen
Berlin - „Társaság a Sport-és Ifjúsági szociális munkáért” (Gesellschaft für Sport-und Jugendsozialarbeit) http://www.gsj-berlin.de/kick.html	célzott	NÉMETROSZÁG	közösség	Berlin	szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok, büntetendő fiatalok	8 különböző helyszínén edzhetnek, sportolhatnak	A berlini rendőrséggel állnak kapcsolatban, akik a büntetendő fiatalokat közvetítik feléjük; ők különböző sportegyesületek felé küldik tovább a fiatalokat.
Leer városa	célzott	NÉMETROSZÁG	közösség	Leer város	csellengő fiatalok	Mobil Internet-szolgáltatás a fiatalok részére, bicikli-szerelést vállalhatnak a fiatalok	http://www.oz-online.de/index.php?id=227&tx_ttnews[tt_news]=90886&cHash=4de8302957&ftu=16aec98faf
Street UniverCity http://www.streetuniversity.de/	célzott	NÉMETROSZÁG	Berlin	Berlin	szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok, csellengők és emigránsok	Célcsoport tanulmányainak fejlesztése: graffiti-szeminárium, street-dance bemutató, streetculture szeminárium szervezése, karnevál-szervezés, színházi programok, utazás-szervezés stb.	Ifj. klub Naunynritze (ld. feljebb) kezdeményezése ez a projekt
Németországi Berlin-Spandau kerületben található Heerstrasse http://www.staaken.info/kinder-und-jugendliche/streetwork-staaken/	célzott	NÉMETROSZÁG	Lakótelep, streetwork	Berlin-Spandau, Staaken, Heerstrasse	hátrányos helyzetű fiatalok, fiatal felnőttek	A megkereső szolgálat feladatai: utcai tanácsadás, segítség és támogatás az iskolai problémákban, az önálló eljárási képességek erősítése, egzisztenciális biztonság támogatása, erőszak-és drogmegelőzés, illetve a drogfogyasztás intervenciója, illetve tanácsadás a függőség elkerülésére, csoportos és szabadidős ajánlatok	http://www.staaken.info/stadtteil/ - a lakótelep önálló portálja különböző programokkal, elérhetőségekkel
Ifjúsági klub Naunynritze (Jugendklub Naunynritze), Berlin, Kreuzberg kerülete http://www.naunynritze.de/	célzott	NÉMETROSZÁG	Helyi közösség	Berlin, Kreuzberg, maga az ifj. klub területe	szociális problémákkal küzdő fiatalok és szüleik, környékbeli lakók	Számítógépes kurzusok, színielőadásban való részvétel, hip-hop tánctanfolyam, női shiatsu, capoeira, foci, digitális filmvágás, jogi tanácsadás, tanácsadás gyerekeiket egyedül nevelő szülőknek, tanácsadás szexuálisan zaklatottaknak	
Mörfelden	célzott	NÉMETROSZÁG	közösség	Mörfelden város	hátrányos helyzetű, csellengő fiatalok	„Lógás helyett sportolás” (Sport machen statt „rumhängen”)	http://www.moerfelden-walldorf.de/default.asp?action=article&ID=1047

Megvalósító szervezet – Program neve	Típus	Ország	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
Community addiction prevention http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=6200&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	LENGYELORSZÁ G	közösség	Közösségi klub	10-18 éves veszélyeztetett fiatalok, kelet-lengyelországi közösségekben (lakótelepek)	Klub tevékenységek, szocio-terápiás módszerek Helyi szereplők közötti együttműködés elősegítése	Szociális változások az elmúlt években (munkanélküliség, szerfogyasztás növekedése, „gyors örömök”)
SUSPERTU: Adolescent Support Programme http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=953&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	SPANYOLORSZÁ G	közösség	Program központja	13-20 évesek	Személyes készségek, szociális felelősség erősítése; szülők informálása, képzése (pl. problémamegoldás); fiatalokkal foglalkozó szakemberek támogatása	Szerhasználat (főként a rekreációs) növekedése, nem volt megfelelő ellátás ezeknek az egyéneknek
Prevention Centre for Children and Youth ALTUM - Environment Programmes / Prevention Centre http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=6183&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	LENGYELORSZÁ G	közösség	NEM DERÜL KI	10-25 évesek, veszélyeztetett, illetve akik kerültek már kapcsolatba illegális szerekkel	Edukációs, szocio-terápiás és terápiás foglalkozások; tanácsadás és kreatív foglalkozások; kortárs képzés; Magatartás befolyásolási és egészségfejlesztési célkitűzések	Ezen a környéken a legnagyobb a rejtett munkanélküliség aránya, szociális és gazdasági marginalizálódás
Face to Face http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=5556&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	EGYESÜLT KIRÁLYSÁG	közösség	NEM DERÜL KI	4-19 évesek	Fiatalként továbbírnyítása a megfelelő szolgáltatásokhoz. Program munkatársaival „kábitószeres incidensek” esetén veszik fel a kapcsolatot. Ők személyes találkozókon és telefonon tartják a klienssel a kapcsolatot. Nyújtanak: egyéni foglalkozásokat, tanácsadást, alternatívákat, stb.	
SISU Sports Educators in Örebro: Mobilization against narcotics http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=5796&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	SVÉDORSZÁG	közösség	Helyi klubokban, önszerveződő csoportokban	10-20 évesek	„popular education” keretében: vezetői kurzusok fiataloknak, lányoknak külön is; tanulói körök (iskolán kívül) drogokkal kapcsolatos ismeretek átadásához; akciótervek a kisebbségi és sport körök bevonásával; találkozó helyek kialakítása; a különböző csoportok/klubok és a helyi szereplők találkozásai	Veszélyeztetett környéken: magas a bevándorlók aránya, munkanélküliség, bűnözés,
Early Intervention Of First Time Noticed Drug Users: FrED http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=2091&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott		közösség	NEM DERÜL KI	14-21 évesek, szerfogyasztás miatt a rendőrséggel kapcsolatba kerülők (first time offenders), önkéntes a részvétel	Egy egyéni interjú, 8 alkalmas foglalkozás	Rendőrség, vagy az ifjúsági bíróság ajánlja fel a programban való részvételt, olyanoknak, akik ellen valószínűleg ejtik majd a vádakat
Positive Futures) http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=5076&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	EGYESÜLT KIRÁLYSÁG	közösség	Sportklubok, bűnmegelőzési szolgálatok	10-19 éves, rossz környéken élő, marginalizálódott fiatalok	Fiatalként bevonása és kötődés kialakítása sporttevékenységek segítségével	Anglia 30, kábítószer-bűnözés szempontjából leginkább érintett területe mindegyikén folyik valamilyen PF projekt, összesen 107.

Megvalósító szervezet – Program neve	Típus	Ország	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
Ferrybank Drug Prevention Project http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=4837&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	ÍRORSZÁG	közösség	Ifjúsági és közösségi központ	12-20 éves veszélyeztetett fiatalok (iskola által azonosított: alacsony önbecsülés, iskolából kimaradás veszélye, bűnözői és antiszociális magatartás, szerfogyasztás)	Ifjúsági munka a fiatalok konstruktív fejlesztési és drog edukációs programokba bevonására (Pl. spec csoportnak esténként csoportfoglalkozás, kényes témák megbeszélése); szülőknek tanácsadás, drop-in	
Re-Invent Outside Leisure Time http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=5122&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	PORTUGÁLIA	közösség	NEM DERÜL KI	5-18 éves veszélyeztetett fiatalok (szegénység, bűnözés, iskolából kimaradás, nincsenek szabadidő eltöltési lehetőségek), szülők, családok	Egyéni szociális intervenció, továbbirányítás Személyes és szociális készségek program, sport és szabadidős tevékenységek, családoknak pszichológiai és szociális támogatás, információátadás	
Traveller Specific Drugs Initiative http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=4517&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	ÍRORSZÁG	közösség	NEM DERÜL KI	Utazó közösségek Írországon	Ellátók figyelmének felhívása az Utazó közösségek drogproblémáira, szolgáltatók képzése	Kutatások több veszélyeztetett csoportot azonosítottak az utazó közösségekben belül
Kamelamos Guinar (meaning 'We want to be heard'). A programme for the prevention of drug addiction, HIV/AIDS and sexually transmitted disease among Gypsy children and teenagers http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=5277&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	SPANYOLORSZÁG	közösség	NEM DERÜL KI	6-18 éves santiago-i cigány fiatalok	Cigány fiatalok kulturális háttéréhez igazodó program. Kultúrájuk megismerésének elősegítése; részvétel közösségi programokban; információátadás	Kisebbségekre irányuló programok végrehajtásához javaslatok: - Kulturális kódok használata a beavatkozás során - Megfelelő információs csatornák használata - Az érintettek bevonása (pl. cigány egyesületek, elismert közösségi szereplők) - Fiatalok alkalmazása egészség közvetítőként
Municipal Plan for Primary Prevention of Drug Addiction in Gouveia: Animabué 2003 http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=5299&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	PORTUGÁLIA	közösség	NEM DERÜL KI	6-27 éves, iskolából kimaradó fiatalok, szociális kirekesztődés szempontjából veszélyeztetettek	4 tevékenység: fiatal szociális mediátor képzés, a képzett fiatalok utánkövettek fiatalokat és programokat népszerűsítettek; ifjúsági fórum szervezése ; szülők és tanárok képzése; csoportjátékok	
Programme for Counteracting Social Pathology in Adolescents http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=PL0208&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	LENGYELORSZÁG	közösség	NEM DERÜL KI (a szolgáltatónál)	13-19 éves szerfogyasztók, vagy a szociális kirekesztés szempontjából veszélyeztetettek	EDDRA	

Megvalósító szervezet – Program neve	Típus	Ország	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
STAY (St. Aengus Stay-In-School Youth Project) http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=2247&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	ÍRORSZÁG	közösség	NEM DERÜL KI (szabadtér, a szolgáltatónál)	Iskolából kimaradás szempontjából veszélyeztetett 10-14 éves fiatalok	A célcsoport szükségletein alapuló tevékenységek. Egészséges szabadidő alternatívák nyújtása, pl. kenutazás, túrázás. Aktív együttműködés támogatása az otthon, az iskola és a közösségi szolgáltatások között. Szociális készségek fejlesztése.	
Millennium http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=4256&tab=objectives (EDDRA adatbázisból)	célzott	OLASZORSZÁG	közösség	Ifjúsági centrumokban	15-25 évesek	Iskolai, munkahelyi reorientáció; önmeghatározás tanácsadás segítségével; szakképzés, képzési kurzusok; helyi együttműködések elősegítése	Tengerpart (Rimini), nyaralóvezet Hangsúlyozzák a helyi problémák helyi szintű megoldását
Municipal Plan of Drug Addiction Prevention of Oliveira do Bairro: Building http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=2540&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	PORTUGÁLIA	Iskola, család, sport és szabadidős klubok	Szabadidős helyszínek, iskola, szolgáltató?	6-20 évesek, iskolából kimaradók	5 tevékenység: csoportfoglalkozások, személyes és szociális készségek fejlesztése veszélyeztetett fiataloknál; iskolai foglalkozások a tanárok bevonásával; szabadidős edukációs és kulturális tevékenységek; szülői találkozások	
F.E.E.T. to Walk: Prevent, Educate, Socialize (P.E.S. P'andar: Prevenir, educar e socializar - Programa de Competências Pessoais e Sociais e Promoção de estilos de Vida Saudáveis) http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=08PT02&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	PORTUGÁLIA	Család, iskola, közösség	Közösség (szolgáltató), iskola	10-19 éves, rossz környéken élők	Kognitív-viselkedés megközelítés, tevékenységek a célcsoport közvetlen környezetében, kortárcsoportok, családok, iskolák, helyi sport egyesületek bevonásával. Megerősítő megközelítés, szociális készségek fejlesztése. Pszicho-educatív krízis beavatkozás modell.	
Mahis: Chance Is Inside of You http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=1955&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	FINNORSZÁG	iskola	NEM DERÜL KI (szabadtér, a szolgáltatónál)	13-17 évesek	Korai beavatkozás, projekt szerű szabadidős tevékenységek, felnőtt támogató hálózat, személyes segítő, kreatív és multikulturális projektek, sport tevékenységek,	
Young Net http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=5196&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	PORTUGÁLIA	iskola	Ifjúsági klub	11-25 éves, rossz környéken élő, hátrányos helyzetű fiatalok	Személyes és szociális készségek fejlesztése, egészséges szabadidős alternatívák felkínálása, fiatalokat érdeklő témák megtárgyalása	

Megvalósító szervezet – Program neve	Típus	Ország	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
Young leaders in the community http://www.coe.int/t/dg3/pompidou/Source/Initiatives/PreventionPrize/2004/2004PrevPrizeApplication_YoungLeaders.pdf (Pompidou group prize winner 2004)	célzott	ANGLIA	közösség	szervezetnél, „terepen”	11-19 éves, rossz, hátrányos helyzetű környéken (magas a munkanélküliség és a rossz egészségügyi állapot) élő fiatalok	Megkereső szolgáltatás, kortársképzés, fiatalok bevonása különböző programok lebonyolításába, generációk közötti együttműködés fejlesztése (annak elosztatása, hogy minden fiatal drogozik és bűnözik), helyi szervezetek, közösség (használók családjainak, barátainak) bevonása, képzett mentorok a fiatalok mellett	
Battle of the West (Hollandia) http://www.coe.int/t/dg3/pompidou/Source/Initiatives/PreventionPrize/2008/2008PreventionPrizeApplication_BattleOfTheWest.pdf (Pompidou group prize winner 2004)	célzott	HOLLANDIA	közösség	utcán, iskolában (de nem tanórai keretek között, iskola csak a termet adta)	partizó, rossz környéken élő, szerfogyasztó fiatalok	táncverseny (hip-hop) a fiataloknak a szermentes szórakozást promótálva, a fiatalok bevonása a szervezésbe, utána egy hónappal afterparty: fotók, videók közös megnézése, táncolás	

III. Zenés-táncos szórakozóhelyeken megvalósított hazai és nemzetközi prevenciós programok

ÖSSZEFOGLALÓ TÁBLÁZATOK

5. sz. Melléklet - **Zenés-táncos szórakozóhelyeken programokat megvalósító szervezetek adatai** /73/

Szervezet neve	Alapítás éve	Alkalmazottak száma	Fizetett alkalmazottak száma	Önkéntesek száma	A juttatás módja	Éjszakai intervenció jelenleg (2010)	Éjszakai intervenció kezdete
Kék Pont Party Service (Budapest)	1997	11	1	10	Alkalmanként/ Rendszeres	Igen	1998
Lelkierő Egyesület (Debrecen)	2003	30	12	18	Rendszeres	Igen	2004
Tükör Drogambulancia (Kaposvár)	2007	7	7	0	Rendszeres	Igen	2007
INDIT Buli segély (Pécs)	1999	65	49	16	Rendszeres/ Óradíj	Igen	2000
Markusovszky Kh. Drog szakamb. (Szombathely)	2003	7	6	1	Rendszeres/ Óradíj	Nem	
Mi-Értünk Egy. (Békéscsaba)	2000	16	6	10	Rendszeres	Igen	2008
Mi-Értünk Egy. (Orosháza)	2008	8	3	5	Rendszeres	Igen	2008

6. sz. Melléklet - Zenés-táncos szórakozóhelyeken programokat működtető szervezetek tevékenysége 2009-ben²⁸

Program neve	Szolgáltatás földrajzi hatóköre	Program indulásának éve	Munkatársak száma	Rendezvények típusai	Események száma	Kontaktus szám
INDIT Közalapítvány Pécsi Bulisegély Szolgálat (Pécs)	Pécs, Baranya, Dél-Dunántúli régió	2000	7 professzionális segítő	Rock, disco, alternatív, egyetemi klub, fesztiválok	182	2239
„Mozgó-társ” party service szolgáltatás (Debrecen)	Észak-alföldi régió, országos	2000	3 főállású és 7 részállású szakember, 53 egyetemi kortárs hallgató	Fesztiválok, egyetemi partik	40-45 egyetemi buli, 4 fesztivál	Kb. 1400 fő
MI-ÉRTÜNK - Prevenációs és Segítő Egyesület (Békéscsaba)	Békéscsaba	2005	2 főállású 1 részállású alkalmazott, 10 önkéntes	Buli előtti alapozás (sörözőben), szórakozóhely	78	5068 fő
Bulisegély (Kaposvár)	Kaposvár	2007	7 főállású alkalmazott	Rock/metal bulik, elektronikus parti, diszkó, diáknapok	55	652
DrogPont Szenvedélybetegeket Segítő Szolgálat (Mosonmagyaróvár)	Mosonmagyaróvár Város és Kistérsége	2008. október és 2009. június	2 fő főállású alkalmazott 4 fő önkéntes		24	24
ADELANTE ALAPÍTVÁNY (Nyíregyháza)	Nyíregyháza	2008	3 fő főállásban 1 fő vállalkozási szerződés 2 fő önkéntes	Szórakozóhelyeken, fesztiválokon	38	1274
Zöld Alma Egészségfejlesztő Alapítvány (Székesfehérvár)	Székesfehérvár	2005	1 főállású szociális munkás, 10 fő önkéntes kortárs-segítő	Iskolai buli, fesztivál	5	669
MI-ÉRTÜNK KontaktPont (Orosháza)	Orosháza	2008	6 főállású alkalmazott,	Iskolai diákklub, söröző, party, fesztivál	15	330 fő

²⁸ Éves jelentés a magyarországi droghelyeztről, 2010. (Lektorálás alatt)

7. sz. Melléklet – Zenés-táncos szórakozóhelyeken megvalósított nemzetközi programok

Megvalósító szervezet – Program neve	Típus	Ország	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
London Dance Safety kampány 26 londoni szervezet együttműködése a brit kormány kezdeményezésére http://hej.sagepub.com/cgi/content/abstract/57/3/232 1997, UK	Ártalomcsökkentés, célzott	EGYESÜLT KIRÁLYSÁG		Klubok, bárók, afterpartik, Közösségi terek (reklámfelületek)	Dance-klubok látogatói	Többszintű megközelítés: Poszterkampány tömegközlekedési eszközökön, információs könyvecskék terjesztése klubokban (az ártalomcsökkentő üzenetek alaptéziseként elhíresült „Vital Information Pack” és VIP könyvecskék), Klub-dolgozók tréningje (menedzsment, alkalmazottak, doormen-ek, elsősegély-személyzet), Kampány telefonvonal operátorokkal, Outreach tevékenység éjszakai szórakozóhelyeken	Kampány értékelése itt: http://hej.sagepub.com/cgi/content/abstract/57/3/232
Check It http://www.checkyourdrugs.at	Ártalomcsökkentés	AUSZTRIA		Szórakozóhelyek, Internet, média, oktatási intézmények	„party-drogokat” fogyasztók és rizikócsoport	Face to face, telefonos és mail tanácsadás, Helyszíni tablettatesztelés, Információs anyagok készítése és terjesztése, Krízisintervenció	Tudományos kutatómunkát végeznek és a programjaikat is értékelik, illetve a kutatási eredményeiket elérhetővé teszik a szórakozóhelyeket látogató fiatalok számára is
STAD (Stockholm prevents alcohol and drugproblems) http://www.stad.org 2003		SVÉDORSZÁG	Közösségi	Éjszakai szórakozóhelyek	Tulajdonosok, alkalmazottak és vendégek stockholmi klubokban	Információátadás, tréningek a tulajdonosoknak, személyzetnek és doormen-eknek A klubok közösen részt vesznek az irányelvek kidolgozásában Média kampány (nemzeti TV, rádió, újságok), sajtókonferenciák	
Dance Drug Safety Outreach in pubs and clubs in Blackpool (Drugline-Lancashire Ltd) http://www.druglinelancs.co.uk 2000	Ártalomcsökkentés	EGYESÜLT KIRÁLYSÁG		Bárók, klubok, diszkók, táncos események	Szórakozóhelyeket látogatók	Szóróanyagok terjesztése, Klub alkalmazottak tréningje, Kortárssegítők képzése	A program alapja Nagy-Britanniában a Home Office (kb. belügyminisztérium) 'Safer Clubbing' és 'Safer Nightlife', Alcohol ártalomcsökkentés, szexuális egészség és HIV Stratégiája.

Megvalósító szervezet – Program neve	Típus	Ország	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
Chill Out Sound Support http://www.nottinghamcity-pct.nhs.uk/ Nottingham, 1997	Ártalom- csökkentés	EGYESÜLT KIRÁLYSÁG	Közösségi	Bárok, klubok, diszkók, Egészségügyi központ	18 év feletti felnőttek	Ártalomcsökkentő információk, kognitív terápia és motivációs interjúk, holisztikus terápiák Megkereső tevékenység éjszakai szórakozóhelyeken, Biztonságos szexről és fogamzásgátlásról tanácsadás, Tréningek tartása drogokról és a Safer Nightlife irányelvekről, Más szak szolgáltatókhoz irányítás	NHS (Nemzeti Egészségügyi Szolgálat) által fenntartott szolgáltatás, PCT (Primary Care Trust)
National Drug and Alcohol Research Centre (University of NSW) Australia, 2006 http://ndarc.med.unsw.edu.au/	Ártalom- csökkentés, célzott	AUSZTRÁLIA	Bárok, klubok, diszkók, afterpartik	Bárok, klubok, diszkók, afterpartik	Ecstasy és egyéb szerhasználók (Alkohol, Cannabis, Amfetaminok methamphetamine, GHB)	2 év alatt 24 dance eseményen részvétel, 60 ecstasy és egyéb droghasználó fiatal tréningje (peer educators), majd általuk a rendezvényeken peer group információátadás Program és közvetített üzenetek hatékonyságának mérése	Evaluation references: Technical Report 299, The Feasibility of Peer-Led Interventions to Deliver Health Information to Ecstasy and Related Drug Users, Bleeker, AM., Silins, E, Dillon, P, Simpson, M, Copeland, J and Hickey, K
primaEpoi.it http://www.alainrete.org 1998	célzott	OLASZORSZ ÁG	klub/ disco/ afterpartik Média , Internet	klub/ disco/ afterpartik Média , Internet	Nők és férfiak 16-35 év	Drogmentes délutánok szervezése klubokban 18 év alattiaknak, Prevenációs videó klubokban, Szórakozóhely alkalmazottak tréningje, blogok és facebook használata a kapcsolattartásra, Együttműködés a klubtulajdonosokkal és rendezvényszervezőkkel	A Health Nightlife Toolbox Project Kézikönyv értékelésében szereplő program
Partywise VAD (Association for alcohol and other drug problems), http://www.partywise.be Brüsszel, 2003	célzott	BELGIUM		Szórakozóhelyek, Média	15-25 éves partizók, klubtulajdonosok és promóterek	Partywise websiteon információközlés, Flyerek, poszterek, matricák...stb. terjesztése, Cikkek és hirdetések fiataloknak szóló magazinokban, Szórakozóhelyek alkalmazottjainak elsődleges tréning, Szervezőkkel és promóterekkel konzultáció	

Megvalósító szervezet – Program neve	Típus	Ország	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
Safer Clubbing Egyesület – Svájc (zürichi központ) http://www.safer-clubbing.ch/index.php?page=main&action=default	célzott	SVÁJC	Party szcena	Buli, party	17-25 éves korosztály és a klubtulajdonosok	chill-out részek kialakítása a szórakozóhelyeken, víz-szolgáltatás, óvszer-, fűldugó-osztás, információk a HIV- és AIDS megelőzésről, és az anyaghasználatról, szakember-gárda a bulikon. Évente kampányok különböző témákban.	Partnerségben dolgoznak a prevenciós szakemberek, a mentősök, és az AIDS-segítők. Tervben van egy képzés indítása.
Safer Party http://www.saferparty.ch/	célzott	SVÁJC	Party szcena	Online tanácsadás	fiatalok	Információ-nyújtás, online tanácsadás	
Svájc, Biel - Contact Netz http://www.contactnetz.ch/de/streetwork_biel_nightlife_content---1--1086--1468.html#anchor_XTINYA Streetwork Biel	célzott	SVÁJC	Party szcena	Buli, party	Fiatalok, party-élet résztvevői minden szinten	<ul style="list-style-type: none"> – www.outgoing.ch – az éjszakai élet Internetes felülete – „Drugchecking” – mobil laboratórium a nagyobb partykon – Nightcare – a party-éjszakai élet érdeklődői számára oktatás szervezése (elsősorban egészségügyi) – AwareDanceCulture - partydrogokról infok – Safer clubbing – ld. fent. 	Nem egyértelmű, hogy átfedésben van-e a rave it safe-el
Svájc, www.outgoing.ch	Célzott	SVÁJC	Party szcena	Online	Fiatalok, partyzók	Online tanácsadás és információk	Svájc, Biel - Contact Netz internetes felülete
Rave it safe http://www.raveitsafe.ch/de	célzott	SVÁJC	Party szcena	Buli, party	Fiatalok, partyzók	Partydrogokkal kapcsolatos információs pult, mobil laboratórium (kisebb klubokban és nagyobb, nyitott party-kon is), komplett chill-out részek kialakítása, online tanácsadás és adott esetben továbbkövetítés szakemberekhez. Képzés-szervezés partydrog témakörében maguknak a partizó fiataloknak, a szórakozóhely-tulajdonosoknak, segítő szervezeteknek, szakembereknek.	
Hessen tartomány http://cms.hls-online.org/index.php?option=com_content&view=article&id=190%3Aimpuls-jugendschutz-und-discoveranstaltungen&catid=50%3Aimpuls&Itemid=161	célzott	NÉMETORSZÁG	Party szcena,	Bulik, partyk	Fiatalok, szórakozóhely-tulajdonosok, biztonsági emberek, városi és megyei alkalmazottak, önkormányzati alkalmazottak	(Rendőrségi) kampány a szórakozás biztonságosabbá tételére: cél a felvilágosítás, a felelősségérzet növelése a klubtulajdonosokban, az étgetett szeszes italok kínálatának csökkentése a szórakozóhelyeken, a különböző erőszakos cselekedetek számának csökkentése a discok környékén	

Megvalósító szervezet – Program neve	Típus	Ország	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	További információ
Nightwatch – németországi, Stuttgart-i biztonságos szórakozóhely-projekt http://www.kessel.tv/nightwatch-aktion-fur-sicheres-nachtleben-in-stuttgart/	célzott	NÉMETORSZÁG	Party szcena	szórakozóhelyek	Szórakozóhelyek	Prevenációs program, aminek elsődleges célja az egységes házirendek kialakítása és megtartása	
Ausztráliai, Queensland-i rendőrség biztonságos party oldala http://www.police.qld.gov.au/programs/personalsafety/situationaladvice/partysafe.htm	célzott	AUSZTRÁLIA	Party szcena	online	Fiatalk, szülők, szórakozóhelyek tulajdonosai	Online gyakorlatias ajánlások megfogalmazása: mit igyon a résztvevő, hova írja ki a fontos telefonszámokat (rendőrség, mentők, tűzoltók elérhetőségei), kikkel tartózkodjon együtt a bulin stb.	
Canberra-i party safe projekt http://www.directionsact.com/partysafe	célzott	AUSZTRÁLIA	Party szcena	Buli, party, Canberra város	Fiatalk	Party safe busz, Különböző oktatási anyagok terjesztése (hogyan tegyük biztonságossá egy partyt, biztonságos szex csomag), víz-osztás, elsősegély kurzus stb.	
Rave Against Drugs http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=6340&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	FINNORSZÁG	Parti szcena	Rave partik	16-30 éves parti látogatók	A célcsoportra szabott információ átadás, „Rave against drugs” alkohol és szermentes partik szervezése. Ártalomcsökkentő megközelítés	
Decubed -Safer Dancing Service http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=1603&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	EGYESÜLT KIRÁLYSÁG	Parti szcena	klubok	17 évesnél idősebb partizók	Információ átadás és ártalomcsökkentés	
Energy Control (Information and Guidance for Youngsters in the Techno Scene) http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=1097&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	SPANYOLORSZÁG	Parti szcena	Techno/rave partik	Partizó fiatalok	Információ átadás, útmutatás a partizó fiataloknak	

Megvalósító szervezet – Program neve	Típus	Ország	Setting	Megvalósítás helyszíne	Célcsoport	Tevékenység	E További információ
Informabus Project http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=320&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	OLASZORSZÁG	Parti szcena Megj.: Az EDDRA adatbázisban a party szcena van megadva, de a leírás alapján nem feltétlenül az.	busz	Fiatalok informális csoportjai (13-14 évesek)	Fiatalok bevonása, fiatalok közötti és a fiatalok és felnőttek közötti kommunikáció elősegítése, fiatalok megismertetése az ellátó rendszerrel, együttműködés a szociális ellátó rendszerrel	
Drug Advisory Office De Loor http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=9&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	HOLLANDIA	Parti szcena	House partik	Partizó fiatalok (17-18 évesek)	Információ átadás drog tesztelés (bevizsgálás), elsősegély nyújtás	
Streetwork Mobile Youth Work: "Rumtrieb" Wiener Neustadt http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=3839&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	AUSZTRIA	Parti szcena Megj.: Az EDDRA adatbázisban a party szcena van megadva, de a leírás alapján nem feltétlenül az.	Szolgáltatónál, és „terepen”	11-20 éves „problémás” fiatalok (a hagyományos szolgáltatásokkal nem elérhető fiatalok: punk-ok, hajléktalanok, nagyon fiatal drogfüggő, hátrányos helyzetűek)	Megkereső munka, alacsonyküszöbű szolgáltatások, tanácsadás és segítségnyújtás, tapasztalat központú és vonzó szabadidős tevékenységek, információ átadás	
Touch Project: Peer Led Outreach Project http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=3356&tab=overview (EDDRA adatbázisból)	célzott	EGYESÜLT KIRÁLYSÁG	Parti szcena, iskola, közösség	Egyetemi partik, iskolai tanórák	14-24 évesek	Kortárs megkereső munka, ártalomcsökkentő üzenetek, személy-központú, tapasztalaton alapuló, információ átadás,	

Hatékony prevenciós munka

ÖSSZEFOGLALÓ

8. sz. Melléklet – Mi működik a prevencióban?

A következő összefoglaló 4, 2000-ben, vagy azután megjelent irodalmi áttekintés áttekintésén (review of reviews) alapul: Buehler and Kroeger (2006), McGrath et al. (2006), Canning et al. (2004) és NICE (2007). A célzott prevenció hatékonyságáról rendelkezésre álló információk korlátozottsága miatt másod szintű és néhány első szintű, 2003 óta megjelent kutatást is figyelembe vettek, melyeket a fenti kutatások nem tartalmaznak.

Mi működik a célzott prevencióban?

- Néhány bizonyíték azt mutatja, hogy a veszélyeztetett diákokra irányuló iskolai prevenciók programok hatékonyabbak, mint az iskolai populációt általánosan megcélzó programok.
Gottfredson and Wilson (2003) in: McGrath, Y et al. (2006) Drug use prevention among young people: a review of reviews. National Institute for Health and Clinical Excellence
- A célzott függőség megelőzési intézkedéseknek akkor van hatásuk a fogyasztási magatartásra, ha azokat az iskolában szociális készségeket fejlesztő, mentori, vagy életvezetési programok keretében hajtják végre.
Gottfredson and Wilson (2003), Wicki. and Stübi. (2001), Catalano et al. (1998), Mowbray and Oyserman. (2003) in: Buehler, A & Kroeger C. (2006) Report on the prevention of substance abuse. Federal Centre for Health Education BZgA; Roe, E., Becker, J. (2005), 'Drug prevention with vulnerable young people: a review', Drugs: education, prevention and policy', 12 (2), pp. 85-99.
- Úgy tűnik, hogy a kognitív magatartás befolyásolására irányuló programok nagyobb valószínűséggel sikeresek.
Gottfredson and Wilson (2003) in: McGrath, Y et al. (2006) Drug use prevention among young people: a review of reviews. National Institute for Health and Clinical Excellence
- Azok a programok, melyek a csapatépítést, az interperszonális kommunikációt, és az önreflektációra koncentráló introspektív tanulási megközelítést hangsúlyozzák.
Springer J. F. et al. (2004), 'Characteristics of Effective Substance Abuse Prevention Programs for High-Risk Youth', The Journal of Primary Prevention, 25 (2) , pp. 171-219.
- Azok a programok, melyek figyelembe veszik az egyéni szükségleteket.
Windle and Windle (1999) in: Canning, U. et al. (2004) Drug use prevention among young people: a review of reviews. Health Development Agency
- A fiatalok azonosítása és bevonása olyan érzékeny módon történik, mely kerüli a „címkézést”, ami stigmatizációhoz vezethet.
Sussman, S. et al. (2004), 'The Motivation, Skills, and Decision-Making Model of "Drug Abuse" Prevention', Substance Use & Misuse, 39, (10–12), pp. 1971–2016.
- Azok a beavatkozások a hatékonyak, melyek a motivációra, készségek fejlesztésére, döntéshozatalra és a téves normatív hiedelmek korrigálására irányulnak.
Sussman, S. et al. (2004), 'The Motivation, Skills, and Decision-Making Model of "Drug Abuse" Prevention', Substance Use & Misuse, 39, (10–12), pp. 1971–2016.

- Kiseb, jól kontrollált vizsgálatokból van arra bizonyíték, hogy a családlátogatás egy megvalósítható stratégia a hátrányos helyzetű családokkal végzett munka során; csökkentheti a korai fejlődési zavarok kockázati tényezőit, ezáltal javítva a gyermekkori fejlődés eredményeit.
Toumbourou, J. W.; Stockwell, T.; Neighbors, C.; Marlatt, G. A.; Sturge, J. & Rehm, J. (2007), 'Interventions to reduce harm associated with adolescent substance use.', Lancet 369(9570), 1391-1401.
- A legerősebb bizonyítékok a kábítószer-fogyasztással összefüggő ártalmakhoz vezető fejlődési utak redukálásának hatékonyságáról olyan beavatkozásokból származnak, melyeket a korai iskolás évek alatt az oktatási környezet fejlesztése és a szociális kirekesztettség csökkentése érdekében hajtottak végre.
Toumbourou, J. W.; Stockwell, T.; Neighbors, C.; Marlatt, G. A.; Sturge, J. & Rehm, J. (2007), 'Interventions to reduce harm associated with adolescent substance use.', Lancet 369(9570), 1391-1401.
- A szerfogyasztás szempontjából magas kockázatúnak értékelt veszélyeztetett és hátrányos helyzetű gyermekeknek, és 11-16 éves fiataloknak a következő program ajánlott: családra irányuló két, vagy több éven át tartó strukturált támogatást nyújtó program, melyet a gyermek/fiatal szüleivel, vagy gondviselőivel közösen dolgoznak ki, és a területen kompetens szakember vezeti. A programnak:
  - tartalmaznia kell legalább három rövid motivációs beszélgetést a szülőkkel/gondviselőkkel
  - értékelnie kell a család interakciókat
  - ajánlania kell szülői készségeket erősítő tréninget
  - ösztönöznie kell a szülőket, hogy figyeljék gyermekeik magatartását és iskolai teljesítményét
  - tartalmaznia kell visszajelzést
  - akkor is folytatódnia kell, ha a gyermek/fiatal iskolát vált.
- Intenzívebb támogatás nyújtása családoknak, akiknek erre szükségük van (pl. családterápiát).
NICE (2007), 'Community-based interventions to reduce substance misuse among vulnerable and disadvantaged young people. Public Health Intervention Guidance no.4', Technical report, National Institute for Health and Clinical Excellence.
- Azok voltak a leghatékonyabb programok a veszélyeztetett fiatalok szerfogyasztásának csökkentésére – az Egyesült Államokban több helyszínen készített értékelések szerint – melyek ajánlottak az életvezetési készségek fejlesztésére irányuló programelemeket, és a csapatépítést, az interperszonális kommunikációt, és az önreflektív koncentráció introspektív tanulási megközelítést hangsúlyozták. Ezek a hatékony programok világosan megfogalmazott és koherens elméleten alapultak és minőségi kapcsolatot nyújtottak a fiataloknak.
Springer J. F. et al. (2004), 'Characteristics of Effective Substance Abuse Prevention Programs for High-Risk Youth', The Journal of Primary Prevention, 25 (2) , pp. 171-219.

Veszélyek

- Az információátadás önmagában nem hatékony a veszélyeztetett fiatalok kábítószer-fogyasztással kapcsolatos magatartásának és attitűdjének megváltoztatásában.
Roe, E., Becker, J. (2005), 'Drug prevention with vulnerable young people: a review', Drugs: education, prevention and policy', 12 (2), pp. 85-99.
- Magas kockázatú egyének csoportba szervezése a droghasználat növekedéséhez vezethet. Ez akkor következik be, ha a fiatalok eltanulják egymástól a deviáns viselkedést. Ha nem strukturáltan, vagy felügyelet nélkül töltenek együtt időt, eltanulhatják egymástól a deviáns viselkedést.
Sussman, S. et al. (2004), 'The Motivation, Skills, and Decision-Making Model of "Drug Abuse" Prevention', Substance Use & Misuse, 39, (10–12), pp. 1971–2016.
- Célzott prevenció esetében fennáll annak a veszélye, hogy a fogyasztási magatartást nem preventív módon befolyásolják.
Wicki. and Stübi (2001) in: Buehler, A & Kroeger C. (2006) Report on the prevention of substance abuse. Federal Centre for Health Education BZgA
- A magas kockázatú fiatalok kortárs programokban való részvétele során a veszélyeztetett csoportok közötti lehetséges negatív „fertőző hatások” miatt nagy körültekintésre van szükség.
Cho, H. et al. (2005), 'Evaluation of a high school peer group intervention for at-risk youth', Journal of Abnormal Child Psychology, 33 (3), pp. 363-7.

Korlátok

- Hiányoznak a célzott prevenció eredményességéről és hatásosságáról rendelkezésre álló bizonyítékok.
Canning, U. et al. (2004) Drug use prevention among young people: a review of reviews. Health Development Agency; Roe, E., Becker, J. (2005), 'Drug prevention with vulnerable young people: a review', Drugs: education, prevention and policy', 12 (2), pp. 85-99.
- Több és jobb minőségű kutatásra van szükség annak megállapításához, hogy mely beavatkozások működnek a különböző célcsoportok körében, vagyis, hogy például mi működik a magas rizikójú csoportok, vagy a szerhasználók körében. A nem iskolai szintén működő célzott beavatkozások gyakran rövidebbek voltak és gyengébb módszertannal dolgoztak, mint az iskolai programok.
Canning, U. et al. (2004) Drug use prevention among young people: a review of reviews. Health Development Agency; White and Pitts (1998) in: McGrath, Y et al. (2006) Drug use prevention among young people: a review of reviews. National Institute for Health and Clinical Excellence

Forrás: EMCDDA – Best Practice Portal <http://www.emcdda.europa.eu/best-practice>

Magyarul: Bevált Gyakorlatok Portálja www.drogfokuszpont/?pid=214